TEISĖ

TEISĖS MOKSLŲ IR PRAKTIKOS LAIKRAŠTIS

LEIDŽIA LIETUVOS TEISININKŲ DRAUGIJA

Nr. 24 | *Liepos — Gruodis* | 1933 m.

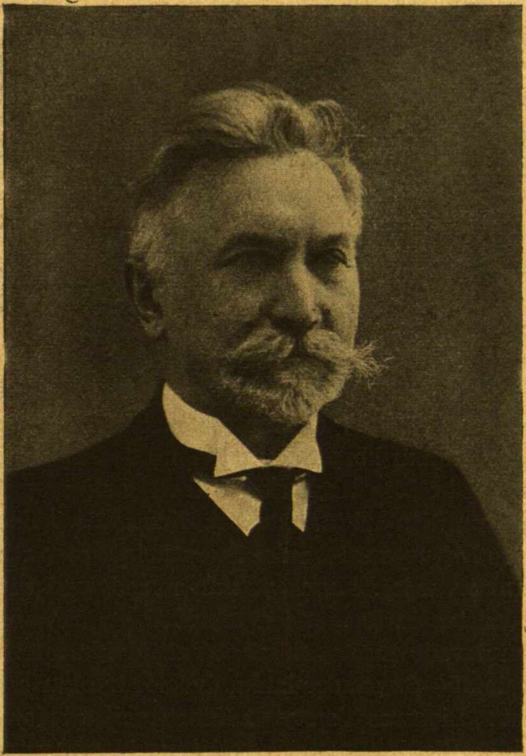

Antanas Kriščiukaitis
1864. VII. 20 — 1933. X. 30 d.

A. a. Antanas Kriščiukaitis.

1933 metų spalių 30 d., besiruošdamas eiti į tarnybą, netikėtai mirė „Teisės“ žurnalo ilgametis redaktorius, prof. Antanas Kriščiukaitis. Velionis ištisus vienuolika metų stovėjo to leidinio priešaky, parinkdamas straipsnius, pataisydamas kalbą, rūpindamasis piniginiais dalykais. 1922 metų balandžio mėnesy Lietuvoje išėjo pirmas teisės žurnalo numeris. Redakcijos žody aukščiausiojo teismo pirmininkas tada skatino jaunąją Lietuvos magistratūrą, prokuratūrą, advokatūrą ir kitus sujungtomis jėgomis pradėti gvildenti teisinius klausimus, ragino teisininkus tarti savo žodį įstatymų leidimo, teisės mokslo ir praktikos klausimais. Paaiškindamas tokio leidinio reikšmę Lietuvos gyvenimui, redaktorius nurodinėjo, kad „Teisė“ turi padėti susivokti painiose veik. įstatymų normose, turi praplėsti ir pagilinti bendradarbių ir skaitytojų teisines žinias ir sužadinti jų troškimą teisybei surasti. Buvo numatyta per spausdintą žodį, pasikeičiant nuomonėmis iškeltais teisės dalykais, užmegsti dvasinius ryšius su gyvenančiais provincijoje teisėjais, tardytojais, advokatais, notarais ir suburti neskaitlingą teisininkų korporaciją į vieną darnią šeimą.

Tiesa, užsibrėžtas tikslas buvo tik iš dalies pasiektas. Bet svarbu, kad pradėta rimtas darbas dirbti. „Teisėje“ pasireiškė pirmosios Lietuvos teisininkų literatūrinės jėgos, iškilo aikštėn teisininkų vardai. Mums palikta nurodytieji tikslai toliau vykdyti, pradėtas darbas tęsti ir tobulinti.

Velioniui vadovaujant išspausdinta dvidešimts trys „Teisės“ numeriai, 5—6 spaudos lankų dydžio; kai kurie jų su priedais, būtent: „Lietuvos Valstybės Konstitucijos reforma“ (prof. M. Römerio), „Skolininkų neišsigalėjimas ir bankrotas“ (D. Geco), „Čekiai“ (Jokūbo Abramavičiaus), „Hagos Tribunolo sprendimas Klaipėdos byloje“, „Teismų Santvarkos įstatymas“.

Visa tai sudaro kuklų indėlį į negausią Lietuvos teisinę literatūrą.

Teisinio žurnalo redagavimas, kada įstatymai ir teisinė literatūra buvo prieinama tik svetimomis kalbomis, kada amžiai nelaisvės buvo išdildę iš žmonių sąmonės ne tik teisėtumo pajautimą, bet ir palaidoję terminus teisinėms sąvokoms išreikšti, — sunkus, svarbus ir labai atsakingas darbas. Tik meniškos intuicijos, meilės gimtajai kalbai, didelio kruopštumo, darbštumo ir pasiryžimo dėka A. Kriščiukaičiui pasisekė tas visas kliūtis nugalėti, ir kiekvienas „Teisės" numeris mums pateikdavo teisines sąvokas, išdėstytas gražia lietuvių kalba. Velionis sudarė teismo srities terminologiją, parodė, kaip paprastai ir aiškiai galima painias mintis išreikšti.

Kaip sumaniai ir gražiai lietuviškai A. Kriščiukaitis mokėdavo painias teisines sąvokas išdėstyti, matyti iš „Teisėj" paskelbto Baudž. Proceso įstatymo projekto, kurį velionis parašė 1924—1927 metais. Tas veikalas sudaro daugiausia veikiančių įstatymų vertimą į lietuvių kalbą. Tas darbas yra vertas teisininko dėmesio. Rusų Baudž. Proceso įstatymo nuostatai autoriaus vertime įgauna naujos šviesos, didesnio aiškumo, ir dėl to naudotis jie daros lengvesni, prieinamesni. Numatydamas, kad paskelbtasis projektas negreit virs įstatymu ir apgailestaudamas, kad didelės vertės meniškas turtas be jokios naudos trunija, tuo tarpu kai vertimas labai daug galėtų padėti teisininkui savo mintis dėstyti, rašant skundus ir protestus, sudarant teismo sprendimus bei kitus teismo dokumentus, prašiau prof. Kriščiukaitį išversti į lietuvių kalbą veik. Baudž. Proceso įstatymą. Velionis nuo to darbo atsisakė, bet pažadėjo padėti išaiškinti, kurie straipsniai veikia, ir pataisyti vertimo kalbą. Pusė metų bendradarbiavimo su a. a. prof. Kriščiukaičiu paliko man gražiausių atsiminimų. Tik velionio dėka 1930 metais buvo išleistas Baudž. Proceso įstatymo vertimas į lietuvių kalbą.

Teisės literatūros darbą dirbti A. Kriščiukaitis pradėjo tik sugrįžęs į Lietuvą. Bet jis per visą savo amžių bendradarbiavo lietuviškoj spaudoj, pasirašinėdamas slapyvardžiu — „Aišbė", „Antanas iš Bugnų" (Bugnai yra Vilkaviškio apskr., Pažerių valsč. sodžius, kuriame gyveno velionio tėvai). Pirmi jo raštai pasirodė „Aušroj" 1884 metais, vėliau jo raštai buvo

dedami „Varpe“, „Šviesoj“, ir plunksnos jis neišleido iš rankų ligi paskutinės savo gyvenimo dienos. Straipsniai, antrašte „Iš atliekamojo literato užrašų“ pasirodydavo „Lietuvos Aide“ ir „Vaire“.

A. Kriščiukaitis gėrėdavosi ir kitų gražiai parašytais raštais, dailiai išdėstytomis mintimis. Savo siela jis buvo menininkas. Ne veltui, būdamas dar vaikas ir važinėdamas su tėvais į gretimų bažnyčių atlaidus, jis nusibraižė sau apylinkės bažnyčias ir net buvo pasidaręs Alvito bažnyčios modelį su visu jos vidaus įrengimu. Tų pačių įgimtų palinkimų skatinamas, 1883 metais, pabaigęs Marijampolės gimnaziją ir įstojęs į Petrapilio universiteto matematikos skyrių, buvo sumanęs pradėti studijuoti architektūrą Meno Akademijoj. Bet gyvenimo aplinkybės buvo stipresnės už jo norus, ir 1884 metais A. Kriščiukaitis persikėlė į Maskvą, pradėdamas studijuoti teisę. 1890 metais jis pabaigė teisių fakultetą ir tuojau atliko karinę prievolę. 1891—1896 metais dirbo teismo kandidatu prie Mintaujos Apyg. Teismo; 1896 metais buvo paskirtas teismo tardytoju į Tichviną, ir tas pareigas ėjo aštuonerius metus, ligi buvo paskirtas apskrities apygardos teisėju ir vėliau perkeltas Naugardo Apygardos Teismo teisėju. Sugrįžęs į Lietuvą, Valstybės Tarybos Prezidiumo 1918 metais gruodžio 10 d. įsakymu buvo paskirtas Vyriausiojo Tribunolo Pirmininku. Tuo būdu, atsitiktinai pasirinkęs teisininko karjerą, velionis ištisus 42 metus buvo ištikimu Themidos karžygiu, garbingai nešdamas teisingumo vėliavą 27 metus Rusuose ir 15 metų Lietuvoje.

Prieš dvejus metus, švęsdamas 40 metų teismo darbo sukaktuves ir ta proga prisimindamas jaunų dienų sielvartus ir palinkimus, velionis pasipasakojo, kad jaunatvėj jį daugiau viliojęs architektūra, statyba ir menas, negu sausos teisės normos ir žmonių ašaros bei vargai, su kuriais teisėjas, spręsdamas bylas, kasdien turi susidurti. Ne atsitiktinai, tur būt, abudu jo sūnūs — Jonas ir Kazys — yra tapę inžinieriais - architektais ir viena dukterų — Elena — pasirinkusi studijuoti mediciną. Tik antroji duktė, Marija, pasirinko teisės mokslus. Rusuose atspėjamu nuo tarnybos laiku velionis siūdavęs batus, dirbdavęs staliaus darbą, ir tuos amatus taip gerai išmokęs, jog batų ir spintų gamyboj galėdavęs lenktyniuoti su tikraisiais

A. Kriščiukaitis Lietuvos - Latvijos - Estijos teisininkų kongreso dalyvių ir svečių tarpe Pažaislio miške (1931.V.24).

amatininkais Kartais jis atostogas praleisdavęs fabrikuose, drožinėdamas vinis, gamindamas darbo įrankius. Poilsiu jam būdavęs produktingas fizinis darbas.

A. Kriščiukaitis buvo geras organizatorius. Jis sudarė aukščiausiąją teismo įstaigą, ištisus 15 metų sekmingai vairavo teisingumo laivą tarp besikuriančios Lietuvos audrų, pavojingų uolų ir seklumos. Velionio švelnus būdas, nuoširdumas, žmoniškumas, pasireikšdavo teismo darbe, sprendžiant bylas. Teisėjas, teisdamas žmogų, nevisuomet gali parodyti gailestingumą. Darant sprendimus, visumet tenka prisiminti valstybės saugumas, nukentėjusiam padarytoji skriauda. Tik toks disciplinuotas gailestingumo jausmas pirmojo Lietuvos teisėjo ir buvo reiškiamas kaltinamajam.

Pažiūrėti šaltas, niūrus ir nepasiekiamas, santykiaudamas su bendradarbiais, jaunesniaisiais teisininkais velionis buvo nuoširdus, paprastas, kuklus. A. Krikščiukaitis, turėdamas gero teisininko privalumų, savo logingais išvedžiojimais, paprastomis sąvokomis padėdavo išnarplioti painius teisinius klausimus, nurodydamas, kaip išeiti iš įstatymų labirintų, paskelbtų įvairiais laikais ir įvairiose vietose, ir kaip surasti

šviesos kelias. Švelnia satyra nekaltai pajuokdamas besiginčijančius karštuolius, nutildydavo įsisiūbavusias aistras ir sumaniai sutaikydavo priešingąsias kovotojų nuomones.

Išauklėtas pagal geras teismų tradicijas, praleidęs $^2/_3$ savo tarnybos Rusų teismuose, „Antanas iš Bugnų" nepamiršo tėvų žemės, gimtosios šalies žmonių papročių, pasakų, aforizmų, dainų. Kad ir karštai mylėjo Lietuvą ir jos žmones, A. Kriščiukaitis tais savo jausmais nesigarsindavo. Meilė lietuviui nebuvo jungiama su neapykanta svetimtaučiui, kita kalba kalbantiems žmonėms. Savo tėvynės meilės jausmą A. Kriščiukaitis pareikšdavo ne žodžiais, bet darbais, pasiryžimu sukurti tokį Lietuvos Teisingumo Rūmą, kuriame visi galėtų surasti teisybę ir paguodą, kuriame nebūtų vargšų ir turtuolių, elinų ir judėjų. Aukščiausiojo teismo pirmininkas, eidamas 70 metus amžiaus (gimė 1864.VII.20 d.), ne tik Vyr. Tribunolui pirmininkauja, bet dar nuo 1929.XI.15 d. nuolat bendradarbiauja Valstybės Taryboj, kaip žinovas - bendradarbis, padėdamas savo patyrimu naujus įstatymus paruošti. Įstatymų leidimo darbą velionis dirbo nuo pat Lietuvos įsikūrimo. Taip, 1918.XI.16 d. jis buvo paskirtas Teisingumo Ministerijos juriskonsultu, 1919 metais dalyvavo komisijoj, kuri rengė Palaikų Mokesčių Įstatymą, 1920 metais dažnai pavaduodavo Teisingumo Ministerį, ir tur būt nerasime teismo srity nė vieno svarbesnio įstatymo, į kurį A. Kriščiukaitis nebūtų įdėjęs savo sielos dalelės. Be teisimo ir įstatymų leidimo sričių, A. Kriščiukaitis nuo pat universiteto įsikūrimo pradžios visą laiką dėstė Baudžiamojo Proceso teisę.

Be tiesioginių tarnybos pareigų, A. Kriščiukaitis nuo 1920 metų Teisininkų Draugijos visuotinio susirinkimo buvo kasmet renkamas Centro Valdybon, ir beveik ištisus 13 metų buvo tos Dr-jos Pirmininku. Per tą laiką Teisin. Dr-ja, be periodinio „Teisės" žurnalo, išleido A. Esmein'o „Konstitucinės Teisės Principus", dviejų tomų veikalą, nuo 1927 metų kasmet spausdindavo Teisininkų Kalendorių. Jis pirmininkavo pirmajam 1931 metų gegužės 21—23 d. lietuvių-latvių-estų teisininkų kongresui Kaune. Žodžiu, nėra teisės mokslo ir teisės praktikos srities, kurioje velionis nebūtų įdėjęs savo žinių ir darbo. Kažin ar tas didelis ir be poilsio darbas ne per anksti pakirto tą stiprų žmogų? Sukūrus kasacinį teismą, ir tuo galutinai užbai-

gus teismų reformą, architektas pasišalino į amžino poilsio vietą. Vyr. Tribunolo visuotinio susirinkimo nutarimu ant velionies karsto buvo uždėtas vainikas ir nutarta teisėjų pasitarimo kambary pakabinti padidintą jo portretą.

Ilsėkis ramiai, brangus ir visų Lietuvos teisininkų aukštai gerbiamas Antanai Kriščiukaiti, pabaigęs savo gyvenimo kelią. Tavo paveikslas lai būna kelrodžiu jaunajai kartai.

Redakcija.

A. a. prof. Antaną Kriščiukaitį - Aišbę laidojant kun. Ign. Česaičio 1933 m. lapkričio 3 d. Kauno Bazilikoj pasakytas pamokslas.

„Ir atstatysi, kas buvo tyrais paversta ir vadinsies architektu“ (Iz. 48,12).

Ne į akademiškąją katedrą jis šiandien įžengė, bet į karstą amžinam poilsiui atsigulė. Ne į aukščiausiąją teismo tribūną įkopė, rimta teisėjo toga apsivilkęs, bet mirties didybe apsigaubė. Nepaėmė į ranką rašytojo plunksną atliekamo literato užrašams tęsti, — Aukščiausiojo ranka jam parašė mirties dekretą.

Nekalba... Tyli... Nutilo amžinai. O ta jo karsto tyla šiandien garsiai šaukia visam kraštui: mirė Antanas Kriščiukaitis, mirė pirmasis nepamirštamas atgimusios Lietuvos Vyr. Tribunolo pirmininkas, mirė garbingas Respublikos pilietis, didis Tėvynės mylėtojas, kurs žinojo ką darė ir dėl ko darė.

Jis atstatinėjo tyrais paverstą kraštą, karo griuvėsių apklotą tėvynę, dėl to ir jo vardas — architektas. Architektas. Taip, kas arčiau pažino a. a. velionį, tas pasakys, kad jis turėjo būti architektas. Ir a. a. Vaižgantas yra pasakęs, kad tikras Antano pašaukimas buvo architektūra - inžinierija. Baigęs Marijampolės gimnaziją buvo beįstojąs į Petrapilio universiteto matematikos fakultetą, bet ten jam visai nepatiko. Tad, metęs universitetą, norėjo įstoti į Dailės Akademijos architektūros skyrių, bet jau buvo per vėlu tais metais; reikėjo laukti kitų metų, ir tų metų išlaukti jis grįžo namo į Būgnus. Kad jis turėjo architekto gabumų, tai liudija visi jo nukopijuoti apylinkės bažnyčių planai ir net padaryti jų modeliai. Jau paaugęs vyras būdamas, dar pasidirbo didelį Alvito bažnyčios mo-

delį su visu jos vidaus įrengimu, net su lietinėmis iš taukų žvakutėmis.

Bet Apvaizda jam lėmė platesnius statybos akiračius. Jis turėjo būti vienas iš rimčiausių mūsų atgimstančios tėvynės architektų. Jis savo uždavinį garbingai atliko.

A. a. Antanas atstatinėjo tyrais paverstą kraštą. O šiam darbui jis nieko negailėjo, nieko nepaisė, viską mylimai tėvynei aukojo.

Ir svetur būdamas, tiek teismo kandidatu, tiek tardytoju, tiek, paagliau, Apygardos Teismo nariu Naugarde — 27 metus ne Lietuvoj ištarnavo, — jis serga tėvynės meile, jis kelia iš miego pilkasermėgį, rašinėdamas į „Aušrą“, į „Šviesą“, į „Varpą“, į „Viltį“; 1918 m. Lietuvon sugrįžęs, bendradarbiauja mūsų spaudoje.

Nieko jis pusiau nedarė, nieko šaltai nemokėjo dirbti, bet visa ką darė, darė atsidėjęs, visą savo jautrią sielą įdėdamas. Dėl savo gilaus jautrumo, dėl savo tikrai jaunuoliškos energijos jis giliai jautė kiekvieną tautos sielvartą, kiekvieną liūdesį nuoširdžiai pergyvendavo ir jį išreikšdavo gyvenimiška satyra, per juokus verkdamas, gražiu lietuvišku žodžiu, lietuvišku sakiniu, gražia, majestriška forma. Šioj srityj jis neturi sau lygaus, nebent Kudirka jį prašoko tipų ir vaizdų kūryba.

Pakaks šių kelių stambių bruožų iš a. a. Kriščiukaičio gyvenimo. Visi mes jį gana pažįstame. Mums sunku įsivaizduoti, kad jo čia nebėra.

Ko velionis dėl savo per daug švelnios sielos nemėgo tiesiai į akis sakyti — kad daugelis mūsų įstatymų žinovų, kaip anuomet Sename Įstatyme, nei piršto nepajudino ir nejudina mūsų kaimiečio kultūrai kelti, mūsų patrijotizmui ugdyti — jis tai pasakydavo satyromis ir feljetonais. Jie, tie įstatymų žinovai, ne retai žiūri į mūsų krašto žmones, kaip į pragyvenimo šaltinį, o net ir kaip į išnaudojimo objektą.

Nedrumsiu šios gedulingos tylos, bet tikiu, kad a. a. Kriščiukaitis, man pritardamas, pasakytų visiems kiekvienos specialybės žinovams: „Jūs mokyti, bet sau. Kas gyvena sau, tas nėra taurus lietuvis ir mūsų Tėvynei pavojingas“.

Nuliūdę klausytojai. Šiuo tarpu kreipiuos į tave, jaunoji karta, — akademikai-ės.

Aukščiausiasis Viešpats, gyvųjų ir mirusiųjų Teisėjas,

praamžinas įstatymų Leidėjas pašaukė į savo teismą tą, kurs ilgą savo amželį tyrinėjo teisę, jos kitus mokė, teisingumo dėsnius taikė. Mokytas teisininkas atsistojo prieš visų įstatymų Davėją.

Bet kadangi a. a. Antanas savo gyvenime, savo šeimos židiny patsai dieviškąjį įstatymą, iš kurio eina kiekvienas kitas teisingas įstatymas, gerbė, — nes gilus, nors ir ne parado, tikėjimas jame gyvai liepsnojo, krikščioniškąja dvasia visą šeimą grindė ir ją gaivino, ne tik tikėjo, bet ir Bažnyčios įstatymų laikėsi, — mes galime pasitikėti Dievo gailestingumu dėl a. a. velionio likimo anapus grabo.

Tačiau, kada miršta mūsų paskutiniai tautos pranašai, tie patrijarkai, kuriais šiandien atsirėmė laisvoji Lietuva, leiskite man įspėti šių dienų a. a. Kriščiukaičio širdgėlą. O ji pasakoma šiuo trumpu ir reikšmingu posakiu, kurio vyraujantis tonas skamba visoje jo kūryboje: „Devynias dienas, devynias naktis sprendė veikėjai. Nuo ginčų žemė drebėjo, nuo argumentų saulė užtemo. Dešimtą dieną, nenusprendę nieko, veikėjai išdriki gulėjo“.

Nemėgo a. a. velionis tuščių žodžių, jis buvo retas pareigos ir sąžinės žmogus. Nemėgo jis ginčų, nes nesantarvė žudo kraštą. Būdamas pozityvus darbininkas, liūdėjo, matydamas dažnai tuščius tarpusavio barnius. Jis pašiepdavo tokius reiškinius, manydamas, kad tai yra sėkmingiausioji priemonė šiai giliai mūsų tautos žaizdai pagydyti.

Akademiškasai jaunime, nyksta senosios kartos vaidilos. Jie mūsų visų, tėvynę mylinčių, lygiai gerbiami, branginami ir mylimi. Savaime tačiau kyla klausimas: ar šiandien mes turime vyresniojoje ir jaunojoje kartoje, kas juos pavaduotų? Vargas mums, jei mes jų neturime.

Stai dėl ko velionio tikras mums testamento žodis: „Mylėkitės visi Lietuvos motutės tikri vaikai, gerbkite savo tautos vyrus, gerbkite autoritetus, nes be jų neišliksite sveiki, kaip be jų mums neužtekėjo jaunosios Lietuvos aušra“.

O tu, gedulu prisidengusi velionio šeima, pasiguosk šioje skaudžioje Dievo valios valandoje, kad a. a. Antano vardu didžiuosis mūsų kraštas. Antanas Kriščiukaitis priklauso tautai, pereina į istoriją. Jo kilnus gyvenimas tesie tau skaistus ir

spinduliuojantis pavyzdys. O tas kryželis, kurį jam karstan į sustingusias rankas įdėjai, teatmena tau, kad a .a. Antanas Kristaus kryžių tikėjo, iš Jo atpirkimo laukė.

Garbingas Tėvynės sūnau, a. a. Antanai, savo gyvenimą jos tarnybai aukojęs, būk laimingas Dievuje per amžius.

Kalbos, pasakytos 1933 m. lapkričio 3 d. prie a. a. prof. A. Kriščiukaičio, Vyriausiojo Tribunolo Pirmininko, kapo.

Respub. Prezidento Antano Smetonos kalba.

Nyksta iš mūsų tarpo tie žmonės, kurie pirmieji žadina mūsų tautą, kad ji atgytų ir būtų laisva. Nedaug jų draugės mums yra belikę. Vieną po kito juos laidojame dar nepersenusius. Rodos, galėjo dar gyventi. Ir jau linkę esame rūgoti, kad mumis likimas neteisingai žaidžia. Juk prityrę ir gyvenimo išmėginti mūsų veteranai dar labai praverstų atgijusiai, bet dar ne visai prakutusiai Lietuvai. Miršta jie, kaip lapu krinta, krašto vadovybei nespėjus susilaukti naujų, aniems tolygių pajėgų.

Štai ir dabar atlydėjome kapuosin *aušrininką, varpininką*, didį mūsų tautos darbininką, ūmai, netikėtai giltinės pakirstą stingriausio darbo metu. Jei mūsų tauta, ar mūsų valstybė galima sulyginti su namu, kaip lygino Kudirka, o mūsų atsakingieji žmonės su stulpais, prilaikančiais jos sienas, tai a. a. A. Kriščiukaitis buvo tvirčiausias tų sienų stulpas. Bet jo nebėra. Pasidarė spraga. Kas daryti? Tas pats Kudirka, varpininkų vadas, įsako saviesiems: *Vieton išvirtusio stulpo tuoj kitą statyti*. Bet ar lengva mums sekti šiandien jo išmintingu žodžiu? Ar lengva mums rasti toks stulpas, kurs būtų lygmuo A. Kriščiukaičiui, *Aušros* pabudintam, *Varpo* talkos užgrūdintam? Juk tebesame naujakūriai. Mūsų išgyventasai laisvės tarpas toks trumpas, kad nespėjo išaugti kiek reikiant naujų stulpų.

Mes pasigendame jo, kaip rašytojo, savo plunksna žadinusio iš miego tautą, kaipo prityrusio teisininko, dėjusio t... pagrindus nepriklausomai Lietuvai, kaipo teisės dalykų mokytojo aukštojoje mūsų mokykloje. Visos trys šios tautinės kul-

tūros vagos jo rimtai, valyviai ir giliai išvarytos. Iš darbo pažįstame žmogaus būdą ir jo išmonę, iš darbo spėjame ir jo idealą. Šiuo mastu vertinamas A. Kriščiukaitis pasireiškia mums prakilnios sielos, aukšto laipsnio lietuvis inteligentas, nepaprasto darbštumo asmenybė. Kas domėsis lietuvių atgimimo istorija, tas gėrėdamasis apžvelgs ir jo visokiaropą kūrybą. O mes, palydėdami jį amžinajin gyveniman, tebejausdami jo gyvą paveikslą, tik bendrais bruožais prisiminsime jo dvasinę buitį.

Kas jis ir kuriais keliais eidamas tapo toks, koks yra? Kaip daugelis jaunų moksleivių, taip ir jis, baigęs gimnaziją, pergyvena savyje tragediją. Nori mokytis meno, o pasirenka teisės mokslą. Kodėl? Pačiam lengviau tuo pasirinkimu verstis gyvenime ir daugiau vilties grįžti Lietuvon. Tuomet lietuviai studentai patrijotai juto pareigą gyventi savo krašte ir dirbti saviesiem, nors reta jų kuriam tepavykdavo ši svajonė.

Ir A. Kriščiukaitis, nepavykus grįžti Lietuvon, įsikuria, išėjęs iš universiteto, arti jos, įsikuria teismo kandidatu Mintaujoje, kur buvo jo vyresnieji draugai, Jablonskis ir Lozoraitis, kur gimnazija turi bent pusę lietuvių mokinių, kur pagaliau latvių tauta laisvesniu oru kvėpuoja. Savųjų būryje būti vadinasi savo dvasią stiprinti. Tačiau nebuvo lemta jam tenai palikti. Lietuviui teisėjui vieta tebuvo priimama Rusijos gilumoje.

Kriščiukaitis negrįžo tuomet Lietuvon, bet Lietuvoje jis buvo žymus savo plunksna, savo dailiu rašto žodžiu. Kas tik galėjo skaityti, tas gėrėjosi *Aišbės* gražiomis apysakomis, kaip *Kas teisybė, tai ne melas,* piešiančiomis ne svetimą, o lietuvišką gyvenimą. Jei ką ir versdavo iš svetimos literatūros, tai būdavo irgi artima dar mieguistiems lietuviams, ypačiai moksleivių jaunimui. *Pajudinkime, vyrai, žemę!* Juk tai vengro Jokay'o romanas vengrams skirtas. O kiek jis, kad ir labai sutrumpintas, taikė ir atbundančio lietuvio širdžiai. Ir štai sustingusi mūsų žemė pradėjo judėti, kaip pavasarį, kada atsipalaiduoja iš šalčio varžtų.

Tikėti, kad tauta atbus, kai aplinkui dar tamsu ir visa suvaržyta, kaip kalėjime, tikėti ir dirbti, kad pajudėtų mūsų žemė, tikrai didelis žygis. O kad tai atjaustų mūsų jaunosios kartos!

Jaunas Kriščiukaitis, kaip matome, ne teisės mokslu, o meno priemonėmis kėlė iš miego Lietuvą. Menininko neįveikė nustelbti teisininkas. Non multa, sed multum. Nedaug parašė, bet rašė gerai. Žmonės skaitė jį ir pamatė Lietuvą, o pamatę ją pamilo.

Bet kiek jo jaunųjų dienų darbas buvo vaisingas, tiek nežymus atrodo jo gyvenimo vidūdienis, kada turėjo gyventi Rusijoje visai tarp svetimųjų. Bet ir ten būdamas nenutrūko ryšių su Lietuva. Kai tik buvo grąžinta lietuviams spaudos teisė, A. Kriščiukaitis vėl griebiasi plunksnos. Jo beletristika atgija. Laikraščio skiltyse prabilsta satyromis. Iš žmonių silpnybių jam juokas, o ne pyktis. Ir pajuokiamam silpnabūdžiui, tur būt, ne pikta, o drovu darosi, kai pamato save kreivame satyros veidrodyje.

Bet štai Lietuva laisva. A. Kriščiukaitis grįžta mums iš suirusios Rusijos, su sveika lietuviška nuovoka ir su lietuviška

šeima, nesužalotas rusiškų partinių programų. Talkon atstatomai Lietuvos valstybei! Grįžta prityręs lietuvis teisininkas ir dirba įsirežęs savo darbą keliolika metų. Jis teisėjas, aukščiausiojo teismo pirmininkas, jis ir rašytojas, profesorius jauname Lietuvos universitete, jis patarėjas įstatymų leidėjams, jis pagaliau neiškenčia ir savo literatūros gabumų nerodęs. Žymi jo, juristo praktiko, dirvoje vaga. Čia jam pirmam teko nauji dirvonai plėšti. Tai darbštumo ir sugebėjimo pavyzdys jauniesiems. Kurie juo seks, tiems atviras kelias, tie tiks vadovais būti.

Ką yra gavęs iš tautos, tai grąžino jai su procentais. Daugiau jai davė, nekaip buvo iš jos paėmęs. Tatai mes jaučiame ir nusilenkiame prie jo karsto. Jam lemta, atsiskyrus nuo mūsų, čia atsigulti amžino poilsio greta kito didžiojo lietuvio, greta savo vyresniojo draugo, J. Jablonskio. Ir Lietuvos gamta ruošiasi ilsėtis. Medžiai pribarstė įvairiaspalvių lapų, o vėjas iš jų pripynė vainikų. O mes jo garbei ant jo kapo užpilsime po kelis žiupsnius gimtosios žemės. Pavasarį gamta pasipuoš naujais rūbais, o mes gyvensime naujais rūpesčiais, eidami vyresniųjų pramintais laisvės keliais.

Teisingumo ministerio A. Žilinskio kalba.

Visai neseniai, tik kelioms savaitėms praėjus, kada Lietuvos teismai pradėjo tvarkytis naujuoju teismų santvarkos įstatymu, ir man rugsėjo 15 d. teko pristatyti Ponui Respublikos Prezidentui teismų ir prokurorų atstovus, — velionis mūsų teismų vardu, kaipo aukščiausiojo Lietuvos teismo pirmininkas, reiškė Tautos Vadui savo džiaugsmą, kad štai „dabar mūsų teismo rūmai pagaliau užbaigti, ir teismas su panaujintomis jėgomis toliau varys savo darbą — stiprins valstybės pagrindus“.— Bet taip sakydamas, deja, nežinojo, kad šiuose naujuose rūmuose nelemta dirbti jam, beveik pilnus 15 metų vargusiam senuose rūmuose, iš pat pirmųjų mūsų teismų dienų! — „Kaip neteisingai ir ne laiku atėjo čion mirtis!“ ima noras sakyti, matuojant tai mūsų, žmonių, mastu. — Nuraminimą tačiau ir čia, kaip visados, randame amžinoje Knygų Knygoje, kur pasakyta: :„Jūs, kurie nežinote, kas bus rytoj.

Nes kas yra jūsų gyvenimas? Yra garas, pasirodęs trumpam laikui ir paskui išnykęs“ (Šv. Jokūbo, IV, 14—15).

Laidojame šiandien mūsų aukščiausiojo teismo garbingą pirmąjį pirmininką, ėjusį šio ir visų kitų mūsų teismų priešakyje per sunkius pirmuosius jų gyvavimo 15 metų ir vedusį juos iki šiol nuo pat pirmosios Lietuvos teismų įsteigimo dienos Vilniuje 1918 m. gruodžio 15 d.

Baigęs teisių studijas Rusijoje ir ten teisingumo valdyboje praėjęs ilgą 27 metų teismų darbuotojo kelią, jis grįžo tėvynėn pirmomis dienomis 1918 m.; tuoj, nežiūrėdamas nuovargio, ėmėsi gimtojo savo teismo kūrimo darbo ir panaudojo čia visą ilgų metų brangų patyrimą.

Tik trumpais žodžiais tegalint čia paminėti velionies, kaipo teisininko, veikimą, jo nudirbtus darbus ir išartus mūsų valstybės teisingumo laukuose dirvonus, reikia minėti jį ne tik kaip teisėją, bet ir kaip juristą rašytoją ir profesorių. Dideli yra jo nuopelnai, kaipo ilgamečio mūsų teisės mokslų „Teisės“ žurnalo, nuo 1922 m. iki šiol, redaktoriaus ir bendradarbio, nuolatinio ir nenuilstamo. Atliko laisvomis nuo teisėjo darbo valandomis didelį baudž. proceso įstatymo suredagavimo darbą, pirmą lietuvių kalba surašytą žymesnį įstatymą, ir kitų teisingumo vadybos leidinių sutvarkymą. Ir vis dėlto dar rado laiko ruošti teisingumo darban jaunuosius mūsų teisininkus, profesoriaudamas V. D. universitete! Tai yra visiems mums darbštumo ir pasišventimo pavyzdys.

Dėl savo kilnių žmogaus ir teisėjo ypatybių: tikrai žmoniško širdingumo, ramaus objektyvumo ir tolerancijos, savo bendradarbių ir visų pažįstamų buvo visados aukštai gerbiamas ir mylimas. Brangindamas kiekvieną tikrą svetimą nuomonę ir įsitikinimą, jis visados turėjo ir tvirtą savo nuomonę, vadovavosi, teisiant, vien tik sąžine ir įstatymu. Visiems mums, teisininkams, velionis rodė tikrą kelią savo gyvais, gražiais darbais. Žmogaus rankomis rašytojo įstatymo straipsniai niekados neuždengė jam gyvą žmogų, kad ir nusikaltėlį. Man atrodo, kad gražiausį, nevystantį vainiką savo kapui nupynė pats velionis šiais savo žodžiais, pasakytais reikšmingą mūsų teismų gyvenime 1933 m. rugsėjo 15 d. ir teismų 10 metų sukaktuvių dieną — 1928 m. gruodžio 15 d.: „Teisėjas įgyja pasi-

Lietuvių - latvių - estų teisininkai ir svečiai su A. Kriščiukaičiu priekyje Pažaislio miške 1931.V.24 d.

tikėjimą savo inteligentiškumu, kultūringumu, objektyviškumu, sąžiningumu ir aukščiausio laipsnio dorovingumu". Ir dar šiais nepamirštamais žodžiais: „Teismo darbo rezultatai, dėl savo ypatingo pobūdžio, plačiajai visuomenei nematomi, gal, ir mažai suprantami. Tie apčiuopiamieji rezultatai dabar guli teismų arkyvuose ir, gal, jau pradeda trūnėti. O tuose popierių kalnuose glūdi gyvi žmonių reikalai, dažnai jų karčiomis ašaromis aplaistyti, o su jais drauge guli ten ir atplėšta teisėjų sielos dalis. Tie arkyvai iš dalies yra teisėjų sielos kapinės."

Nėra tai vien tik gražūs žodžiai, bet ir tikri, gyvi darbai!

Į naujuosius teismo rūmus pirmajam mūsų teismų darbuotojui nelemta buvo įeiti, bet, atiduodamas jų statybai visas savo gilaus proto ir jautrios, geros širdies jėgas, jis sudarė mums amžiną tradiciją ir davė nurodymus, kaip mes tuose rūmuose turime gyventi ir tinkamai teismo reikšmę valstybei įvertinti.

Valstybės Tarybos pirmininko St. Šilingo žodis.

BRANGUS ANTANAI! Gimtųjų klonių ir pievų žavimas, slėpiningų ūkanų glostomas, darganų grūdinamas augai. Toli į šiaurę nublokštas, jų nepamiršai. Ir išaugai kaip ąžuolas drūtas prie tėviškėlės. Svetimoji žemė nenustelbė Tėvynės ilgesio meilės ir svetimųjų vėtros nepalaužė tautinio atsparumo, kieto kaip titnagas. Nepraradai, ką Tau tėvų žemė buvo dovanojusi. Semtą iš tautos gelmių, amžiais saugotą turtą šimteriopai grąžinai. *Aušrai* auštant, ankstyvo Tėvynės pavasario vyturiu pragydai ir nesiliovei tautą žadinęs ligi jos laisvei prašvintant. Nepriklausomybę laimėjus, visą proto ir širdies galią, visą ilgai kauptą prityrimą valstybei ir tautai padėjai. Iš tikrųjų nusipelnei, kad, liūdesio vienybėje čia susitelkę, pasakytumėm: Štai vyras, kuris tesėjo tautos viltį ir didį valstybės pasitikėjimą.

Vyriausiuoju teisėju Tave vadinome, bet Tu buvai daugiau negu vyriausias teisėjas. Valstybės santvarkos, tautos garbės ir dorovės arbitras Tu mums buvai. Tavo žodis lėmė idėjų likimą. Netekę Tavęs, neramiai dairomės — ko dabar pasiklausime, kas nulems?

Teisių žinovu Tave laikėme ir sėmėme žinių iš Tavo aruodo, džiaugdamiesi Tavo dosnumu. Bet Tu buvai daugiau negu žinovas. Žinių lobynas neslėgė Tavo kūrybinės laisvės. Ne žinios Tave, bet Tu jas valdei. Kūrėjas buvai ir kurdamas Lietuvos alsavimu alsavai.

Lengvai plasnojo Tavo mintis. Vienu mostu mokėjai išpainioti išspręsti painų ginčą, suimti į darnią sistemą nuomonių spiečių. Paprastu, gyvu lietuvišku žodžiu mokėjai nusakyti sudėtingą dėsnį. Jaunojo mūsų teismo kilnių tradicijų esi išugdęs. Stambių bruožų esi stipriai įbrėžęs į mūsų jauną savąjį įstatymą. Bet teisių kultūros ribose perankšta Tau buvo. Teisininkas menininkas — Tu buvai visuotinės kultūros žmogus. Tavo sieloje gyveno ritminga visumos giesmė daina. Viskas Tavyje buvo tauru ir darnu. Gyvenimo džiaugsmu spindėjo Tavo akys ir skleidei aplink jo gaivią šypseną.

Ir štai Tavo gyvenimo daugiagarsis akordas, kuriam skambinant tiek gėrėjomės, nutilo. Kur gi dingo dvasios turtų kupi-

na Tavo puošnioji siela? Kurių dausų skliautai prasiveria jai šiandien — buvimo ar nebuvimo? Tu tikėjai nepabaigiamu skaidriuoju buvimu. Tu mums gyvensi ir anapus gyvenimo ribos. Gyvensi savo sakytu rašytu žodžiu, savo tauriosios dvasios dangišku gausmu dvelkimu. Mūsų pagarba ir meilė Tau, didžiai nusipelnęs Tėvynei Vyre, per amžius.

Universiteto rektoriaus prof. Römerio kalba.

Skaudi žinia apie prof. Antano Kriščiukaičio mirtį giliai sujaudino Vytauto Didžiojo Universitetą. Tiek teisių fakultetas, kurio ordinariniu profesoriumi jisai buvo, tiek visas universitetas neteko vieno brangiausiųjų savo narių ir šviesiausiųjų profesūros žmonių, vieno tų idėjos ir darbo milžinų, kuriuos Lietuvai yra davusi didžioji Aušros gadynė. Antanas Kriščiukaitis — tai pareigų, darbo, skaisčiausio idealizmo, gryniausio lietuviškojo būdo, nepaprasto teisingumo, didelės žmogaus meilės ir tiesos žmogus.

Kaip universiteto rektorius, aš gal turėčiau kalbėti tiktai apie profesoriaus Kriščiukaičio nuveiktus darbus mokslo ir mokymo srityje, neliesdamas kitokios jojo veiklos. Tačiau du motyvai verčia mane išeiti iš šių ribų ir neskaldyti šio gražaus ir didelio asmens siauromis ir dirbtinėmis žmogaus veiklos klasifikacijos kategorijomis. Vienas motyvas glūdi pačiame prof. Kriščiukaičio asmenyje. Tai buvo žmogus vienalypis, visur visuose savo darbuose, visame savo gyvenime vieningas, duodąs save visą, žmogus, kurio psikiniai turtai nebuvo skirstomi proporcijomis tarp įvairių jo darbų, bet spindėjo visomis savo brangenybėmis kiekviename jo darbe. Antras motyvas tas, kad man pačiam teko didelė garbė ir malonumas su juo beveik visose jo veikimo srityse ne tiktai susitikti, bet ir nuolat arba ilgą laiką bendrai dirbti. Visuose savo darbuose, kad ir įvairiausiose srityse, jis buvo gyvas, vieningas, aš pasakyčiau — stilingas.

Didžioji Aušros gadynė Lietuvai yra davusi ne tiktai tėvynės mylėtojus — patriotus ar tautininkus, kurie paragino tautą atgimti ir kurie keliasdešimt idealistų pasiryžimu yra sugebėję sukurti judėjimą, palenkusį mūsų šalies likimą į nau-

ją — istorinės evoliucijos vagą, bet kartu — žmones, kuriuose lietuviškumas yra giliai susijęs su žmoniškumu ir kurie šiuo savo žmoniškumu yra nemažiau nuveikę negu lietuviškumu. Prieš 50 metų jie stojo kovon ir savo idealus paskelbė, jauni ir dar nežinomi, o štai šiandien jų idealai pertvarkytoje šalyje, atgimusioje ir politiškai nepriklausomoje, jų praretėjusios eilės, jų likę atskiri milžinai, kurie vienas po kito baigia savo garbingąjį gyvenimą ir eina į amžinąjį atilsį, — tvirtai iki paskutinės dienos stovi įvairių savo darbų ir pareigų sargyboje, visur įnešdami savo būdą, savo sąžinę, savo pasiryžimą ir ištvermę.

Prof. Antanas Kriščiukaitis buvo vienas šių Lietuvos Aušros žmonių. Tiesa, jisai buvo vienas jaunesniųjų šiame garbės būryje, tačiau buvo tipingas aušrininkas ir pasiliko toks iki mirties. Man rodos, kad būdo atžvilgiu jisai iš visų aušrininkų turėjo didžiausią panašumą į savo kartos vadą — didįjį Dr. Joną Basanavičių. Ne jis pats stūmėsi, bet gyvenimas jį stūmė į pirmąsias veikėjų eiles, kur jo gabumai ir kvalifikacijos, jo aukštoji pareigų drausmė ir tasai jo ypatingas būdas, kuris kiekvieną jo darbą paversdavo atatinkamo sui generis meno kūriniu, jį sulaikydavo, kaip veikėjo pavyzdį ir darbo draugų vadą. Kaip įgimtas menininkas, žodžio formos ir minties artistas jisai pasižymėjo ne tiktai literatūros srityje, kur jisai buvo žinomas Aišbės pseudonimu, bet ir visur ten, kur jisai dirbo savo profesinį visuomeninį darbą. Iš tikrųjų nėra žmogaus veikimo srities, kurioje nebūtų vietos menui. Nepriklausomoje tėvynėje aušrininkas Antanas Kriščiukaitis-Aišbė, kaip tikras savo tautos sūnus, mylįs gyvenimą, mylįs žmones ir savo tautą, — nebuvo pasitenkinęs savo garbingos praeities palikimu; būdamas sveikas ir jausdamas savo pajėgas, jisai buvo užėmęs daug aukštų garbingų vietų: Vyriausiojo Lietuvos Tribunolo Pirmininkas, Vytauto Didž. Universiteto teisių fakulteto ordinarinis profesorius, Valstybės Tarybos žinovas—bendradarbis, Lietuvos teisininkų draugijos pirmininkas, Vytauto Didžiojo ordino tarybos pirmininkas... — štai jo išoriniai titulai. Garbė, aukšta vieta gali būti malonus dalykas, bet tik tada ji tikrai šviečia ir tiktai tada ji gyvena, aukštų dvasinių bei mokslinių troškimų, o ne pigaus karjerizmo žmogui teikia tikro ir gilaus patenkinimo, kai pats tos išorinės garbės nešio-

tojas, kai pats žmogus tas garbingas išorines formas užpildo visu savo sielos turtu, visu tuo, ką jisai ten iš savęs įdėti gali ir ką jisai turi geriausio ir brangiausio savo sielos gelmėse. Aukštoji padėtis, garbingas titulas — tai tiktai rėmas, į kurį gyvas žmogus turi įdėti savo darbą ir kuriame jis turi sukurti savo meno kūrinį, savo „Meisterstück", savo „chef d'oeuvre". Juo rėmas brangesnis, juo jis yra gražesnis — juo kūrinys turi būti meno atžvilgiu didesnis. Vyriausio Tribunolo Pirmininko — pirmojo Lietuvos magistratūros nario, aukščiausiojo Respublikos teisėjo — titulas — tai vienas brangiausiųjų rėmų Respublikoje, tai nepaprastos garbės, bet ir atsakomybės titulas, — pats aukščiausias, pats garbingiausias mūsų tėvynės teisės ir teisingumo srityje. Žinoma, idealas negali būti niekuomet pasiektas, jis tegali būti siekiamas, bet pats jojo siekimas, pati atsakingoji idealo kūryba sudaro nepaprastąjį smagumą, kurį jaučia menininkas. Menininkas buvo Antanas Kriščiukaitis, menas gi žmogaus veikime yra visur, menininkais mes galime būti ir teisingumo bei teisės ir mokslo darbe ir žmonių ar valstybės valdyme, profesūroje, teismo magistratūroje ir visur... Ir Antanas Kriščiukaitis kaip tik buvo toks. Jisai buvo Vyriausiojo Tribunolo Pirmininku 15 metų — visą Lietuvos Nepriklausomybės laiką. Jisai ne tiktai buvo, jisai g y v e n o Vyriausiojo Tribunolo Pirmininką. Ir šioje vietoje jisai buvo visos mūsų Teismo magistratūros Didysis Mokytojas. Jisai buvo mūsų visų, Lietuvos teisininkų, — ne tiktai studentų, kuriuos jisai mokino Universitete, o pagaliau ir ne tiktai Lietuvos teisėjų bei teismo darbuotojų bei kolegų teisės profesorių, bet visų įvairiose teisės veikimo srityse teisininkų vyriausias autoritetingas darbo draugas ir vadovas. Tai buvo žmogus, kuris yra ne tiktai siauras civilistas ar kriminalistas teisėjo profesijoje, bet plataus teisės ir teisingumo pajautimo — plataus ir tikslaus „Rechtsgefülle" menininkas. Būdamas nepaprastu teisininku, jisai drauge buvo tvirtu valstybininku, tačiau jojo valstybingumas visuomet ėjo teisinės valstybės keliais, ir jeigu Lietuva, — iki šiol neturėdama tikslaus administracinio teismo, vis dėlto sugebėjo išlaikyti bent teisėtumo principą administracijoje ir viešųjų valstybės funkcijų srityje, tai čia be abejo žymus yra nuopelnas kaip tik Antano Kriščiukaičio asmens autoriteto, jo teisinės įtakos, jo tvirtai laikytos teisinės

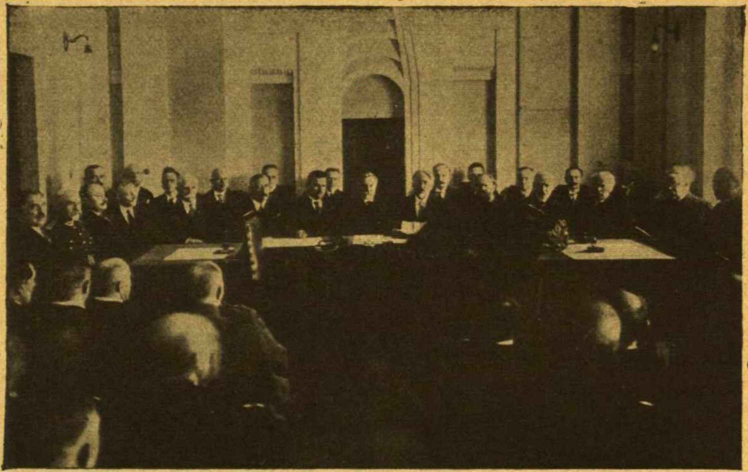

Iškilmingas įteikimas A. Kriščiukaičiui Vytauto Didžiojo ordino 1931.IV.25 d. Vyr. Tribunole.

valstybės linijos Vyriausiame Tribunole ir Valstybės Taryboje. 15 metų šio veikimo — ir kokių metų — kai jaunoji valstybė vos kūrėsi iš pačių pamatų, priešų apsupta ir kovojanti už elementarinę gyvybę, kai stigo lėšų ir kvalifikuotų žmonių pajėgų, kai vieneri metai buvo lygūs ilgiems dešimtmečiams sutvarkytoje valstybėje, kai reikėjo viskas iš naujo tvarkyti ir visam valstybingumui senosios tradicijos naujomis pakeisti - Antano Kriščiukaičio asmuo ir nuveiktas darbas tikrai virsta milžinišku ir didingu reiškiniu Lietuvos Nepriklausomybėje. Ir tiktai netekę šio žmogaus, kurį mes kasdien matėme, kuriuo gėrėjomės ir mylėjome, — mes pradėsime suprasti, kokį mes žmogaus turtą, kokią sielos ir pajėgų brangenybę mes esame praradę ir ką šis aušrininkas ir tėvynės mylėtojas yra Lietuvai davęs.

Kaip Vytauto Did. Universiteto rektorius, aš turiu pridėti, kad toji aplinkybė, jog šitoks teisės ir teisingumo menininkas, šitoks brangus valstybės žmogus, aukso Lietuvis, kilęs iš tolimos Aušros gadynės ir sugebėjęs teisiškai sutvarkyti moderni-

nę Lietuvos valstybę, buvo mūsų universiteto profesoriumi ir mūsų eilėse dirbo iki paskutinės savo dienos, stiprino mūsų autoritetą. Mes, mokslininkai, tai laikome savo garbe. Mes neužmiršime, kad paskutinis Antano Kriščiukaičio gyvenimo darbas buvo paskirtas mums — universitetui. Jisai mirė 1933 metų spalių 30 d., pirmadienį, o tų pačių metų spalių 29 d., sekmadienį, jisai dar dalyvavo teisių fakulteto tarybos posėdyje.

Antanas Kriščiukaitis baigė savo darbą. Jis, aušrininkas, savo tėvynei yra davęs save visą. Jisai nesilsėjo dvi paskutines savo dienas. Jisai nieko iš mūsų nėra reikalingas ir nieko mums nėra pasilikęs skolingas. Bet neužmirš jo Lietuva, ir dėkinga šalis minės jo vardą, duok Dieve, per amžius.

Vyriausiojo Tribunolo Pirmininko Pavaduotojo M. Čepo žodis.

Prieš 50 m. Lietuvoje pasklido naujas nepaprastas vardas— Aišbė, Antanas iš Bugnų, Antanas Kriščiukaitis. Į to vardo jaunuolį ypatingo dėmesio atkreipė Aušros redakcija ir tarė: darbuokis, įsigysi Lietuvoje vardą ir garbę. Ir iš tikrųjų, jo vardas tapo garbingas.

Kaip dabar matom, prie jo kapo jam reiškiama didžiausia pagarba. Pats Lietuvos Valstybės Galva, visa Vyriausybė, laikinoji Lietuvos sostinė, galima sakyt, visa tauta, įvairiausių asmenų atstovaujama, garbingai jį atlydėjo į amžino atilsio vietą.

Vyriausiojo Tribunolo vardu turiu paliūdyti: a. a. Antanas Kriščiukaitis yra garbingas ir kaipo teisininkas, ir kaipo teisėjas, ir kaipo Vyriausiojo Tribunolo Pirmininkas, tas aukščiausis Lietuvos teisėjas.

Teismas turi būti greitas, teisingas ir gailestingas. Pirmininkaudamas 15 metų Vyr. Tribunole, velionis dėjo savo gilų protą, savo jautrią širdį, visas sielos jėgas tam, kad būtų toksai Lietuvos Teismas. Šito jo darbo jau yra žymūs vaisiai.

Pokariniais laikais, dėl suirutės, Lietuvos teismuose vis daugiau ir daugiau žmonės bylinėjosi; bylų skaičius smarkiai metai iš metų auga. Tačiau velionies, Vyr. Tribunolo Pirminin-

ko, nemaža buvo pasirūpinta, kad bylos būtų sprendžiamos be vilkinimo. Dabar, bent Vyr. Tribunole, neišspręsta ilgiau kaip per vienerius metus byla yra retenybė.

Teisingumo atžvilgiu Lietuvos teismai per visą velionies pirmininkavimo laiką dirbo tinkamoje aukštumoje; patį velionį bendradarbiai — magistratūra, prokuratūra, advokatūra — giliu įsitikinimu laikė krištoliškai teisingu teisėju.

O velionies gailestingumas spindėte spindėjo kiekvienoj byloj, kurios sprendime jis dalyvavo. Vieno advokato viešu pareiškimu, kaliniai, belaukdami teismo, pageidaudavę, kad teismui pirmininkautų gailestingasis Antanas.

Ir dabar tokio teisingo ir geraširdžio pirmininko - teisėjo nebėra; nebėra tada, kada teismas ypač yra jo reikalingas, kada Teisingumo Ministerio pastangomis, Valstybės Tarybos triūsu, pačiam Respublikos Prezidentui vadovaujant, jau yra išleistas naujas Teismų Santvarkos įstatymas, į kurį velionis įdėjo savo sielą, kad Lietuvos Teismas, būdamas nepriklausomas, gražiai dirbtų savo darbą visų Lietuvos gyventojų naudai.

Tačiau likimas neišvengiamas... Vyriausiasis Tribunolas, teisėjai ir tarnautojai, giliai nuliūdę, taria: sudieu, garbingas ir mylimas Pirmininke, teisėjau ir bičiuli. Bet Tavo dvasa ir toliau tebūnie mums vadovu.

Vyriausiojo Tribunolo Prokuroro J. Kalvaičio žodis.

Po to, ką jau yra pasakęs Jo Eksc. Ponas Respublikos Prezidentas, p. Teis. Ministeris ir p. Čepas, man, giliai nuliūdusios ir didžiai sujaudintos Lietuvos prokuratūros atstovui, lieka pridėti, kad ateis laikas, atsiras žmogus, kuris parašys garbingų Lietuvos teismų istoriją, ir toje istorijoje bus daug skaisčių lapų, skirtų velioniui Antanui Kriščiukaičiui. Ten išsamiai bus apibūdintas jo gyvenimo kelias, pradedant nuo aušrininkų laikų ir baigiant jo paskutinėmis dienomis Vyr. Tribunole. Ten jis bus atvaizduotas ir kaipo žmogus. O žmogus jis visais atžvilgiais buvo ypatingas. Būdamas nepaprastai gabus, jis buvo ir kitiems nepasiekiamo darbštumo — jis dirbo Vyr. Tribunole, kaipo aukščiausias teisėjas, ir buvo mūsų Teismų kū-

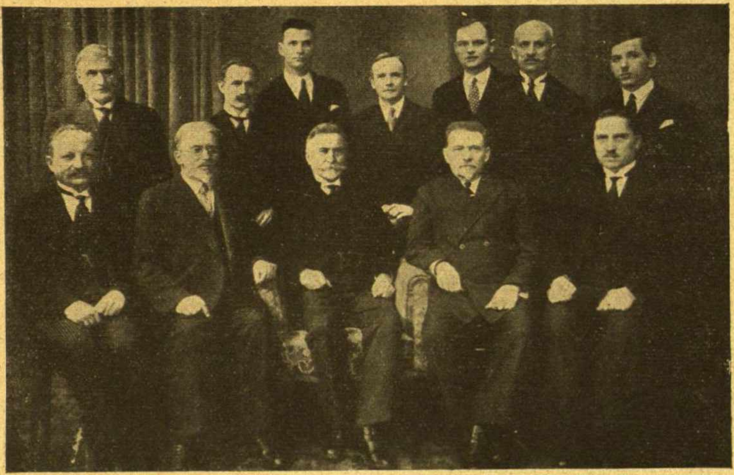

Vyr. Tribunolo teisėjai ir sekretoriatas 1931 metais.

rėjas ir tvarkytojas. Jis auklėjo jaunimą, dėstydamas teisės mokslus V. D. Universitete; jis, savo plataus išsilavinimo ir prityrimo dėka, buvo labai naudingas Valstybės Tarybos darbuose. Be to, jis rasdavo atspėjamo laiko savo mėgiamai literatūrai, kur irgi užėmė labai garbingą vietą. Tik sau, savo paties reikalams jis beveik neturėjo laiko. Tai buvo žmogus aukščiausios doros, nepaprasto kuklumo, visiems prieinamas, pasiryžęs padėti kiekvienam, kuris į jį kreipėsi.

Laiminga ta šalis, kur gimsta tokie sūnūs, ir Tėvynė gali būti tikra, kad tokie vaikai nuves ją į šviesią ateitį. Mes gi — ir ne tik mes, bet ir būsimosios kartos — niekad velionies neužmiršim ir jo garbingą, šviesų atvaizdą per amžius nešiosim savo širdyse.

Prof. P. Leono žodis.

Vienuolika metų tam atgal, kai mūsų jaunutė respublika ėmė kūrti pirmąjį savąjį mokslo židinį, universitetą, Antanas Kriščiukaitis buvo pakviestas būti profesorium ir dėstyti baudžiamųjų bylų teiseną. Nors velionis buvo jau senas ir būdamas Vyriausiojo Tribunolo Pirmininkas, turėjo labai daug darbo,

bet kaip nenuilstamas darbininkas sutiko padėti valstybei ir šitame svarbiame reikale. Dėstydamas baudžiamąjį procesą, profesorius Antanas Kriščiukaitis auklėjo būsimų teisininkų sielose žmonijos sukurtus tiesai surasti dėsnius, kurių pagrindinis yra tas, kad teisėjo darbui tinkamai dirbti negana valios, drąsos ir pasiryžimo teisti žmogų, bet reikia giliai pažinti teisiamojo sielos stovis, taip pat ir socialinės nusikaltimo aplinkybės, dėlto, kad nusikaltimas dalinai yra žmogaus sielos nelygsvaros požymis, o dalinai socialinio gyvenimo trūkumų išdava. Teisių fakulteto tarybai svarstant pedagogijos ir kitus klausimus, profesorius Antanas Kriščiukaitis visuomet gyvai dalyvavo svarstyme, reikšdamas savo nuomonę ir padėdamas tarybai išspręsti svarstomus dalykus. Opiuose fakulteto dėstytojams promocijų tiekimo klausimuose prof. Antanas Kriščiukaitis visuomet buvo aktyvus ir visą laiką buvo fakulteto tam tikslui sudarytos profesorių komisijos narys. Velionis sąžiningai pildė visas apsiimtas pareigas, iki amžinai užsimerkė jo akys; nebuvo atsitikę, kad jis būtų praleidęs paskaitą arba tarybos posėdį. Ir praėjusį sekmadienį velionis dalyvavo fakulteto tarybos posėdyje. Aš teisių fakulteto profesorių, pono dekano asmenyje, pavedamas, o taip pat asmeniškai kaip profesoriško darbo bendrininkas reiškiu mūsų gilų liūdesį, kad netekome tavęs, drauge Antanai, ir įsitikinimą, kad tau bus lengva Lietuvos žemelė, kurią visa širdimi mylėjai.

Penkiolikti metai eina, kaip veikia Lietuvos teismai ir jų aukščiausis Vyriausias Tribunolas. Visą tą laiką Vyriausiojo Tribunolo Pirmininku buvo velionis Antanas Kriščiukaitis. Teismų darbo būtini dalyviai yra advokatai. Tiek pat laiko veikia ir advokatai Lietuvos nepriklausomoje respublikoje. Apie vienus metus prisiekusieji advokatai dirbo tik teismų priežiūroje. 1920 metams baigiantis, Vyriausiojo Tribunolo iniciatyva, prisiekusieji advokatai susiorganizavo į autonominę korporaciją ir išsirinko tarybą, kuri, einant įstatymu, buvo Vyr. Tribunolo, kaip antros instancijos, žinioje ir priežiūroje. Visur ir visuomet, kur ir kuomet advokatui teko turėti reikalo su velioniu Antanu Kriščiukaičiu, kaip su Vyriausiojo Tribunolo Pirmininku, ar tai kovos dėl teisės veiksme prieš teisėjų stalą, ar jo, kaip administratoriaus kabinete, velionis buvo korektingas ir malonus žmogus, aukštai vertinęs teisingumui vykdy-

ti dėsnį „audiatur et altera pars". Tūlą laiką prisiekusieji advokatai buvo pašaukti dirbti teisėjais teismų posėdžiuose. Tekdavo gėrėtis, kokiu greitumu velionis tobula lietuvio kalba suformuluodavo sprendimo mintį, kartais gana sudėtingą. Advokatų drausmės bylose, kurių sprendime antroje instancijoje dalyvaudavo velionis, sprendimai visuomet buvo pagrįsti žmoniškumo jausmu. Velionis buvo tas žmogus, kuriam teismo ir advokatijos savarankumas ir nepriklausomybė buvo neginčijama būtina sąlyga teisingumui vykdyti. Lietuvos advokatai mano, kaip advokatų tarybos pirmininko, asmenyje giliausiame liūdėsyje lenkia savo galvas prie pirmojo Lietuvos aukščiausiojo teisėjo karsto.

Drauge Antanai! mudu nuo pirmos klasės Marijampolės gimnazijoje visą amželį draugavome. Keturios žemesnės klasės turėjo po du skyriu. Mudu buvome viename, normaliniame, skyriuje. Kartu lankėme Maskvos universitete aukštąjį teisės mokslą ir kai kuriais mokslo metais dviese gyvenome viename kambaryje. Ir baigę universitetą, geografiškai toli atskirti nuo vienas kito, retkarčiais pasiekdavome vienas kitą čia asmeniškai, čia laiškais; pav., draugas su savo vyresniuoju sūneliu atlankei mane 1907 metais Petrapily, kuomet aš buvau Valstybės Dūmos narys. Gyvenimo pabaigon kartu profesoriavome. Mudviem draugaujant, man neteko matyti tavęs užsirūstinusio. Buvai visuomet smagus, malonus, tikras draugas. Maskvos lietuvių studentų slaptos draugijos susirinkimuose tu, drauge, kaip Antanas iš Bugnų, skaitydamas savo literatiškus kūrinius, lengvu jumoru nudažytas gražias satyras, suteikdavai mums, tavo draugams, puikių sielos pergyvenimų. Ir dabar ne tik teisėjo ir profesoriaus, bet ir literato darbu rodei pilną proto ir sielos gyvumą. Tavo, Drauge Antanai, tėvelis nesenai mirė baigdamas visą šimtinę metų, o manasis senai atsiskyrė su manim, tik 55 metų amž. būdamas. Ir pats maža širmų plaukų teturėjai. Aš buvau tikras, kad daugeliu metų mane pergyvensi. Ir štai iškirtai man pajuoką. Aplenkei mane išsitiesdamas amžino atilsio patale. Kartu su visais, čia liūdinčiais, kad tavęs netekome, ir aš prisidėsiu taisyti tau amžino poilsio patalą, bersiu smėlio, kuris bus tau lengvas, dėlto kad pats iš smėlio buvai kilęs, ir, iki gyvas būsiu, tavęs pasigesiu.

Teisininkų Draugijos Valdybos nario, advokato Z. Toliušio žodis.

Man tenka tarti atsisveikinimo žodį Lietuvos Teisininkų Draugijos vardu.

Teisininkų Draugijai velionis Antanas Kriščiukaitis buvo tas pat, kas jis buvo Vyriausiajam Tribunolui: jisai buvo vienas iš žymiausių mūsų draugijos kūrėjų ir beveik nuolatinis jos pirmininkas.

Teisininkų Draugija įsikūrė 1920 m. vasarą; prie jos įstatų parengimo labai daug prisidėjo velionis Kriščiukaitis. Draugijai įsikūrus jis buvo išrinktas jos valdybos pirmininku, ir Draugijai vadovavo ligi pat savo mirties.

Velionis Kriščiukaitis uoliai prisidėjo prie visų Teisininkų Draugijos darbų: jisai dalyvavo komisijoje, kuri svarstė 1922 m. konstitucijos projektą, kiek jis lietė Teismą, ir išdirbo tuo klausimu atitinkamą pasiūlymą; Teisininkų Draugija jį buvo išrinkusi į organizuojamo mūsų Universiteto Teisių Fakulteto branduolį, ir jis prisidėjo prie Teisių Fakulteto sukūrimo; jis uoliai rėmė visuotinius Teisininkų Suvažiavimus, organizavo Teisininkų Draugijos konkursus ir įvairių knygų leidimą, nekalbant jau apie einamąjį nematomą darbą.

Tačiau didžiausias ir svarbiausias velionies darbas Teisininkų Draugijoje buvo „Teisės“ žurnalo sukūrimas ir jo redagavimas. Velionis Kriščiukaitis suredagavo ir išleido 23 „Teisės“ numerius, sudariusius daugiau kaip 2½ tūkstančių puslapių. Tam redagavimo darbui jis buvo ypatingai atsidavęs ir jį mėgo. Velionis buvo ne tik „Teisės“ redaktorium; jis pats ištaisydavo daugumos straipsnių kalbą ir peržiūrėdavo visą korektūrą. Velionis taip pat redagavo Teisingumo Ministerijos 1930 m. išleistą didelį leidinį—„Lietuvos Teismas 1918-1928 m.“

Dėl savo darbų, sumanaus vadovavimo Draugijai ir kilnių būdo ypatybių velionis įgijo didžiausią visų Lietuvos teisininkų pagarbą.

Šiandien mes skiriamės čionai su mūsų brangiu Pirmininku ir vadovu, bet turime pareikšti, kad jo taurus gyvenimas ir kilnus būdas, jo meilė Lietuvai ir nuveikti mūsų Tėvynei darbai amžinai eis mums skaisčiu pavyzdžiu ir tikru kelrodžiu.

Atsiminimai apie a. a. Kriščiukaitį.

Kiekvieno artimo ar branginamo žmogaus mirtis mums sako: „Sustok ir pagalvok!“... Skaisti spalių 30 d. mirusio Antano Kriščiukaičio asmenybė sukelia manyje daug minčių ir keletą neišdildomų atsiminimų iš audringų 1918-19 metų Vilniuje ir paskesnių, ramesnių laikų Kaune. Tie atsiminimai mano sąmonėje yra palikę, dėl man pačiam nesuprantamų priežasčių, laiko nesunaikinamus, šviesius pėdsakus. Šias žibutes, arba, vokiečių rašytojo E. Schreiner'o žodžiais tariant, „Kleine Geschichte von grossen Dingen“, ir noriu čia įpinti į mano kuklų vainiką, kurį su pagarba ir susijaudinimu dedu prie neseniai supilto brangaus, šviesios atminties žmogaus kapo. O kas amžinybės šviesoje yra tikrai didu ir kas maža, kaip mes savo vadinamąsias „vertybes“ esame įpratę skirstyti, niekas tikrai nepasakys... Daugiau jausmo, negu proto, vedamas rašau šiuos kelis atsiminimų žodžius. Ir norėčiau čia pakartoti Turgenevo žodžius: „Mane sujaudino tai, kas mūsų praeityje — prisimenu — buvo gera, ir su tuo aš dabar noriu atsisveikinti“...

Betarpiškai velionį man teko pažinti tiktai teisininko darbą bedirbant ir, palyginti, neilgai — gal iš viso tik kokią dešimtį metų. Bet ir šiame neperplačiausiame darbe, kur žmogaus asmenybė matoma, kaip dažnai sakoma, siaurai, vienpusiškai, labai daug mačiau to gero: sielos švelnumo, jautrumo, tikrai žmoniško kilnumo. Ir man rodos, kad jam, vyriausiajam teisėjui, mūsų neseniai į kapus palydėtam, tikrai turėtų būti taikomi šie Aukščiausiojo Teisėjo iškilmingai pareikšti amžinieji pažadai: „Kas seka teisybę ir gailestingumą, tas randa gyvenmą, teisybę ir garbę“ (Patarl. Kn. XXI, 21).

1918 metų paskutinės savaitės Vilniuje... Lietuvių tarpe — šviesių vilčių ir kartu neaiškaus rytojaus dienos. Gruodžio 10 d. vakare, viename Tarybos patalpų kambaryje, įvyko teisininkų būrelio susirinkimas — „posėdis“. Savo teismo darbui ruošiantis, stengtasi nustatyti vietoje įprastų rusiškų, mūsų lietuviškus juridinius terminus. Čia ir teko man pirmą kartą arčiau pamatyti velionį, įžiūrėti kelis charakteringus jojo gana savotiško būdo bruožus. Kalėdų išvakarėse tamsūs debesys jau buvo apgaubę ir mūsų, teisininkų, padanges. Oficialiai buvome savo vadovybės įspėti apie mūsų strategų numatomą reikalą iš

Vilniaus pasitraukti, tik... nežinia kur ir kuriam laikui. Niekas nebedrįso imtis atsakomybės už kitą. Ir štai įsisiūbavusiose tamsiose bangose nebesimato savųjų. 1919 m. sausio 6 d., rusams paėmus miestą, visai susipainiojo mūsų čia atsitiktinai ar sąmoningai pasilikusių planai. Kas patars, ką reikia ar galima daryti? Bolševikų ūmai pakeisto „naujojo“ gyvenimo pirmomis dienomis atsitiktinai gatvėje sutikau a. a. Kriščiukaitį. Ramus, ištvermingas, susikaupęs savyje. Į neramius klausimus atsako lyg ir nenoromis, pabrėždamas žodžius, šaltokai; nenori, matyt, duoti jokių patarimų. Tik vėliau turėjau progos daug kartų įsitikinti, kad mano pirmykštis intuityviškas nujautimas, jog šiame žmoguje po oficialiai šalta priedanga plaka gyvai jautri širdis, manęs neapvylė. Ne iš savimylos, o iš nuoširdumo atliktas darbas, vistiek kad ir mažiausias jis yra, reiškia daug daugiau ir įtikina daug labiau, negu gražiausių žodžių virtinė. Šią gyvenimo tiesą prisimindvau paskui nekartą, matydamas velionies gyvenimą ir darbus. 1919 m. pradžioje Vilniuje keli be darbo likęsi teisininkai gavo laikinio darbo p. O. Mašiotienės gimnazijoje. Ir aš čia pradėjau mokytojo darbą dirbti; tik, deja, greit man teko šį gyvą ir malonų darbą dėl ligos ilgesniam laikui nutraukti. Sugrįžęs gimnazijon, tarp kitų laikinųjų neprofesionalų mokytojų (B. Masiulio, I. Jonyno) jau radau ir Kriščiukaitį. Pamokų jis turėjo, rodos, nedaug ir pedagogų tarpe jautėsi, matyt, kaip ir svečias. Bet štai nepastovus gyvenimo kaleidoskopas vėl sujudėjo — ūmai visa pasikeitė, pasirodė vėl nauji akiračiai. Per Velykas sulaukėme naujų miesto šeimininkų: rusus bolševikus pakeitė lenkai. Apsižiūrėjome, prisitaikėme. Bet mokslo metams baigiantis, birželio mėn., kelionė į vakarus, Kauno link, nenugalimai pradėjo vilioti. Buvo tai ne visai legalus, todėl ir žymiai apsunkintas ir kiek rizikingas žygis. Tačiau po vieno kito girdėto pasisekimo, įsidrąsino ir kiti. Čia dabar ir teko man, kartu ruošiantis į kelionę, jau daug arčiau velionį pažinti. Įvykdyti išdirbtą planą, keliauti dviem, mums tačiau nepasisekė; dėl nenumatytų kliūčių man teko išvykti keliomis dienomis vėliau. Paskui Kaune teko girdėti, kad šioje kelionėje velioniui teko pakelti nemalonumų ir nuostolių dėl lenkų demoralizuotos „soldatėskos“ savaliavimo demarkacijos linijos zonoje.

Taigi, mūsų Vyr. Tribunolo faktinojo veikimo pradžia yra glaudžiai susijusi su paties jo Pirmininko likimu. Pirmininkui persikėlus iš Vilniaus į Kauną, 1919 m. birželio mėn., čia ir prasidėjo faktiškas šios mūsų aukščiausios teismo įstaigos kuklus veikimas. Gyvai prisimenu visas šio didelio darbo pradžios aplinkybes. Dabar, 15 metų praėjus, mūsų Vyriausiajam Tribunolui visai įsikūrus ir tiek išvidiniai, tiek išoriniai sutvirtėjus ir atsistojus prideramoje jam vietoje, visa iš pamatų yra pasikeitę. Nebesuprantama mums šiandie, kaip gali tekti Vyr. Tribunolo pirmininkui imtis padėti Teisingumo Ministerijai išdirbti ir nustatyti įvairių teisėjams ar tardytojams reikalingų blankų, net paprastų šaukimų, pavyzdžius. Ir jam ne retkarčiais, bet gana dažnai, tekdavo atlikti visokių smulkmenų. Visais, tada dar nenusistojusiais, įvairiausiais teismų klausimais velionis buvo vienintelis autoritetas tiek teisėjams, tiek Ministerijai. Jis niekados niekam neatsisakė padėti savo žiniomis ir rimtumu, draugiškai nurodyti padarytas klaidas ir patarti, kaip išvengti naujų. Jo paties vedamoji įstaiga tada dar buvo kaip ir paskutinis naujakurys, statąs sau dar vos tik pamatus. Kiek čia tada pasireiškė (galiu tai liūdyti) velionies meilės ir pasiaukojimo visam šiam kukliam, niekeno nematomam darbui — mažam ar dideliam, kaip mes jį šiandien įvertinsime?!

1924—1926 metais — tada veikė įstatymas, liečiąs prisiekusiųjų advokatų prievolę dirbti ir teisėjo darbą — man taip pat teko garbės ir malonumo kelis kartus dalyvauti, velioniui pirmininkaujant, Vyr. Tribunolo teisiamuosiuose posėdžiuose. Taip pat, dirbant nuo 1924 m. advokato darbą, čia padedant teismui surasti žmonių formalinę teisybę, čia užtariant gyvenimo vieškelyje suklupusį, dažnai nelaimingą, negailestingo likimo parblokštą žmogų, — visados, velioniui vedant posėdį, galima buvo laukti sprendimų, kur paties kaltinamojo ar jo užtarėjo prašymas pasigailėti, — niekados nepalikdavo visai neišklausytas. Ir štai šitą velionies, kaip teisėjo, savumą aš keliu aukščiau už visas kitas pavyzdingas jo ypatybes. Spręsdamas bylas, jis turėjo aukščiausią privalumą — buvo tikrai gilaus proto ir geros jautrios širdies žmogumi. Už jo visados teisme žmonėms teiktą gailestingumą Aukščiausias Teisėjas jam dabar netaikys šių Savo Įstatymo žodžių: „Teismas be pasigailėjimo tam, kurs nevykdė gailestingumo“ (Jokūbo, II, 13). Pa-

žiūra, kad valstybės įstatymams nusikaltusis dažnai esti tik nelaimingas, plačia šio žodžio prasme, žmogus, žiaurių išorinių aplinkybių auka (rusų tautoje įsišaknijusi Dostojevskio iškelta nuomonė), pateisinama ir Šv. Raštu, kur kiekvienam aukščiau už kitus iškilusiam ir gerai apie save manančiam žmogui yra pareikštas šitoks rimtas įspėjimas: „Kas tariasi stovįs, teveizdi, kad nepultų“ (I Kor., X, 12). Daug, mano manymu, yra nusipelnęs velionis vykdydamas teismo darbe šitas amžinas tiesas. Tuo jis ir mums, jo pasekėjams, tikrąjį kelią yra parodęs.

Nuo 1922 m. iki šiol, per ištisus 11 metų, a. a. Kriščiukaitis buvo Lietuvos Teisininkų Draugijos leidžiamo (pirmojo ir tuo tarpu vienintelio) „teisės mokslų ir praktikos laikraščio“ — „Teisės“ redaktoriumi. Iš tikrųjų, velionis buvo ne tik faktinuoju ir atsakinguoju redaktorium, bet ir vienu iš žymesniųjų šio mūsų juridinės literatūros žurnalo įkūrėju, nuolatiniu jo gaivintoju, bendradarbiu, korektorium, kalbos taisytoju ir net administratorium. Su didele meile ir nenuilstamu rūpestingumu šis nepakeičiamas „Teisės“ redaktorius tvarkė visus kasdieninius savo kūdikio ir auklėtinio reikalus. Mes visi tai matėme ir gerai žinome, kokių didelių kliūčių administracijai dažnai yra tekę nugalėti, nes paskutiniais metais kelis kartus net pačiai „Teisės“ gyvybei grėsė pavojus. Kalbant čia apie mūsų brangaus velionies didelius nuopelnus Lietuvos teisininkams, negalima nepasakyti ir to, kas šiandien mūsų, teisininkų, šeimoje gali kai kam atrodyti nemaloniu priekaištu. Jaučiamų trūkumų ar negerumų kaltininkų žmogus visados yra linkęs ieškoti ne ten, kur jie iš tikrųjų yra, o dažnai ima kaltinti kitus, ką tik nori, bet ne save. Girdime tokių kaltinimų šiandien ir pas mus; tokia, mat, jau yra žmogaus prigimtis. Negalėdamas ir nenorėdamas ką nors čia kaltinti, negaliu betgi nutylėti: „Non tacēte, cum tacēre nocet!“ Pirmaisiais 1922 m. „Teisės“ gyvavimo metais išėjo jos trys turtingi numeriai su žymesniųjų mūsų teisininkų straipsniais įvairiais teisės klausimais. Puiki, daug žadanti ateičiai, pradžia! Bet..., kaip paprastai, geri norai ilgainiui greit išnyko, švenčių ugnis užgeso. Prasidėjo pilkasis kasdieninis darbas; daugeliui atsirado įvairių kliūčių šiam naujam teisininkų periodinės literatūros šaltiniui laikui ir energijai aukoti. Jokios materialinės naudos šis darbas nesiūlė. Ir štai antraisiais, 1923 metais, tepasirodė jau tik... vienas eilinis są-

siuvinis (4 Nr.). Nuo 1924 m. „Teisei“ pradėjus eiti reguliariai kas pusmetis, pasigirdo nepatenkintų balsų: žurnalas, esą, jau nebeįdomus, per retai išeinąs, nebeatsispindį jame aktualūs teisininkų gyvenimo reikalai, jis pasidaręs gyvenimui tolimas, kaip ir akademinis ir t. t. Visų šių tariamųjų negerumų kaltininku daug kas — reikia tai pripažinti — paskelbė, žinoma, „Teisės“ redakciją. Mūsų teisingumo vadyboje (magistratūroje, prokuratūroje, advokatūroje ir k.) ir kitose vadybose teisininkų skaičius yra nemažas. Tikslių skaitmenų dabar čia neieškosiu, bet, manau, nesuklysiu apytikriai pasakęs, jog, pav., vienas tūkstantis specialaus juridinio žurnalo egzempliorių kaip tik vidutiniškai atitinka mūsų bendrąjį jo skaitytojų kiekį, neliečiant studentijos, bibliotekų ir kt. O vis dėlto Teis. dr-jos visuotinasis susirinkimas neseniai buvo priverstas, savo spaudos organą gelbėdamas, imtis tokių nepaprastų priemonių, kaip kad priminti visiems Lietuvos teisininkams, kad „Teisės“ įsigijimas yra laikomas kiekvieno teisininko moraline prievole. Teko konstatuoti, jog žurnalas tegali eiti, gaudamas iš Teis. Min-jos pašalpos, ir kad leidžiamųjų 1000 egz. nė trečdalio neišperkama. Ar tai ne liūdnas ir reikšmingas visiems mums kaltinamasis aktas? Kodėl gi nediskutuojama savo spaudos organe aktualiais teisės reikalais, kurių pastaruoju metu tikrai nemaža buvo? Galėtų tada „Teisė“ ir dažniau pasirodyti ir būti įdomesnė. Nejaugi iš tikrųjų reikėtų sutikti net su laikraščiuose pasirodžiusių rašinių nuomone apie „teisininkų mažą tesidomėjimą teise“, apie tai, kad mums esą reikia „daugiau drąsos“ ir t. t.? Jau gana ir šių žodžių, kad aiškiai matytume, kur yra tikrasis mūsų vienintelio teisės žurnalo vargingos egzistencijos kaltininkas: tuo kaltininku esame mes patys, t. y. tie, kas jame rašo ir kas jį skaito. Žinodami, kaip sunkiai, rūpestingai ir su kokia meile pirmasis „Teisės“ redaktorius ilgus metus bendrajam mūsų dvasiniam reikalui dirbo — tinkamiausiai pagerbsime jo šviesų atminimą, nieko nekaltindami ir nieko netais takais ir imdami jį sau pavyzdžiu.

V. Burkevičius

Mišna*) ir jos paruošimas.

„Mozei buvo duotas Įstatymas („Tora“) Sinajuje ir jis perdavė jį Jošuai, Jošua perdavė jį seniausiems, seniausieji — pranašams, o pranašai perdavė jį Didžiojo Susirinkimo (Concilium) vyrams.“

Taip vaizduoja vienas iš Mišnos traktatų (Abboth) sakiškos tradicijos plėtojimąsi. Palikdami šalyje klausimą, kiek tasai schematinis vaizdas atitinka istorinę tikrenybę, mes sustosime ties kitu klausimu, būtent, kaip plėtojosi toji sakiška, nerašytoji teisė, vadinamoji „Tora šėbėal pė“ (sakiška tradicija), kuri pirmą kartą buvo surašyta II-me šimtmetyje po Kr. g. rinkinyje, vadinamame „Mišna“. Ar tikrai, be rašytosios teisės, egzistavo dar ir nerašytieji teisiniai nuostatai, kurie sakiškai buvo traduojami ir tiktai pirmą kartą „Mišnos“ redaktoriaus surašyti? O gal jokios nerašytosios teisės nebuvo, ir tik paskesnieji naujosios teisės kūrėjai, norėdami didesnio autoriteto suteikti savo kūriniui, apgaubė jį senobiškumo oreolu?

Tiesa, pačioj Biblijoje niekur nėra minėta apie tos sakiškos tradicijos buvimą, bet „Mišnoje“ ir vėlybesniuose raštuose yra posakių, kurių autoriai juos perduoda savo mokytojų vardu. „Mišnos“ traktato „Abboth“ pirmojo skirsnio 1—15 eilės nurodo tokių tradentų chronologišką eilę nuo Didžiojo Susirinkimo (Concilium) iki Hilelio laikų (nuo V-to iki I-mo šimtmečio prieš Kr. g.). Tačiau, kad ir nebūtų tokių vietų, iš kurių galima būtų spręsti, jog teisiniai nuostatai buvo traduojami sakiškai, vis dėlto apie nerašytosios teisės egzistavimą iki „Mišnos“ perijodo kalba šie sumetimai. Nė vienas rašytosios teisės kodeksas neapima ir negali apimti visų gyvenimo reiš-

---

*) Mišna — teisinių (juris ir fas) nuostatų rinkinys, suredaguotas II-me šimtm. po Kr. gim.

kinių, kuriuos reglamentuoti yra jo uždavinys. Kieti rašytosios teisės griaučiai apauga lanksčiais interpretacijos klodais, ar net lygiagrečiais nerašytais nuostatais, kurie taip pat reglamentuoja gyvenimą. Jei visuomenėj gyvuojančios papročių teisės normos tampa mokslininkų arba teisėjų tyrinėjimo objektu, tai, nesant raštijos, arba mažai jai praplitus, atsiranda sakiška teisinių normų tradicija, kurios grandinė eina per teisėjų kartas. Skirtumas tarp sakiškos teisinės tradicijos ir paprastų teisinių papročių yra tiktai tas, kad papročiai nesąmoningai vartojami pačių žmonių, o sakiška tradicija yra tie patys papročiai, kai jie sąmoningai taikomi ir aiškinami teisėjų generacijų. Beveik nė viena rašytosios teisės norma negali būti suprasta be tų nerašytų institutų, kurių dirvoje ta norma išdygo. Jei mes paimsime, pav., mūsų vekselinę teisę — rašytąją teisę, arba vieną iš jos normų, sakysime, — terminui suėjus, vekselio davėjas turi mokėti, — tai ši norma suponuoja visą eilę nerašytų sąlygų, be kurių ji negalėtų būti suprasta, būtent: piniginę apyvartą, pasižadėjimo laisvę, kredito tikrumą ir t. t. Rašytoji teisė visumet yra apaugusi nerašytosios teisės klodais. Šitos rašytosios teisės nerašytoji aplinkuma ir yra gyvybinis teisės audinys; ji sudaro foną, kuriame įstatymų leidėjai kuria savo dėsnius (teisės nuostatus).

Štai kokia yra nerašytosios teisės arba sakiškosios tradicijos reikšmė teisės istorijoje. Kai dėl Izraelio nerašytosios teisės, tai jos reikšmė (iki II šm. po Kr. g., t. y., iki ją suredagavus, apie ką kalbėsime paskiau) turėjo būti itin didelė, nes rašytosios teisės šaltiniai, kaip matėme*), paliko daug spragų. Paimkime vedybų teisę. Rašytoji teisė — Mozės įstatymai — nieko nesako apie vedybų formą; nerašytoji teisė arba sakiškoji tradicija turėjo tą spragą papildyti. Arba paimkim perskyrimo institutą: perskyrimas reikalauja rašytinės formos; bet koks yra perskyrimo pagrindas? Kaip suprasti tą „kokį biaurumą", apie kurį kalbama Mozės įstatyme („Jei kas ves žmoną ir taps jos vyru, o ji nepatiks jam dėl to, kad jis ras joje kokį biaurumą, tai turi jai parašyti persiskyrimo raštą ir įduoti jai į rankas" — Deutoronomium, 24 skirsnio, 1 eilė)? Gal tas „koks biaurumas" reiškia prarastą prieš vedybas ne-

*) Žiūr. „Teisės" 20 Nr. — Senasis Įstatymas, kaip teisės paminklas.

kaltybę, ar žmonos elgesį, neatitinkantį jos pareigų, kaipo matris familias ir šeimininkės? Į šį klausimą taip pat turėjo duoti atsakymą nerašytoji teisė. Biblija niekur nemini apie nerašytosios teisės arba sakiškos tradicijos buvimą. Tačiau, iš aprašymo kai kurių įvykių, matyti, kad gyvenimas buvo reglamentuojamas ir tokiomis normomis, kurios rašytojoje teisėje visai neužtinkamos. Saulas, pralaimėjęs kovą su filistimiečiais, mėgina nusižudyti, krisdamas ant savo durklo, bet tat jam nepavyksta ir jis lieka gyvas. Tada jis prašo einantį pro šalį jaunuolį—karį, kad pribaigtų jį. Karys išpildo tą karaliaus prašymą ir paskui apie tai praneša naujam karaliui Dovydui — Saulo priešui. Tačiau, šis, išklausęs pranešimą, pasibaisėja ir nusmerkia tą karį mirio.p už tai, kad jis drįso užmušti Dievo pateptąjį, tardamas: „Tavo kraujas tesie ant tavo galvos, nes tu pats liudiji prieš save". Šie žodžiai nėra paprastas Dovydo išsireiškimas, o yra procesualinė formulė, kuri buvo vartojama, nesant liudytojų ir kaltininkui pačiam prisipažinus kaltu. Rašytąja teise, kaip matėme anksčiau*), vienintelis kaltės įrodymas buvo tik liudytojų parodymas; liudytojų turėjo būti ne mažiau kaip du. Mozės įstatymai niekur nemini apie tai, kad kaltinamojo prisipažinimo pakaktų jo kaltei įrodyti. Jei vis dėlto atsitikime su Saulo nužudytoju ir kitame atsitikime su Saulo sūnaus Izbozeto nužudytoju (Samuėlio II knygos 4 skirsnys) mes matome, kad kaltininko prisipažinimas buvo vienintelis nubaudimo pagrindas, tai turime prieiti išvadą, jog buvo tokia nerašytosios teisės norma, kuria kaltinamojo prisipažinimas buvo pakankamas jo kaltės įrodymas.

Nurodysime dar vieną atsitikimą, kuris liudija nerašytosios teisės buvimą. Jošuos knygos 9-te skirsnyje pasakojama, kad Giveoniečiai, nusigandę Izraelio padermių, šioms užkariaujant Palestiną, pavartoję šį gudrumą. Giveoniečiai žinoję, kad Izraelio padermės žiauriai kariauja bei elgiasi su čiabūviais, bet su tolimųjų kraštų gyventojais jie kitaip elgiasi. Todėl Giveoniečiai apsiavę senomis lopytomis kurpėmis, apsivilkę senais suplyšusiais drabužiais, uždengę savo asilus senais maišais ir paėmę su savimi supelėjusią duoną, nuduodami esą jie atvykę

---

*) Žiūr. „Teisės" 20 Nr.

iš labai tolimų kraštų. Atėję į Izraelio stovyklas, Giveoniečiai pasisakę, iš tolimų kraštų atėję, nes girdėję apie Izraelio stebuklingą šalies užkariavimą, ir todėl, bijodami Dievo, norį pasiduoti jam (Izraeliui). Izraelio padermių vyriausieji sutikę juos paimti savo globon, sudarę su jais globos sutartį ir šiai sustiprinti priėmę priesaiką. Netrukus padermių vyriausieji sužinoję apie Giveoniečių apgaulę, būtent, kad jie yra čiabūviai, o su tokiais jokia sutartis negalėjo būti padaryta. Izraeliečiai buvę nepatenkinti savo vyriausiųjų pasielgimu, bet vis dėlto nieko pikta Giveoniečiams nedarę, nes vyriausieji sakę: „Mes jiems prisiekėme Viešpaties, Izraelio Dievo akyvaizdoje, todėl negalime jų liesti“. Keletui šimtmečių praslinkus, karalius Saulas, nekreipdamas dėmesio į priesaiką, dalį Giveoniečių išnaikinęs. Dėl to nusidėjimo įvykęs badas, kuris tęsęsis trejus metus. Tuo metu jau karalium buvęs Dovydas. Dievo įkvėptas, jis supratęs, kad tas badas įvyko dėl priesaikos sulaužymo, ir, pakvietęs Giveoniečius, pasiūlęs jiems atpildą. Giveoniečiai pareikalavę Saulo ainių galvų, ir karalius Dovydas turėjęs jiems nusileisti (Jošua 9 skirsnys ir Samuėlio II knygos 21 skirsnys). Šis įvykis taip pat liudija būvimą nerašytosios teisės normos, kuria, lydinti sutartį priesaika, turėjo absoliučią galią; čia negalėjo būti jokios exceptio doli; ir net prisiekusiojo error negalėjo atleisti jį nuo duotos priesaikos.

Galop, dar vienu įvykiu nurodysime, kaip Biblijos epos gali būti medžiaga teisinei buičiai rekonstruoti, ypač kelti aikštėn tiems teisiniams dėsniams, kurie teisynuose nebuvo užfiksuoti, bet gyveno visuomenės teisinėje sąmonėje. Iš rašytosios teisės mes žinome, kad buvo įsteigti tam tikri prieglaudos miestai per neatsargumą nusikaltusiems pasislėpti. Apie tai, kad ir dievnamiai būtų tokia prieglauda, rašytoje teisėje nieko nepasakyta. Bet štai, iš Karalių I knygos 2 skirsnio mes matome, kad karo vadas Joabas, nusikaltęs Salomonui, pasislėpė dievnamiuose „prisilietęs prie aukuro“. Exodi 21 skirsnio 14 eilėje, kalbant apie žmogų, kuris kitą nužudė iš pasalų, ir nustatant jam mirties bausmę, dar pridėta: „nuo mano aukuro paimk jį mirties bausmei įvykdyti“. Kokią gi išvadą mes iš to galime padaryti? Senajame Įstatyme niekur nepasakyta, jog dievnamiai suteikia nusikaltėliui prieglaudą (jog pasislėpęs dievnamiuose nusikaltėlis lieka tuo pačiu teismui neprieinamas); to-

kiai prieglaudai buvo skiriami tam tikri miestai*), o ne dievnamiai. Tačiau iš cituotos vietos mes a contrario galime padaryti išvadą, kad kituose nusikaltimuose (išskyrus nužudymą iš pasalų) dievnamiai suteikdavo nusikaltėliams prieglaudą.

Visa, kas pasakyta, turi iliustruoti mūsų pagrindinę mintį, būtent, kad, be rašytosios teisės, Izraelis, kaip ir kitos tautos, turėjo nerašytus teisinius papročius. Lieka dabar mums išžiūrėti, kaip tie teisiniai papročiai, buvę pirmiau tautos psichikos pasąmonyje, perėjo į sąmonės sferą, aiškiau tariant, kaip tie papročiai, tapę teisininkų interpretacijos objektu, pereidami iš teisininkų kartų į kartas, sudarė sakišką tradiciją.

Kas gi buvo tie teisės tradentai?

II.

„Babilonijos paupiuose sėdėjom mes ir verkėme, prisimindami Cijoną; ant pakrantinių gluosnių pakabinome mes mūsų arfas" (Psal. 137).

Babilonijos paupiuose Nevukadnasaras apgyvendino 586 m. prieš Kr. g. jo užkariautos Judėjos tremtinius. Babilonijos upės — keletas perkasų, jungusių Tigrą su Eufratu — buvo pirma žydų diaspora. Išmėtytose vietose vedė skurdų gyvenimą išlikusieji gyvi nuo kardo ir tolimos kelionės sunkumų tremtiniai. Skurdas žemesniųjų, nužeminimas vyresniųjų grėsė mirtimi tautos kūrybai, kuri buvo jau pražydėjusi nualintoje tėvynėje. „Kaip giedosime Dievo giesmę svetimoje žemėje?" Ir, iš tikrųjų, Babilonijoje Izraelio istorija persilaužė ir gavo visai kitą kryptį. Politinio savarankiškumo bei valstybingumo idealai Babilonijoje gavo mirtiną smūgį, užleisdami vietą tikybiniai — intelektualinio pobūdžio siekimams. „Griuvančią Dovydo palapinę" pradėta remti naujais ramsčiais. Babilonijoje buvo pradėta gilinti tuos teisinius bei etinius pradus,kurie buvo užbrėžti rašytajame Toros Įstatyme. Kariautojų tauta tampa „Knygos tauta" — „Am hasefer".

Istoriografas, kurio vardas neužsiliko, perdirbo Babilonijoje senus metraščius į pragmatinę istoriją, pradedant nuo Chanaano užkariavimo laikų iki Babilonijos nelaisvės. Atsiranda

---

*) „Teisė" Nr. 20 str. — „Senas Įstatymas, kaip teisės paminklas", 22 pusl.

„Teisėjų“, „Samuėlio“ ir „Karalių“ knygos. Tuose raštuose savo tautai dar vadovauja „Apmaudingas Dievas, primenąs ainiams jų bočių nuodėmes“. Bet naujuose, Babilonijoj sukurtuose raštuose (pranašo Jezikiėlio pamoksluose) skamba jau nauji tonai — individualinės atsakomybės idėja. „Sūnųs neatsako už tėvų nuodėmes, nei tėvas — už sūnaus nuodėmes; teisingojo teisingumas lieka prie jo, gi piktadario piktybės lieka prie jo“ (Jezikiėlio knygos 18 skirsnio 20 eilė). Naujos idėjos randa sau naujus nešiotojus, Babilonijoje iškyla typas knygočiaus — mokyto raštijos bei tradicijos žinovo — „Sofer“. Čia mes pirmučiausia susitinkame su soferu Ezra.

Jo knygoje*), mes randame oficialių aktų, tarp kita ko ir raštą, Persijos karaliaus Artakserkso pirmojo išduotą Ezrai aramėjų kalba (ši buvo diplomatų kalba senovės Rytuose). Dokumentas liečia tą gadynę, kai Babilonijos valstybė jau buvo nustojusi savarankiškumo ir tapusi Persijos monarchijos sudėtine dalimi. Galingi Persijos karaliai politiniais sumetimais, kuriuos dabar sunku yra išaiškinti, buvo labai palankūs izraeliečių repatrijacijai (jų sugrąžinimui į Palestiną). Tą politiką pradėjo varyti Kyras, užkariavęs Babiloniją 538 m. prieš. Kr. g. Vienas iš jo papėdininkų, Artakserksas I, pavadintas Longimanas (465 m. — 425 m. prieš Kr. g.), suteikė Judėjai autonomiją. Ta autonomija buvo suteikta aukščiau pažymėtu raštu, kurį čia pacituosime, kaipo tų laikų diplomatinio akto pavyzdį. „Artakserksas (Artasasta), karalių karalius kunigui (kohėnui) Ezrai, tobuliausiam dangiškojo Dievo įstatymo žinovui. Išduodamas paliepimas, kad kas mano valstybėje iš Izraelio tautos jos kunigų (kohėnų) bei levitų panorės eiti į Jeruzalę su tavimi, tegu eina, nes tu karaliaus bei septynių jo patarėjų esi siunčiamas, idant prižiūrėtumei Judėją bei Jeruzalę sulig Dievo tavo įstatymu, tavo rankose esančiu, ir idant nuvežtumei sidabrą bei auksą, kuriuos karalius bei patarėjai paaukojo Izraelio Dievui, kurio būveinė Jeruzalėje, ir taipogi sidabrą bei auksą, kuriuos surinksi visoje Babylono srityje podraug su geravališkomis žmonių bei kunigų (kohėnų) dovanomis, kurias jie paaukos Dievo savo namams, Jeruzalėje esantiems. Todėl neatidėliojant tais

*) Weiss savo veikale „Dor Dor vederšov“ (sakiškos tradicijos istorija) yra tos nuomonės, kad knyga „Ezra“ buvo parašyta keletą generacijų po mirties Ezros — tos knygos tariamojo autoriaus.

pinigais pirk jaučius, avinus ir valgymo bei gėrimo aukas ir paaukok jas Jūsų Dievo aukūre Jeruzalėje, o likusiais sidabru bei auksu padarykite tą, kas patiks tau ir broliams tavo sulig Jūsų Dievo valia. Kas dėl indų, kurie tau yra duoti tarnybai Dievo tavo namuose, pristatyk Juos Jeruzalės Dievui, gi kas daugiau bus reikalinga Dievo tavo namams duoti, duok iš karaliaus brangenybių kamaros .... Gi tu, Ezra, pagal tavo Dievo išmintį, tavo turimą, skirk valdininkus bei teisėjus, kurie teistų anapus upės žmones, visus žinančius tavo Dievo įstatymus, gi nežinančius mokinkite. Gi tie, kurie nepildys Dievo tavo įstatymo ir karaliaus įstatymo, lai bus jie teisiami, ar miriop, ar ištremimu, ar turto bauda, ar kalėjimu" (Ezra, 7 skirsnio 12—26 eilės*).

Tokiu būdu „Izraelio Dievo įstatymas" liko oficialiai pripažintas Judėjos vidaus konstitucija. Šis oficialus pripažinimas ir nulėmė Ezros veikimo kryptį, sugrįžus jam su tremtiniais Palestinon. Didelės žmonių minios akyvaizdoje, Jeruzalėje Ezra, mokytų levitų apsuptas, viešai paskelbė keletą kartų Toros įstatymą. Skelbimas pasibaigė iškilmingu aktu: Jeruzalės bendruomenės vyriausieji pasirašė aktą, kuriuo jie pasižadėjo pildyti Toros nuostatus, o žmonių minia tą aktą patvirtino priesaika.

Tam įstatymui įgyvendinti buvo įsteigtas Didysis Teismas, kurio uždavinys buvo prižiūrėti įstatymo pildymą ir, svarbiausia, interpretuoti jį bei kurti, juo pasiremiant, naujus nuostatus, atitinkančius gyvenimo reikalavimus. Tas Teismas ir buvo tasai Didysis Susirinkimas**). Jis veikė „soferų" (įstatymo platintojų bei aiškintojų) dvasioje. Istoriniai jis buvo tarpinis

---

*) Dubnov, remdamasis Eduardo Meijerio autoritetu, laiko to rašto autentiškumą neabejotiną. Rašto stilius primena diplomatinį susirašinėjimą aramėjų kalba, rastąjį Elefantinoje papirūsų pavydalu. Elefantina buvo kraštutinis Pietų punktas persų viešpatavimo Aigipte. Emigravusių iš Palestinos žydų garnizonas, saugojo pietų sieną nuo įsiveržimo Afrikos padermių. Tas susirašinėjimas buvo išverstas ir išleistas prieš karą Petrapilio profesoriaus Turajevo.

Mes čia kalbame apie emigraciją Aigiptan, t. y., kai Judėjos išeiviai, bėgdami nuo Navukadnasaro (Babyloniečiams užkariaujant Judėją), išrinko sau gyvenimo vietą Faraonų šalyje. Apie tą momentą daug davinių suteikia paskutinieji Jeremijos knygos skirsniai.

**) Weiss. „Dor Dor vederšov" 6 skyrius (pusl. 55).

žiedas tarp teismo, karaliaus Josafato įsteigto, ir vėlybesnio Sanhedrino (Synedrijono). Tuo būdu, tas susirinkimas buvo nuolat veikianti įstaiga, o ne laikinai sušauktas suvažiavimas. Apie jo įsteigimą galima rasti pėdsakų „Nehemijos" knygos 8 ir 9 skirsniuose ir ypač „Ezra" 10 skirs. 16 eilė. Apie Didžiojo Susirinkimo veikimo būdą bei kryptį galima rasti davinių pirmame skirsnyje jau aukščiau pažymėto Mišnos traktato Abboth. Kalbant apie Didžiojo Susirinkimo vyrus, minėtame traktate pasakyta: „Jie nustatė tris dėsnius: būkite atsargūs beteisdami, turėkite daug mokinių ir statykite tvorą aplink įstatymą". Pirmieji du posakiai yra savaime aiškūs; mat, Susirinkimas turėjo dvejopą vaidmenį: jis buvo teismo įstaiga ir vienkart mokykla. Kai dėl trečiojo, tai jo prasmė yra ta, kad reikia sukurti profilaktinio (predochranytelnago) pobūdžio dėsnius, kurie apsaugotų žmones nuo įstatymo peržengimo. Kad ir, sakysime, tam tikras veiksmas įstatymų nėra uždraustas, bet jei jisai gali vesti į įstatymo uždraustąją veikimo sritį, tai tokį veiksmą reikia uždrausti. Pavyzdžiui: pats įstatymas (Tora) nedraudžia bendrauti su netekėjusia moterimi bei būti su ja izoliuotoje vietoje; draudžiami tiktai lytiniai santykiai. Tačiau tokio bendravimo negeistinoms pasekmėms (lytiniam susiartinimui) išvengti, buvo vėliau uždrausta ir pasilikti izoliuotoje vietoje su netekėjusia moterimi.

Kiek laiko veikė Didysis Susirinkimas? Į šį klausimą tiesioginio atsakymo nerandame; taip pat nėra tiesioginių nurodymų apie jo įsisteigimo momentą. Tačiau, iš kai kurių davinių galima prieiti išvadą, kad tas Didysis Susirinkimas dar veikė Aleksandro Makėdoniečio laikais (pradžioje IV-o šimtmečio prieš Kr. gimimą). Tie daviniai yra šie: Abboth 1 skirsnyje minimas tūlas Simonas Teisingasis, kuris laikomas autorium šio aforizmo: „Trimis ramsčiais paremtas pasaulis: įstatymu (Tora), tarnyba Dievui ir labdaryste". Šis Simonas Teisingasis yra pavadintas vienu iš „užsilikusių Didžiojo Susirinkimo vyrų". Kada gi gyveno tas Simonas Teisingasis? Weiss cituoja talmudo („Joma" traktato 96 lapas ir Taanit 9 skirsnys) legendą, kuria Aleksandrą Mokėdonietį, jojo žygyje į tolimus Rytus, ties Jeruzalės vartais sutikęs didysis kunigas Simonas Teisingasis iškilmingos procesijos priešakyje; Aleksandras Makėdonietis pareiškęs jam didelį palankumą, nes tokį pat žmogų,

nešantį jam šlovę bei laimę, Aleksandras prieš tai sapnavęs. Istorinė tos legendos reikšmė yra ta, kad iš jos žinome, jog Simonas Teisingasis gyveno Aleksandro Makėdoniečio laikais, o jis jau buvo vienas iš užsilikusių Didžiojo Susirinkimo vyrų. Vadinasi, Didysis Susirinkimas egzistavo ligi IV šimtmečio prieš Kr. gimimą*). Didžiojo Susirinkimo įpėdiniais ligi Hilelio buvo pažymėti pirmame Abboth skirsnyje įstatymo mokytojai, kurių veikimo kryptis aiškėja iš jų cituojamų aforizmų: „Tegul būna tavo namai susirinkimo vieta išmintingiesiems; tegul būna tavo namai atviri, o pavargėliai — tavo namiškiais; spręsk apie kiekvieną žmogų iš jo gerų privalumų; mylėk darbą" ir t. t. Štai nuostatai, kurie per ištisas tradentų generacijas pasiekė Mišnos autorius, mokytus Įstatymo žinovus, vadinamus „Perušim" — Parisėjai. Kas gi buvo tie Parisėjai?

III.

„Ant Mozės krasės sėdi rašto žinovai bei Parisėjai; taigi, visą, ką jie jums sako, laikykite ir darykite..." (Mato Evangelija, 23 skir. 1,2 eilės).

Tat, ką parisėjai liepė daryti, gali paaiškėti iš suderinimo trijų pagrindinių krypčių, kurios per tris šimtmečius (maž-

---

*) Čia pat Weiss nurodo, kad Josefus Flavius (gyvenęs I-me šimtmetyje po Kr. gimimo, istoriografas), pasakodamas apie susitikimą Aleksandro Makėdoniečio su Jeruzalės vyriausiuoju kunigu, tvirtina, jog to kunigo vardas buvęs Jojada (ne Simonas, kaip mini talmudas). Jei taip, tai atkrinta galimumas nustatyti, kada gyveno „Simonas Teisingasis, vienas iš Didžiojo Susirinkimo vyrų". Hugo Wilrich savo knygoje „Juden und Griechen zur Zeit der makabäischen Erhebung" laiko visą istoriją apie susitikimą Aleksandro Makėdoniečio su Jeruzalės vyriausiuoju kunigu (kohen gadol) prasimanymu. Wilrich tvirtina, jog Aleksandras Makėdonietis niekumet Jeruzalėje nesąs buvęs; jis turėjęs visai kitą maršrutą. Bet vis dėlto nustatyti, kada Didysis Susirinkimas nustojo veikęs, galima ir kitais keliais. Žydų istorikai Graetz ir Dubnov nurodo, jog iš viso buvo du vyriausiu kunigu vardo Simonas. Simonas Antrasis buvo pirmojo ainis (antro laipsnio descedentas) ir gyveno Ptolomėjų dinastijos viešpatavimo Aigipte metu (maždaug Ptolomėjaus Evergeto metu, apie 200 m. prieš Kr. gimimą). Vadinasi, jei traktate Abboth paminėtas Simonas ir yra tasai Simonas Antrasis, tai Didžiojo Susirinkimo liekanos egzistavo dar maždaug iki 200 metų prieš Kristaus gimimą.

daug nuo III-čio šimt. prieš Kr. gimimą iki I šimt. po Kr. gimimo) viešpatavo Judėjoje; mes čia turime galvoje parisėjus, sadukėjus bei esėjus.

Tos trys intelektualaus bei visuomeniško gyvenimo srovės gali būti tinkamai suprastos jų genezėje, ryšyje su tomis politinėmis bei kultūrinėmis sąlygomis, kuriose buvo Judėja garsioje elinizacijos epochoje.

Seniai žinoma yra ta kultūrinė reikšmė, kurią turėjo Aleksandro Makėdoniečio žygiai į Rytus. Aleksandro Makėdoniečio užkariavimas Aigipto bei Persijos (kuri pirmiau, savo ruožtu, buvo prarijusi Babyloną bei Asyriją), kultūros istorijos atžvilgiu, gali būti traktuojama, kaip eliniškos kultūros misija, kurios tikslas buvo įtraukti Rytus į Elados papročių bei pažiūrų sferą.

Klausimas, ar Aleksandras Makėdonietis tą tikslą statė sau sąmoningai ar ne, galėtų būti įdomus tik paties Aleksandro Makėdoniečio charakteristikai nustatyti. Bendrai istorijai svarbios yra tik jo politikos pasekmės, o tos pasekmės buvo tokios, kad mažiau negu vienam šimtmečiui praslinkus Ptolomėjų dvare Aigipte ir Seleukidų — Sirijoje (kuriai priderėjo Palestina) jau viešpatavo graikų kalba, papročiai bei filosofija. Atėnams nustojus savo reikšmės, eliniškos kultūros centras persikėlė į Aleksandriją Aigipte. Judėja buvo įtraukiama čia į Ptolomėjų, čia į Seleukidų viešpatavimo sferą. Kadangi tiek Ptolomėjų, tiek ir Seleukidų monarchijose viešpatavo toji pat elinistinė dvasia, tai, kultūriniu atžvilgiu, visa ta epocha (nuo Aleksandro Makėdoniečio mirties iki Romos viešpatavimo Judėjoje pradžios) turėjo žydų istorijai tik vieną reikšmę: tat buvo epocha susirėmimo judaizmo su elinizmu. Judėjoje atsirado didelė grupė elinizacijos šalininkų. Tą grupę sudarė aristokratijos ir vyriausios dvasiškijos sluoksniai. Kulminacinį punktą elinizacija pasiekė Sirijos valdovo Antijochaus Epifano iš Seleukidų dinastijos (175 m. — 168 m. iki Kr. gim.) viešpatavimo metu. Neapykanta tarp elinizacijos šalininkų ir Įstatymo (Toros) pasekėjų buvo tokia didelė, kad pirmieji net įtraukė į kultūrinę kovą Antijochų Epifaną; jie įskundė savo priešininkus, esą šie linksta prie Ptolomėjų. Antijochus Epifanas griebėsi tada smurto priemonių; jis norėjo

priversti Judėjos gyventojus atsisakyti nuo senų jų tradicijų bei kulto. Nežinomas istoriografas — Makabėjų knygos autorius — šiaip aprašo susidariusią padėtį. Antijochus išleido įsakymą apie kulto suvienodinimą visose jo valdomose šalyse. Judėjoje jis uždraudė švęsti šeštadienį; viešose aikštėse bei gatvėse buvo pastatytos Elados bei Rytų dievų statulos; aukūruose buvo įsakyta aukoti kiaules; įstatymo (Toros) knygos buvo viešai naikinamos, o jo pasekėjai žudomi; moterys, kurios leisdavo apipiaustyti savo vaikus, buvo baudžiamos miriop (Makabėjų I kn., 1-jo skirsnio 41—64 eilės). Elinizacijos šalininkų priešakyje stovėjo vyriausias kunigas (kohen Gadol) Jašuo Jazon, kuris Akropolyje, prie Dievnamių, įrengė sporto aikštę. Ten sportininkai, visai nuogi, užsiiminėjo gimnastika (Makabėjų II kn. 4 skirsnio 12,13 eilės). Dar griežtesniu elinizacijos bei asimiliacijos šalininku buvo Jazono papėdininkas vyriausias kunigas Menelajus.

Judėjai grėsė pavojus išnykti eliniškos kultūros jūroje. Juo didesnis buvo tas pavojus ir juo įtakingesnės buvo tos grupės, kurios stovėjo už elinizaciją, juo stipresnė buvo opozicija tų sluoksnių, kurie elinizacijoje matė savarankiško kultūrinio egzistavimo pražūtį. Kaip gi nuo tos elinizacijos apsisaugoti? Kas jai priešpastatyti? Įstatymo (Toros) nuostatų pildymas galėjo tinkamiausiai apsaugoti tautą nuo gresiančio jai pavojaus. Kulto savarankiškumas galėjo nulemti ir bendrą kultūrinį savarankiškumą. Įstatymo (Toros) nuostatai, jo dėsniai apie tai, kas leidžiama ir kas neleidžiama (šeštadienio šventimas, tam tikrų valgių uždraudimas ir t. t.), turėjo tapti siena, atskirianti Izraelį nuo jo aplinkumos. Juo stipriau saugojama ta siena, juo mažesnis yra pavojus susilieti su tuo, kas yra už sienos.

Čia ir gimsta Parisėjų ideologija (mes čia kalbame tik apie genezę, nes Parisėjų srovės žydėjimas prasidėjo šiek tiek paskiau, po Makabėjų gadynės). Įstatymas (Tora) yra vyriausias gyvenimo dėsnis, absoliuti vertybė, kompleksas atsakymų į visus gyvenimo klausimus, — štai svarbiausias Parisėjų ideologijos bruožas. Čia ir yra ryšys tarp Parisėjų ir jų pirmtakūnų — „soferų“. Kiti ideologijos bruožai gali paaiškėti, tik sulyginus Parisėjus su Sadukėjais, Esėjais ir kitomis minties kryptimis II ir I šimtmečio prieš ir po Kr. gimimo.

Sadukėjai buvo įtakingiausia partija Judėjoje I-ame šimtmetyje prieš ir po Kr. gimimo. Jon įėjo aristokratija, karo vadai ir valdininkai. Graetz'o nuomone, jie vadinami sadukėjais pagal vieno jų vyriausių vadų vardą „Sadok". Sadukėjai taip pat savo ideologijos pagrindan statė įstatymą (Torą). Bet, tariant Vladimiro Solovjevo žodžiais, sadukėjams Tora „buvo pagrindas, ant kurio jie nieko nenorėjo statyti"*). Tikyboje, kurios jie priėmė tik išorinę, apeiginę pusę, sadukėjai matė praeities faktą, kurį reikia pripažinti ir konservuoti, bet kuris neskatina tolesniam veikimui. Tikyba jiems buvo konvencionaliai priimtas mokslas, nepakeičiama šventenybė, tačiau esanti kitoje plokštumoje, negu kasdieninis gyvenimas. Čia tenka pasakyti, kad suteikiant tikybai nuo gyvenimo atitolintą, kad ir garbingą, vietą, tai gyvenimas lieka tada nuošaliai nuo tikybos mokslo įtakos. Todėl ir sadukėjai jų visuomeniniame bei asmeniniame gyvenime pasirodė labai pasiduodą gyvenimo pagundoms. Jie buvo Judėjos Karalių Aleksandro Janajaus bei Herodo I-jo (I šm. iki Kr. g.) dvaro artimiausieji žmonės**).

---

*) Vladimir Solovjov. Talmud i novejšaja polemičeskaja literatūra o njom v Avstriji i Germaniji.

**) Kad artimumas Herodo sostui galėjo tiktai kompromituoti sadukėjus tautos akyse, matyti iš šių faktų, įrodančių bendralaikių didelę neapykantą to karaliaus atžvilgiu. Jis nebuvo vadinamas kitaip, kaip Edomietis, Hasmonėjų vergas, kraujo žmogus. Jo mirties diena buvo džiaugsmo diena. Lydėjo jį į kapus kuopos germanų bei galų, saugojusių jį, dar jam gyvam esant. Herodo nepaprastas žiaurumas pasireiškė tarp kita ko tuo, kad jis išžūdė beveik visus Sanhedrino (Synedriono) narius, kurie laikė jį sosto uzurpatorium, kuo jis iš tikrųjų ir buvo. Jis nusmerkė miriop 80 metų amžiaus senį Hirkaną, paskutinį valdovą Makabėjų (Hasmonėjų) dinastijos, savo žmonos Marijos (Mirjam) senelį, kuris jį kadaise iškėlė. Herodas inscenizavo teismą, kuris nuteisė miriop jo žmoną Mariją ir jo paties prigyventus su ja dvejus sūnus: Aleksandrą ir Aristobulą. Anot Graetz'o, pats Oktavianas Augustus, prieš kurį Herodas visą savo gyvenimą šliaužė, pasibaisėjo, išgirdęs apie tą teismą, ir prašė Herodą pasigailėti savo sūnų. Šie buvo gerai žinomi pačiam Augustui, nes Herodas buvo juos laikęs tam tikrą laiką Romoje, Augusto artimume. Bet šį kartą nepadėjo ir Augusto prašymas.

Kaip tat atsitikdavo dažnai su senovės tironais, ir Herodo viešpatavimas turėjo vieną šviesią pusę. Pažymėtinos yra jo pastangos gražinti sostinę puikiais statiniais. Herodas pastatė Jeruzalės viduryje teatrą ir už miesto kolosalų amfiteatrą. Įvarius trobesius ir aikštes viešiems žaidimams jis įrengė naujame, vadinamame karaliaus mieste Ke-

Tuo metu, kai parisėjai statė skaitlingas „tvoras aplink Įstatymą (Tora)“, kai sadukėjai praleisdavo savo gyvenimą išorinėse apeigose bei politinėse intrigose, buvo nemažas skaičius izraeliečių, kurie, nusivilę gyvenimu, nuo jo nusigręžė. Jie vengdavo gyventi miestuose, apsigyvendavo masėmis dykumose, įvedė į kultą kūno bei dvasios švarumą, melsdavosi, gavėdavo (pasninkaudavo) ir laukė Dievo Karalystės. Tatai buvo esėjai. Pildymas Įstatymo (Toros) dėsnių pas esėjus pasiekė kraštutinumą: šeštadienį jie vengdavo bet kurio judėjimo; pagundų baimė juos vertė atsiskirti nuo žmonių; švarumo siekimas juos vertė atsisakyti nuo vedybų. Ignoruodami šio pasaulio gėrybes, jie pasauliui liki svetimi.

Tokiu būdu, mes matome, kad sadukėjai, pripažindami Įstatymą (Torą) pagrindu, nieko nenorėjo ant to pagrindo statyti, o esėjai, saugodami Įstatymą, ignoruodavo gyvenimą. Tuo tarpu parisėjams Įstatymas (Tora) buvo gyvenimo įstatymu (Torath Hajim). Kintančią gyvenimo srovę jie norėjo sureguliuoti Įstatymo dėsniais. Įstatymą (Torą) jie laikė ne suakmenėjusia liekana, o „gyvojo vandens šaltiniu“. Pasiremdami Mozės Įstatymu, parisėjai kūrė naują veikiančią teisę. „Ant Mozės krasės sėdėjo rašto žinovai bei parisėjai“.

D. Gecas

(B. d.)

---

sarijoje. Cirkuose ir ipodromuose įvykdavo atlėtų, gimnastų bei griežikų rungtynės ir gladiatorių kovos. Margas mišinys štukdarių ir artistų linksmino reginių trokštančią minią ir sudrumsdavo iki tol ramų bei dievobaimingą Judėjos sostinės gyvenimą. Ši aplinkybė taip pat prisidėjo prie padidinimo bedugnės, buvusios tarp tautos ir jos neapkenčiamo karaliaus.

Kreipimas skolos į žemės ūkio inventorių Suvalkijoj.

Veikiąs Suvalkijoj Napoleono Kodeksas žemės ūkio inventorių laiko nekilnojamuoju turtu iš paskyrimo. Napoleono Kod. 524 str. tiesiog įsakmiai nurodo, kad nekilnojamuoju turtu iš paskyrimo yra savininko valia patalpinti ūkyje to ūkio reikalui: 1) gyvuliai, paskirti žemdirbystei, 2) žemei dirbti įrankiai, 3) šienas, mėšlas ir kiti ūkio inventoriaus daiktai, kuriuos kiekvienas įstatymas skyrium įvardija. Tuo Napoleono Kodeksas tarp kitko skiriasi nuo bendrųjų buv. Rusijos Imperijos civilinių įstatymų (X t. 1 d.), kurie tokį žemės ūkio inventorių laiko kilnojamuoju turtu (X t. 1 d. 401 str.). Iš to matyti, kad Napoleono Kodeksas daugiau negu X t. 1 d. įvertina inventoriaus reikšmę žemės ūkiui, to ūkio tikslui ir jo vystymuisi. Tokia įstatymo prasmė, iš tikrųjų, yra visai nuosekli: žemės ūkio reikalams naudojami kilnojamieji daiktai — darbo įrankiai, gyvuliai ir kita yra tokios pat svarbios žemės ūkio sudėtinės dalys, kaip ir trobesiai arba žemė, nes be tų daiktų, t. y. be inventoriaus, kaip ir be trobesių ar žemės, neįmanoma paties ūkio plėtojimasis. Šiais, matyt, pagrindais ir Civilinio Proceso Įstatymas savo išimtinais nuostatais, įvestais ten, kur veikia Napoleono Kodeksas, daug daugiau ir griežčiau gina žemės ūkį nuo jo išardymo pavojaus. Vienu tokių žemės ūkio išardymo pavojų yra atskirai to ūkio inventoriaus išpardavimas, kaip kilnojamojo turto, vykdant teismo sprendimą. Todėl Civ. Proc. Įstatymas, įvedant jį tose srityse, kur veikia Napoleono Kodeksas, įstatymleidėjo šia prasme atitinkamai pritaikytas materialinės teisės (Nap. Kod.) pradams. Tačiau kai kurie Civ. Proc. Įstatymo naujesnieji nuostatai ligi šiol nėra suderinti su senaisiais to įstatymo nuostatais, ir tarp kai kurių šio įstatymo straipsnių yra kolizijų, kurios reikia tinkamai

prašalinti. Viena tokių kolizijų yra tarp Civ. Proc. Įst. 1551 str. ir 974—975 str.

Civilinio Proceso Įstatymas, kaip kad galima spręsti iš to įstatymo teksto ir jo sumetimų bei komentarų, leisdamas kreipti skolos išieškojimą į skolininko kilnojamąjį turtą, tą turtą skirsto į tris rūšis: a) tokį, kuris nieku būdu negali būti išieškojimo objektu, b) tokį, į kurį gali būti kreipiamas skolos išieškojimas tiktai tam tikromis sąlygomis ir c) tokį, į kurį laisvai gali būti kreipiamas skolos išieškojmas be jokių aprėžimų.

Pirmos rūšies daiktai, — nekalbant jau apie tokius, kurie apskritai, negali būti civilinės apyvartos dalykais, — yra tiksliai išvardyti Civ. Proc. Įst. 973 str. Įstatymas griežtai draudžia išvardytus tuo straipsniu daiktus areštuoti, sakydamas, kad tie daiktai „nieku būdu" („ni v kakom slučaje") negali būti areštuojami. Iš šio griežto nuostato galime spręsti, kad nurodytų tuo straipsniu skolininko daiktų negali teismo sprendimo vykdytojas aprašyti ir iš varžytynių parduoti net kad ir paties skolininko atsikirtimo nebūtų.

O išimtinai tik Suvalkijoj veikiantis Civ. Proc. 1551 str. sako, kad „be išvardytų 973 str. 1—8 ir 11 punktuose daiktų, nieku būdu negali būti areštuojami ir tie daiktai, kuriuos vietos civiliniai įstatymai (atsieit Napoleono Kodeksas) priskiria prie nekilnojamojo turto pagal jų ūkišką paskyrimą". Žemės ūkio inventorius, kaip jau buvo sakyta, einant Nap. Kod. 524 str., pagal savo ūkiškąjį paskyrimą yra laikomas nekilnojamuoju turtu; todėl reikia spręsti, kad šiuo Civ. Proc. Įst. 1551 str. tas inventorius tap pat yra priskiriamas prie tos rūšies daiktų, kurie „nieku būdu" negali būti aprašyti ir iš varžytynių parduoti kaip kilnojamasis turtas. Šis Civ. Proc. 1551 str. draudimas yra griežtas, be kokių sąlygų, todėl reikėtų laukti, kad šis draudimas nuosekliai būtų išlaikytas. Tačiau, deja, šis aiškus įstatymo nuostatas sutinka prieštaravimų, kai Civ. Proc. 1551 str. tenka suderinti su Civ. Proc. 974 ir 975 str.

Civ. Proc. Įst. 1536 str. sako, kad kilnojamas turtas areštuojamas (čia kalbama apie turto areštavimą tose srityse, kur veikia Nap. Kodeksas), einant išdėstytomis 968—972, 974, 975, 977—979, 1551 ir 1552 straipsniuose taisyklėmis. Iš šio Civ.

Proc. 1536 str. matyti, kad Suvalkijoj įgalinti veikti, be naujo papildomo 1551 str., dar ir 974 bei 975 str. Vadinas, išeina, kad sprendimo vykdytojas turi vadovautis šių trijų pastarųjų straipsnių nuostatais. Ką gi sako 974 ir 975 str.? 974 str. sako, kad „gali būti areštuojami tiktai nesant kitokio turto: 1) žemei dirbti įrankiai, mašinos, instrumentai ir visokios rūšies padargai, kurie sudaro žemės ūkio turtą; 2) darbiniai ir naminiai gyvuliai, 3) grūdų sampilas, šieno, šiaudų ir kitų žemės augmenų išteklius, būtinai reikalingas ūkyje ateinančiam pasėliui ir maitinimui žmonių ir pašertei darbinių gyvulių ligi naujo derliaus". 975 str. sako, kad kilnojamas turtas, nurodytas 974 str. 1—3 punktuose, turi būti parduotas skyrium nuo nekilnojamo turto tuo tiktai atveju, kai jis gali būti atimtas nekenkiant ūkiui arba kai paties ūkio (nekilnojamojo turto) neleidžiama parduoti.

Pirmiausia tenka pasakyti tai, kad visi be išimties Civ. Proc. 974 str. pirmuose trijuose punktuose nurodyti daiktai Nap. Kod. 524 straipsnio nuostatu, yra nekilnojamasis turtas pagal savo paskyrimą, kitaip sakant, jie yra teisiniu ryšiu surišti su ūkiu, kaip nekilnojamuoju turtu, nes jie įstatymo yra laikomi ūkio priklausiniu. Tad šį iš paskyrimo nekilnojamąjį turtą Civ. Proc. 974 ir 975 str. str. prasme, vis dėlto tam tikromis sąlygomis galima parduoti nustatytomis kilnojamojo turto pardavimo taisyklėmis. Kas iš to išeina? Civ. Proc. 1551 str. tokį turtą areštuoti griežtai draudžia, o 974, 975 str. — tam tikromis sąlygomis areštuoti leidžia. Bet vienkart šių dviejų nuostatų taikymas yra neįmanomas, nes tarp jų yra prieštaravimas: 974 ir 975 str. prasmė griežtai prieštarauja 1551 str. prasmei.

Jeigu ir daleisti tai, kad Civ. Proc. 974 str. minėtą ūkio inventorių leidžia parduoti tik tada, kai skolininkas neturi ne tik kilnojamojo, bet ir nekilnojamojo turto, kaip kad sako Isačenko savo komentaruose (nors, mūsų supratimu, šis straipsnis kalba tik apie nebuvimą skolininko kitokio kilnojamo turto), tai vis dėlto ir tada tektų pripažinti kad čia eina kalba apie tokį inventorių, kuris kad ir ne savininko, o, pav., nuomininko ar kito turto valdytojo yra patalpintas ūky, to ūkio reikalui. Taigi ir šiuo atveju toks inventorius, kol jis tam ūkiui tarnaus, bus nekilnojamasis turtas pagal savo paskyri-

mą, nes, kaip jau visai teisingai ir Rusų Senatas yra išaiškinęs, Nap. Kod. 524 str. laiko nekilnojamuoju turtu iš paskyrimo ne tik tokius daiktus, kurie patalpinti ūky ūkio reikalui ir naudojimuisi paties savininko, bet ir tuos daiktus, kurie patalpinti kitų asmenų, pav., nuomininko, — bet pagal jo sutartį su savininku, nes tokia sutartimi, aišku, pasireiškia paties nekilnojamojo turto savininko valia patalpinti tuos daiktus ūky to ūkininko reikalams (IX Dep. spr. 122/1882 m.). Vadinasi, ir tuo atveju, kada skolininkas neturėtų daugiau nieko kaip tik žemės ūkio inventorių, naudojamą jo iš kito asmens išnuomotam ūkiui naudotis, tap pat Civ. Proc. Įst. 1551 str. nuostatu neleidžiama tokį inventorių areštuoti. Taigi, šiaip ar taip aiškinsime Civ. Proc. 974 straipsnį, vistiek rasime aiškų tarp to straipsnio ir tarp 1551 str. prieštaravimą, dėl kurio taikyti šiuodu abu nuostatu neįmanoma.

Kai kurie teismai, kaip teko pastebėti, apskritai, nesivadovauja šiais minėtais straipsniais, o vietoj to vadovaujasi Civ. Proc. Įst. pakeitimu („Vyr. Žin." 374 Nr. eil. 2568 Nr.) ir to pakeit. 973 str. 10 punkto pagrindu išleistuoju Teisingumo Ministerio „Žemės savininkų turto, kuris neleidžiama aprašyti ir parduoti sąrašu". Nekalbėsime čia apie to pakeistojo Civ. Proc. 973 str. 10 p. santykį su 974 ir 975 str. toje Lietuvos dalyje, kur veikia X t. 1 d., kadangi tatai neįeina į mūsų temą, gi tiktai pasvarstysime tai ar tas 973 str. 10 p. pakeitimas ir minėtas sąrašas veikia Suvalkijoj ir ar galima tuo 973 str. 10 p. vadovautis, kreipiant skolos išieškojimą į ž. ū. inventorių Suvalkijoj.

Kaip matyti iš 1551 str. ir 1536 straipsnių tose srityse, kur veikia Napoleono Kodeksas, yra įgalinti veikti tiktai Civ. Proc. 973 str. 1—8 ir 11 punktai. Vadinas, 973 str. 10 punktas Suvalkijoj neveikė nei anksčiau, kada jis nebuvo pakeistas. Apskritai, 973 str. 10 punkto įgalinimas lygiagrečiai veikti 1551 str. būtų buvęs visai nereikalingas, nes pastarojo straipsnio nuostatas yra tos pat rūšies kaip ir 973 str. 10 p. p., tik 1551 straipsnyje nekilnojamojo turto — ž. ūkio apsaugos pradas griežčiau yra pabrėžtas ir vietos materialei teisei pritaikytas. Civ. Proc. Įst. 973 str. 10 punkto pakeitimas negali veikti Suvalkijoj, kadangi juo pakeistas senas nuostatas, kuris taipogi neveikė Suvalkijoj. Todėl reikia spręsti, kad 973

str. 10 p. pakeitimas neliečia Suvalkijos ūkininkų turto, kaip kad nelietė ir senas Civ. Proc. 973 str. 10 punktas. Vadinas, ir po šio Civ. Proc. Įst. pakeitimo Suvalkijoj lieka galioj tik Civ. Proc. 1551 straipsnis, kuris kaip buvo sakyta, yra nesuderinamas su Civ. Proc. 974 ir 975 straipsniais.

Geriausia, šis prieštaravimas reikėtų pašalinti įstatymleidėjui, tačiau kol kas tas įstatymu nėra padaryta, tenka teismų praktikoj, pasinaudojus Civ. Proc. 9 str., bendrąja įstatymų prasme išspręsti, kuris nuostatas turi būti taikomas: 974—975 ar 1551 str.?

Kokia gi toji bendroji įstatymų prasmė šiuo ž. ūkio inventoriaus areštavimo požvilgiu? Apie Napoleono Kodekso pradą ankštu teisinės priklausomybės ryšiu jungti su pačiu ūkiu žemės ūkio inventorių tikslu apginti žemės ūkį nuo jo išardymo jau buvo minėta pirmiau. Atsižvelgiant į tą materialinės teisės pradą pilnai yra suprantamas ir, pritaikant Civ. Proc. Įstatus Suvalkijoj, įvedimas naujo nuostato (1551 str.), kurio mintis (ratio legis) pilnai atitinka materialinės teisės (Nap. Kod.) idėją. Jau pats šio naujesnio 1551 str. įvedimas parodo, kad įstatymleidėjas norėjo procesualinę teisę pritaikyti materialinės teisės nuostatams. Kitaip ir negalėjo būti: juk procesualinės teisės pagrindinis uždavinys yra įgyvendinti ir apginti nuo pasikėsinimų materialinės teisės nuostatus, kada jie yra sutrikdomi. Taigi nesąmonė būtų, kad procesualinė teisė paneigtų ir griautų tą idėją, kuri pabrėžta yra materialinės teisės. Tokia procesualinė teisė tada ne gyvendintų materialinę teisę ir ne gintų ją, bet griautų, o tatai būtų procesualinės teisės didžiausias nukrypimas nuo savo tikslo. Šiame gi mūsų klausime tokia procesualinės teisės nesąmonė būtų tada, kai veiktų Suvalkijoj 974 ir 975 str., leidžią tam tikromis sąlygomis areštuoti ir išparduoti iš varžytinių atskirai nuo ūkio skolininko inventorių, kurį materialinė teisė laiko to ūkio gyvybės lasta, to ūkio priklausiniu. Antra vertus, jei šis vėlesnis procesualinės teisės nuostatas (1551 str.) griežtai draudžia ž. ū. inventorių nuo ūkio atskirai parduoti ir areštuoti kaip kilnojamąjį turtą, tai šis pastarasis nuostatas jau vis dėl to prasmingesnis, daugiau atitinkantis bendrą įstatymų prasmę, negu ankstesnio — 974 str. nuostatas.

Taigi iš to reikia spręsti, kad Civ. Proc. 1536 str. nuro-

dymas jog kilnojamas skolininko turtas Suvalkijoj areštuojamas tarp kitko dar ir 974 ir 975 str. taisyklėmis yra netikslingas, iššaukiąs teisės nuostatų priešingumą. Tas gi 974—975 ir 1551 straipsnių priešingumas tegali būti pašalintas tik minėtais samprotavimais — pripažinus 974 ir 975 straipsnius Suvalkijoj negaliojančiais.

P. Stravinskas.

Pastabos dėl Vyriausiojo Tribunolo 1933 m. gegužės mėn. 18 d. išaiškinimo Lietuvos piliečių Latvijoj sudarytų civilinių vedybų galios ir jų persiskyrimo reikalu.

1933-V-18 Vyriausiasis Tribunolas išaiškino, kad a) Lietuvos piliečių ir nuolatinių Lietuvos gyventojų civilinės vedybos, sudarytos Rygos metrikacijos skyriuje, Lietuvoje galioja, jei tik jos neprieštarauja X t. 1 d. 37 str. bei 1836 metų vedybų įst. 23 str., ir b) bylas dėl tokių vedybų nutraukimo sprendžia civilinis teismas.

Prieš išnagrinėjant šį Tribunolo išaiškinimą, tenka visų pirmą sustoti kiek ilgiau ties Latvijos vedybų įstatymu.

I. Civilinių vedybų svarbesnieji nuostatai.

1921 m. vasario 1 d. Latvijos Steigiamasis Seimas priėmė vedybų įstatymą, kuris taip pat reguliuoja persiskyrimo bei kitus su vedybomis susijusius klausimus.

Pirmasis straipsnis nurodo, kad šis įstatymas yra privalomas visiems Latvijos gyventojams be tikybų skirtumo. Antruoju straipsniu draudžiama vesti vyrams iki 18 m. amžiaus, o moterims — ištekėti iki 16 m. amžiaus. Toliau, reguliuojami vedybų kliūčių, skelbimo ir atlikimo klausimai. Latvijos vedybų įstatymu, draudžiama susituokti nepilnamečiams be jų tėvų ar globėjų sutikimo, o jei tėvai ar globėjai be svarbios priežasties atsisako duoti savo sutikimą, tai šį gali suteikti atitinkama globos įstaiga (3 str.). Draudžiama susituokti nepilnapročiams, sergantiems venerinėmis ligomis jų apkrėčiamoj stadijoj, ir tam tikro laipsnio kraujo giminėms. Svarbus nuostatas yra įstatymo 10 str., kuris nustato, kad „buvusiųjų dvasininkų teismų sprendimai apie kliūtis susituokti nustoja galios“. Iš to matyti, kad kliūtis nustato tik pažymėtas įstatymas,

o bažnyčia čia kištis negali, kitaip sakant: be įstatymo nurodytų kliūčių, niekas negali kitų kliūčių nustatyti.

Įstatymo 13 str. 2 punktu, asmens, norį susituokti, turi pasirašyti, kad jie neserga venerinėmis ligomis jų apkrečiamoj stadijoj. To pat straipsnio 3 p. nurodo, kad šalims negalint pateikti visų reikalingų jungtuvėms dokumentų, taikos teisėjas gali jiems išduoti atstojantį tuos dokumentus pažymėjimą tam tikromis sąlygomis; prašytojas turi patvirtinti raštu visas jo suteikiamas žinias ir jis įspėjamas, jog už netikrų žinių suteikimą atsakysiąs Baudž. Statuto 606 str.

Jungtuvių skelbimas atliekamas tiktai civilinės metrikacijos skyriuje (12 str.). Vadinasi, Latvijos įstatymu visi piliečiai, tikintieji ar netikintieji, turi savo jungtuves skelbti civilinės metrikacijos skyriuje. 1928 m. kovo 7 d. novelė, būtent 23[1] str., leidžia skelbimus daryti ir pas dvasininkus, jei susituokiantieji pareikštų tokį norą, bet apie tai reikia pranešti metrikacijos skyriui.

Kai dėl jungtuvių atlikimo būdo, tai čia nustatyta fakultatyvinė sistema su šiokiomis tokiomis modifikacijomis, būtent: „jungtuvės atliekamos civilinės padėties aktų įrašymo skyriuje, bet jos gali būti susituokiančiųjų noru atliekamos ir pas kiekvienos tikybos dvasininką. Šiuo nuostatu panaikinamos visos kliūtys, kurios ligi šiol buvo rusų įstatymuose, mišrioms vedyboms, sakysim, žydo su katalike ir kit.

Latvijos įstatymas turi dar du specialiu nuostatu, būtent: 26 str. nustato, kad civilinės padėties aktų įrašymo skyrius arba dvasininkas gali sujungti ir neskelbiant jungtuvių, kai vienas susituokiančiųjų turi išvykti į karo frontą, arba kai vienam jų gresia liga.

30 str. nustato, kad dvasininkai turi per 7 dienas pranešti civilinės padėties aktų įrašymo skyriui, kurio rajono yra atliktos jungtuvės, visas reikalingas jungtuvių registracijai žinias.

Šis reikalavimas yra visiškai pagrįstas dėl daugelio sumetimų: statistikos daviniai, nusikaltimų susekimas (bigamija) ir kit.

Latvijos įstatymas (31—40 str.) smulkiai reguliuoja jungtuvių neteisėtumo klausimą. 31 str. nustato, kad bylas dėl pripažinimo jungtuvių neteisėtomis sprendžia tiktai valstybės teismas (ne bažnytinis). Jungtuvės yra neteisėtos: 1) kai jos

atliktos ne metrikacijos skyriuj arba ne pas atitinkamą dvasininką (t. y. pas valstybės nepripažintą dvasininką); 2) kai atliekant jungtuves nesilaikyta nuostatų apie amžių (18 m. vyrams ir 16 m. moterims); tačiau jungtuvės atliktos ir nesilaikant šio nuostato laikomos teisėtomis, jei a) iš tokių vedybų žmona jau yra nėščia; b) arba jei iki teismo sprendimo susituokėliai pasieks įstatymo nustatytą amžių (33 str.); 3) kai jungtuvių atlikimo metu vienas iš susituokėlių buvo beprotis (34 str.). Tolesnieji straipsniai (35, 36, 39) nurodo, kurios jungtuvės laikomos neįvykusiomis, būtent: a) jungtuvės vedusiųjų asmenų, kurių vyras ar žmona dar gyvi ir teismo neperskirti; b) jungtuvės uždrausto laipsnio kraujo giminių; c) jungtuvės nelaisva valia (per prievartą).

Latvijos įstatymas plačiai reguliuoja bylų dėl neteisėtų vedybų kėlimo procedūrą (37—40 str.). Bylas gali kelti be suinteresuotųjų asmenų (vyras, žmona, giminės) ir valstybės gynėjas. Čia atsižvelgiama ne tik į civilinės, bet ir į baudžiamosios teisės reikalavimus. Tačiau valstybės gynėjas negali kelti bylos (37 str. 2 p.), kai neteisėtos jungtuvės yra nutrauktos dėl vieno susituokėlių mirties arba dėl persiskyrimo.

Pasenėjimo tokioms byloms nėra (38 str.). Jungtuvės, pripažintos neteisėtomis, laikomos tokiomis nuo jų atlikimo dienos (40 str.).

II. Civilinių vedybų perskyrimo svarbiausieji nuostatai[1]*).*

Latvijos įstatymas (41—43 str.), vakarų Europos įstatymų pavyzdžiu, numato dvi persiskyrimo rūšis: 1) galutinis persiskyrimas ir 2) laikinasis persiskyrimas — vadinamasis „separatio a mensa et thoro“, t. y. atsiskyrimas nuo stalo bei lovos. Šis institutas paimtas iš kanonų teisės. Gyvenime laikinojo persiskyrimo institutas pasirodė labai reikalingas: susituokėliai dažnai vėl susitaiko. Tiktai nesusitaikius, jie galutinai perskiriami.

41 str. nustato, kad „teismas gali pripažinti jungtuves

---

[1]) Latvijos įstatymo persiskyrimo nuostatų pagrindan, matyt, yra padėti vokiečių B. G. B. (§1564—1588) ir šveicarų Z. G. B. (137—158 str. str.) nuostatai.

perskirtas tik įstatymo numatytais atvejais". Vadinasi, vien tik civiliniam teismui pavedama spręsti persiskyrimo bylos.

Kai dėl atvejų, kada persiskyrimo bylos gali būti keliamos, tai Latvijos įstatymuose jų yra daug. Tie avejai yra: 1) kai vienas susituokėlių yra nusižengęs moterystės ištikimybei (42 str. 1 p.; 2) kai vienas susituokėlių yra kėsinęsis nužudyti antrąjį, arba suardęs jo sveikatą arba grasęs jo gyvybei (str. 43[2]); 3) kai vienas susituokėlių yra nevaisingas arba fiziškai negali moterystėje gyventi (47 str.); 4) kai vienas susituokėlių tyčia meta antrąjį ir negrįžta per vienerius metus (44 str.); 5) kai vienas susituokėlių sunkiai ir ilgai serga psichine arba užkrečiama liga (str. 45); 6) kai vienas susituokėlių yra padaręs begėdišką nusikaltimą arba begėdiškai ir nedorai gyvena, ir dėl to toliau su juo gyventi negalima (46 str.); 7) kai susituokėliai trejus metus iš eilės gyvena vienas nuo antrojo atsiskyrę (str. 50); 8) kai abi šalys sutinka persiskirti (str. 51).

Įstatymas be to dar labai smulkiai modifikuoja kiekvieną atvejį. Taip, įstatymas nustato, kad neištikimybės atveju jungtuvės negali būti perskirtos, jei nusižengimas padarytas ieškovui sutikus arba net jam pakurstčius, arba jei ieškovas tat yra atleidęs nusižengusiajam. Persiskyrimas neleidžiamas taip pat dėl pasikėsinimo, jei ieškovas tat yra atleidęs atsakovui.

Įstatymas dar nustato, kad galima reikalauti persiskyrimo: a) jei vienas susituokėlių prieš antrojo norą vengia turėti vaikų ir b) jei negalėjimas fiziškai gyventi moterystėje (impotencija) nepareina nuo senatvės. Čia dar yra pastaba: „Vyras gali reikalauti persiskyrimo, jei žmona negali gimdyti vaikų".

Be visų sužymėtų atvejų, Latvijos įstatymas dar numato bendro pobūdžio persiskyrimo atvejus. Galima reikalauti persiskyrimo: 1) kai vienas iš susijungusiųjų jaučia pasibiaurėjimą

---

[2]) Latvijos įstatymas, šiais atvejais nustato, kad dėl šių dviejų priežasčių byla gali būti keliama per vienerius metus nuo tos dienos, kada: 1) ieškovas sužinojo apie nusižengimą moterystės ištikimybei; 2) kada buvo padarytas pasikėsinimas gyvybei ar pakenkta sveikatai. Čia Latvijos įstatymo nuostatai kiek skiriasi nuo vokiečių B. G. B. atitinkamų nuostatų, kurie numato tik 6 mėnesių laiką persiskyrimo byloms kelti.

moterystės sugyvenimu su antruoju (48 str.); 2) jei bendras susituokėlių gyvenimas yra tiek suardytas, kad tolesnis jų sugyvenimas yra tiesiog neįmanomas ir nebegalimas (49 str.)[3]).

Kai dėl atsiskyrimo nuo stalo ir lovos (Trennung von Tisch und Bett), tai Latvijos įstatymo jis tvarkomas šiuo būdu: 1) jei vienas susituokėlių turi teisę reikalauti persiskyrimo, tai jisai gali pirma reikalauti laikinio atsiskyrimo ne ilgiau kaip trejiems metams (52 str.); 2) jei išėjus teismo nustatytam atsiskyrimo laikui, susituokėliai nesusitaikys ir negyvens drauge, tai kiekvienas jų gali tada reikalauti galutinio persiskyrimo.

54—62 str. reguliuoja neįvykusių jungtuvių ir persiskyrimo padarinius. 54 str. sako: „Jungtuvių, pripažintų neįvykusiomis, bei susituokėlių persiskyrimo padarinius nustato civiliniai įstatymai, kiek jie nepriešingi šio įstatymo tolesniems straipsniams (55—62).

55 str. nuostatas yra principialinės reikšmės; jis skamba šiaip: „Jeigu jungtuvės yra nutrauktos arba pripažintos neįvykusios, arba jei susituokėliai yra laikinai atsiskyrę ir jie negali susitarti dėl savo nepilnamečių vaikų (kam šie turi atitekti), tai šį klausimą sprendžia teismas, atsižvelgdamas į vaikų interesus ir, kiek galima, į vaikų norą, jeigu šiems sukako 17 metų“. Įstatyme randame dar nuostatą, kuriuo „tėvui (prie kurio buvo vaikai) mirus arba jam nustojus savo teisių, arba jam negalint savo teisėmis naudotis, vaikai grįžta prie motinos, ir atvirkščiai. Teismas gali, esant reikalui, paskirti globą“. Latvijos Įst. 56-57 str. str. nustato štai ką: 58 str.: „Jeigu moteris, ištekėdama nežinojo, jog jungtuvės turi būti pripažintos neįvykusios, o vyras tat žinojo, tai jis turi duoti žmonai atitinkamai savo turtui išlaikymą ligi tol, kol tat bus jai reikalinga. Ši vyro pareiga nyksta, žmonai vėl ištekėjus“. Įst. 59, 60 ir 61 str. str. reguliuoja perskirtos žmonos teises pavardei bei išlaikymui, ir, pagaliau, 62 str. nustato, kad susituokėlių atsiskyrimas (t. y. „atsiskyrimas nuo stalo ir lovos“) nekeičia vieno pareigų antrojo atžvilgiu, kuo ir pabrėžiamas atsiskyrimo laikinumas.

---

[3]) To straipsnio pirmas punktas turinio atžvilgiu atitinka šveicarų Z. G. B. § 142 p. 1.

63 str. nustato bendrąjį principą, būtent: bylas dėl jungtuvių pripažinimo neįvykusiomis, dėl persiskyrimo arba dėl atsiskyrimo nuo stalo ir lovos sprendžia Apygardos Teismas bendrais Civ. Proceso Įstatymo nuostatais, su tam tikromis šio įstatymo numatytomis išimtimis. Pavyzd., valstybės gynėjas privalo dalyvauti tik tose bylose, kurias turi teisę pats iškelti (32, 36 ir 64 str.). Susituokusieji nepilnamečiai turi teisę patys ieškoti ir atsakyti teisme arba gali pavesti savo bylą įgaliotiniui (65 str.), kuris turi turėti specialų įgaliojimą tai bylai vesti (66 str.)[4].

67 ir 68 str. reguliuoja ieško pagrindo klausimą šiaip: keliant bylą dėl pripažinimo jungtuvių neteisėtomis, dėl persiskyrimo arba susituokėlių atsiskyrimo, galima vienkart iškelti reikalavimą tik dėl vaikų (kam jie turi atitekti), ar teisės pavardei. Reikalauti vienkart alimentų tiek pagrindiniame ieškinyj, tiek priešingajame ieškinyj neleidžiama. Kol byla dar neišspręsta pirmoj instancijoj, ieškovas turi teisės pakeisti ieškinio pagrindą ir nurodyti kitas priežastis, dėl kurių prašo pripažinti jungtuves neteisėtomis, arba persiskirti, arba atskirti.

Jei abu susituokėliai pareiškė teisme norą persiskirti (51 str.), tai teismas gali bylą išspręsti tam pačiam posėdy, tačiau šalys turi būti pirmiau raginami susitaikyti (69 str.). Šalys turi tokiu atveju patys atvykti teismo posėdin. Teismas skiria posėdį ne anksčiau kaip už dviejų mėnesių nuo prašymo padavimo dienos (80 str.). Svarbios išimtys iš Civ. Proc. Įstatymo yra šie Latvijos Vedybų Įstatymo nuostatai: 1) pats teismas gali reikalauti iš bylininkų įrodymų dėl visų bylos aplinkybių, kurių šalys ir neneigia, o taip pat kelti klausimą dėl pasenėjimo (71 str.); 2) liudytojų atmetimas (Civ. Proc. Įst. 373 str. 1, 2 ir 3 p. p.) šiose bylose neleidžiamas (72 str.); 3) jungtuvių perskyrimas taikos sutartimi neleidžiamas (73 str.); 4) Valstybės gynėjas turi teisę kelti bylą dėl pripažini-

---

[4]) Šis nuostatas dėl specialaus įgaliojimo reikalingumo atitinka mūsų Civ. Proc. Įst. 1345^5 str., tačiau, kaip žinoma, mūsų proceso nuostatas neliečia persiskyrimo bylų kėlimo procedūros.

mo jungtuvių neteisėtomis (75 str.), ir jam bylą pralaimėjus, bylinėjimosi išlaidas padengia valstybės iždas (76 str.); 5) šiose bylose įsiteisėjęs sprendimas yra privalomas ir tretiesiems asmenims, byloje nedalyvavusiems (78 str.), tačiau sprendimo vykdymas sustabdomas, ligi išėjus terminui kasacijos skundui paduoti, o jei kasacija paduota, tai iki ją išsprendus (79 str.); 6) ieško kaina šiose bylose yra nustatyta 200 latų.

Vyriausiojo Tribunolo 1933-V-18 d. išaiškinimas Latvijoje sudarytų civilinių vedybų galios reikalu.

Motyvuoto Tribunolo aiškinimo ištrauka skamba šiaip:

„Pirma statomas Vyr. Tribunolui klausimas, ar turi Lietuvoje sutuoktuvių prasmėj privalomą juridinę reikšmę Lietuvos piliečių ir nuolatinių Lietuvos gyventojų sudarytos Rygoje pas metrikacijos skyriaus vedėją civilinės jungtuvės.

Į šį klausimą suteikia atsakymą Vyr. Tribunolo bendrojo susirinkimo 1930-XI-13 dienos nutarimas, kuris išaiškino, kad Lietuvos piliečių vedybų aktai, sudaryti užsienyje, turi galios ir Lietuvoje, nes civilinės vedybos yra ne kas kita, kaip civilinių vedybų sutartis, o civilinė sutartis ir aktas padaryti užsienyje, einant Civ. Proc. Įst. 707 str., galioja ir Lietuvoje, jei šios sutartys ir aktai neuždrausti Lietuvoje veikiančiais įstatymais. Lietuvoje gi veikiantieji įstatymai, nors ir nežino civilinių vedybų ir nenustato tokioms vedyboms tvarkos, tai vis dėlto įsakmiai tokių vedybų nedraudžia.

Tačiau, jei padarytos užsienyje civilinės vedybos buvo padarytos sąlygomis, uždraustomis Lietuvoje veikiančiais įstatymais, kaip tai, jei vedybos buvo sudarytos su nekrikščionimis, kas uždrausta Lietuvoje veikiančiais įstatymais (X t. I d. 37 ir 85 str., 1836 m. Vedybų Įst. 23 ir 24 str.), tai tokios vedybos privalomos teisinės reikšmės Lietuvoje turėti negali ir laikomos nėsamomis. Lietuvos Stačiatikių Eparchijos Tarybos antras klausimas, būtent, kuris teismas, t. y. bažnytinis ar civilinis turi žiūrėti bylą dėl civilinių jungtuvių nutraukimo, gali būti išspręstas ta prasme, kad bažnytiniam teismui nežinant civilinių vedybų, jų nutraukimas gali būti sprendžiamas tiktai civilinio teismo“.

Prieš pradedant analizuoti šį išaiškinimą, tenka kiek paliesti Vyriausiojo Tribunolo 1930-XI-13 dienos išaiškinimą, kuris savo laiku turėjo ir dabar tebeturi didelės reikšmės ir dėl kurio savo laiku buvo nemažai rašyta spaudoje. Kaip žinoma, Vyriausiojo Tribunolo 1930-XI-13 d. išaiškinimas tarp kita ko liečia Didžiosios Lietuvos piliečių užsieny padarytų civilinių vedybų galią. Tuo būdu šis išaiškinimas savaime aprėpia ir Vyr. Tribunolo 1933-V-18 dieną svarstytą daug siauresnį klausimą, būtent, Lietuvos piliečių Latvijoje sudarytų civilinių vedybų galios klausimą. Todėl ir pravartu visų pirma sustoti ties ankstyvesniuoju Vyr. Tribunolo išaiškinimu.

Vyr. Tribunolo 1930-XI-13 d. nutarimas štai kaip skamba: „Priėjus tokiu būdu išvadą, kad prijungus prie Lietuvos Klaipėdos kraštą, visiems Lietuvos piliečiams leidžiama daryti civilinių vedybų aktus, reikia taip pat pripažinti, kad Lietuvos piliečių civilinių vedybų aktai, padaryti užsienyje, turi galios ir Lietuvoj, kadangi civilinės vedybos yra ne kas kita, kaip civilinė vedybų sutartis, o civilinės sutartys ir aktai, padaryti užsienyje, einant Civ. Proc. Įst. 707 str., galioja ir Lietuvoje, jei šios sutartys ir aktai neuždrausti Lietuvoje veikiančiais įstatymais“[5]).

Išnagrinėdamas šiuos Vyr. Tribunolo išaiškinimo motyvus „Teisės“ 19 Nr. ir pagaliau mano polemikoj su adv. Robinzonu („Teisės“ 21 Nr.), aš esu pabrėžęs, kad „nors civilinės vedybos yra tam tikra sutartis, tačiau ji yra sutartis sui generis, nes nustato asmens teises, status personalis. Vedybų sutartys todėl daugeliu atžvilgių ir skiriasi nuo turto teisės aktų (Vermoegensrechtsakte). Visų pirma čia yra suvaržyta sutarčių laisvė. Pavyzdž.: tuo tarpu, kai sudarydami turto teisės aktus, kontragentai gali savo nuožiūra ir įvairiais būdais disponuoti savo turtą, — šeimos teisės aktų atžvilgiu jie tokios neaprėžtos laisvės neturi. Jie negali pažymėti vedybų akte, jog įvykus šiokioms ar tokioms sąlygoms arba aplinkybėms jie turi skirtis; taip pat negali iš anksto nustatyti vedybų akte, kam turi priderėti vaikai ir t. t.

„Toliau, civilinių vedybų materialinės ir procesualinės teisės srity išvedamas griežtesnis principas, negu turto teisės

---

[5]) To išaiškinimo visas tekstas paskelbtas „Teisės“ N. 18.

srity, būtent: šalių iniciatyva čia yra labai suvaržyta valstybės naudai ir tuo tie nuostatai įgyja viešosios teisės pobūdį“.

„Pagaliau, vedybų teisės nuostatai skiriasi nuo turto teisės nuostatų savo griežtumu ir absoliutišku veikimu, o be to, tuos nuostatus vykdant, taikoma taip pat dorovės dėsniai. Civilinių vedybų sutartys, kad ir yra civilinės teisės sutartys, bet turi tam tikrus ypatingus viešosios teisės pobūdžio suvaržymus. Mat, valstybė (ir visuomenė), prižiūrėdama šeimos santykių sutvarkymą, tuo pabrėžia vedybų aktų ypatingą svarbumą. Štai kodėl vedybų aktų negalima lyginti su kitais, kaip daiktinės ar prievolės teisės aktais, kurie yra grynas privatinis reikalas. Civ. Proc. Įst. 707 str. išreikštas dėsnis „locus regit actum“ tegali būti taikomas tik šiems, o ne šeimos teisės aktams. Kad principas „locus regit actum“ tarptautinėj šeimos teisėj nelaikomas bendru ir būtinai taikytinu, matyti jau vien iš to, kad daugelio Europos valstybių įstatymai tam tikrais nuostatais reguliuoja savo piliečių sudarytų užsieny vedybų pripažinimo tvarką, arba tatai sprendžiama, prisilaikant 1902 m. birželio 12 d. Haagos vedybų konvencijos. Jeigu dėsnis „locus regit actum“ būtų taikomas be jokių aprėžimų ir vedybų teisės aktams, tai atskiroms valstybėms visai nereikėjo nei išleisti šiuo reikalu savo nuostatus, nei prisidėti prie pažymėtos Haagos konvencijos“.

Kad „locus regit actum“ principo taikymas vedybų teisėj nerado Haagoje pritarimo ir kad, priešingai, Haagos vedybų ir persiskyrimo konvencijose įsigalėjo „lex patriae“ principas, pabrėžia savo veikaluose ne tik *Bogenge, Dungs* ir kiti žinomų šešių Haagos konvencijų komentatoriai, bet ir Latvijos prof. *C. V. Schilling* savo pranešime, paruoštame Kaune 1931 m. pavasarį įvykusiam pirmajam Pabaltijo teisininkų kongresui. Jis sako: „Von besten Kennern des J. P. R. in scharfsinnigster und unsichtigster Weise auf dem Prinzip der Staatsangehoerigkeit aufgebaut, hat das beruehmte Haager Vertragswerk dennoch nicht die hohen Hoffnungen erfuellen koennen, die auf dasselbe gesetzt worden sind“. Tai reiškia: „Geriausiųjų privatinės tarptautinės teisės žinovų paruoštas garsus Haagos konvencijų darbas, paremtas territorialiniu principu, nepateisino iš jo lauktų vilčių...“

Tatai matyti ir iš Haagos vedybų konvencijos 5 straipsnio. Šio straipsnio 1 p. nustato, „kad vedybų formos klausimas turi būti sprendžiamas lege loci celebrationis, t. y. gyvenamosios vietos įstatymais. Tačiau 5 str. 2 p. tą bendrą nuostatą siaurina pastaba, kad šalys, kurių įstatymai reikalauja būtinai tikybinės vedybų formos, gali nepripažinti savo piliečių vedybų, padarytų civiline forma. Toliau, konvencijos 7 str. taip pat aprėžia tam tikru būdu bendrąjį 5 str. nuostatą. Šiuo straipsniu, vedybos, kurios dėl savo formos nepripažįstamos valstybėje, kur jos buvo padarytos, vis dėlto gali būti pripažintos kitose valstybėse, jeigu buvo laikytasi abiejų vedančiųjų lex patriae, t. y. tėvynės įstatymų vedybų formos atžvilgiu. Iš to aiškiai matyti, kad net konvencijos 5 str. 1 p. nuostatas, nors principe reikalaująs formos atžvilgiu lex loci celebrationis taikymo, vis dėlto, turint galvoj to paties str. 2 posm. ir pagaliau 7 str. aprėžimus lex patriae naudai, „locus regit actum" taikymą praktikoj net ir formos atžvilgiu apsunkina. Nes pagal 5 str. civilinės vedybos, padarytos lex loci celebrationis vedusiųjų tėvynėj, kur tokioms vedyboms yra nustatyta būtina tikybinė forma, yra neteisėtos ir atvirkščiai, pagal konvencijos 7 str. jei net „lex loci celebrationis" nebuvo taikomas, bet buvo laikytasi lex patriae nustatytos vedybų formos, šios vedybos yra teisėtos".

Tokia buvo mano Vyr. Tribunolo aiškinimo kritikos svarbiausioji tėzė. Ši mano tėzė, nors ir buvo savo laiku ginčijama, dabar pasirodė esanti tikra. Pats Vyr. Tribunolas savo 1933-V-18 d. išaiškinimu lyg ir yra atsisakęs nuo ankstyvesniojo savo nusistatymo, kad vedybų teisės klausimuose reikią laikytis Civ. Proc. Įst. 707 str. išreikšto bendro principo „locus regit actum".

Savo naujame išaiškinime dėl galios civilinių vedybų, sudarytų Lietuvos piliečių Rygoje, Vyr. Tribunolas jau nesiremia vien tik „locus regit actum" dėsniu, bet įsakmiai reikalauja, kad, sprendžiant tokių civilinių vedybų galios klausimą, būtų ištirta, ar tos vedybos neprieštarauja X t. I d. 37 str. (jei vedantieji yra buv. Kauno ir Vilniaus gubernijų ploto nuolatiniai gyventojai) [6]) ir 1836 metų Vedybų Įst. 23 str. (jei vedan-

[6]) Veik. įstatymai nuolatinių gyventojų sąvokos nenurodo.

tieji yra Suvalkijos gyventojai) [7]), kitaip sakant ar vedybos nepriештarauja mūsų piliečių kilimo vietos įstatymams[8]).

Šiuo savo išaiškinimu Vyr. Tribunolas pakeitė savo ankstyvesnį nusistatymą ta prasme, kad kiekvienu konkrečiu civilinių vedybų atveju, turi būti tikrinama, ar tos vedybos neprieštarauja mūsų tam tikriems įstatymams. Vadinasi, tat yra aiškus atsisakymas nuo ankstyvesnio principo „lex patriae“ naudai, ir tuo būdu mano atstovaujama tėzė dėl teritorialinio principo taikymo vedybų teisės klausimams pasirodė esanti dabar ir Vyr. Tribunolo aprobuota.

Kyla dabar klausimas: kas Vyr. Tribunolo aiškinimu yra tikrintina, sprendžiant Lietuvos piliečių Latvijoj sudarytų civilinių vedybų teisėtumo klausimą? Civ. Įst. X t. I d. 37 str. štai ką nustato:

„Teisėtais bei tikrais nepripažįstami:

1) santuokiniai susijungimai, varu padaryti, arba kada vienas ar abudu susituokėliu buvo pamišusiu;

2) santuokiniai susijungimai asmenų, kurie yra artimi, vadinas, cerkvės taisyklių užginto artimumo, kraujo ar dvasios giminiečiai arba gentys;

3) santuokiniai susijungimai asmenų, kurie jau buvo sujungti kitomis teisėtomis jungtuvėmis, nepasibaigusiomis ir dvasinės jų tikybos vyresnybės teisėtai nepanaikintomis;

4) santuokiniai susijungimai asmenų, kuriems panaikinus santuoką užgintas naujas susituokimas;

5) santuokiniai susijungimai asmenų, kurie dar nesukako cerkvės nustatytų susituokimui metų, arba kurie turi daugiau kaip aštuoniasdešimt metų, arba kurie ketvirtą kartą susituokė;

6) santuokiniai susijungimai vienuolių, taip pat ir įšventintų jau jerėjais arba diakonais, kol jie jais esti;

7) stačiatikių santuokiniai susijungimai su nekrikščionimis[9]).“

---

[7]) Suvalkijoj veikiantieji įstatymai nurodo Užnemunės čiabuvių institutą, žiūr. „Teisė“ Nr. 21, adv. Gerfunkelio straipsnį.

[8]) Kyla klausimas, kurie įstatymai taikomi Palangos val. gyventojams, kur veikią Pabaltijo įstatymai (III t.).

[9]) Civ. įst. X t. 1 d. 85 str. Katalikų vedybos su nekrikščionimis taip pat uždrausta; toms vedyboms taikomas 37 str. 7 p. nuostatas.

Šie nuostatai liečia Kaunijos gyventojų vedybų teisėtumą. Kai dėl Suvalkijos, tai 1836 metų Vedybų Įst. 23 str. štai kaip skamba:

„Esminės kliūtys, dėl kurių vedybos, kad ir įvykusios, yra laikomos neteisėtomis, yra šios:

1) kita tikyba (disparitas cultus),

2) teisėtu keliu nepanaikintos ankstyvesnės jungtuvės,

3) dvasininkų pažadas ir įšventinimas,

4) nusikaltimas,

5) giminystė bei svainystė,

6) visuomenės dorovės taisyklės."

Pažiūrėkime dabar, ar šie mūsų materialinės vedybų teisės nuostatai yra suderinti su Latvijos vedybų įstatymo materialinės teisės nuostatais.

Latvijos Įstatymo 33, 34, 35, 36 str. nustato, kuriais atvejais vedybos laikomos neteisėtomis. Palyginus šiuos atvejus su X t. I d. 37 str. numatytais vedybų neteisėtumo atvejais, prieinama šią išvadą:

1) X t. I d. 37 str. 1 p. nuostatas visiškai atitinka Latvijos įst. 34 str. ir 39 str. 1 p. nuostatus.

2) X t. I d. 37 str. 2 p. atitinka Latvijos įst. 35 str., su tuo tik skirtumu, kad Latvijos įstatymo 35 sr., kuris remiasi to paties įstatymo 5 ir 6 str. nuostatais, įsakmiai pažymi giminių ar genčių laipsnius, kuriuose vedybos uždraustos, tuo tarpu, kai mūsų įstatymai nurodo šiuo atveju į atitinkamus kanonų teisės nuostatus. Kadangi kiekviena tikyba turi savo atskirus nuostatus, tai vargu bau tie nuostatai visai atitiks Latvijos įstatymo nustatytiems visiems jos piliečiams be tikybos skirtumo nuostatams. Gali kilti tada klausimas, kaip išspręsti susidariusią įstatymų koliziją.

3) X t. I d. 37 str. 3 p. nuostatas turinio atžvilgiu atitinka Latvijos įst. 36 str.

4) X t. I d. 37 str. 5 p. nuostatas ne visai atitinka Latvijos įstatymo nuostatus (33 str.). Visų pirma, mūsų įstatymas pats nenustato amžiaus, o palieka tat tvarkyti kanonų teisei, tuo tarpu, Latvijos įst. 33 str., pasiremdamas to paties įstatymo 2 str., tą amžių nustato: 18 metų vyrams ir 16 metų moterims, o 33 str. 2 punktu, jungtuvės, atliktos ir nesilaikant šio amžiaus, yra vis dėlto teisėtos, jei iš šių vedybų žmona jau yra

nėščia, arba jei iki teismo sprendimo prieš laiką susituokėliai pasieks įstatymo nustatytą amžių. Antra, mūsų įstatymas pripažįsta neteisėtas jungtuves asmenų, kurie turi daugiau kaip 80 metų arba kurie ketvirtą kartą susituokė; Latvijos įstatymas šių dviejų atvejų visiškai nenumato.

5) X t. I d. 37 str. 4, 6 ir 7 p. nuostatai Latvijos įstatyme visiškai nenumatyti.

Iš šio palyginimo mes matome, kad, jau nekalbant apie keletą skirtingų nuostatų (dėl giminystės, amžiaus), — mūsų veikiantieji buvusių Kauno ir Vilniaus gubernijų plote įstatymai numato dar penkis vedybų neteisėtumo atsitikimus, kurių Latvijos įstatymas visiškai neturi.

Kai dėl Suvalkijoj veikiančiųjų nuostatų (1836 metų Vedybų Įst. 23 str.), tai iš šešių 23 str. numatytų atvejų, kuriais jungtuvės pripažįstamos neteisėtos, Latvijos įstatyme randame tiktai du, būtent: a) pirmųjų jungtuvių nepanaikinimas ir b) gimininguino artimumas. Antra vertus, 1836 metų Vedybų Įst. 23 straipsnyje nėra Latvijos įstatymo numatytų trijų atvejų, kuriais jungtuvės pripažįstamos neteisėtos, būtent: a) kai jungtuvės sudarytos nelaisva valia (Latvijos Įst. 39 str.); b) kai jungtuvių atlikimo metu susituokėliai arba vienas jų buvo nesveiko proto (34 str.), ir c) kai susituokėliams nesukako vedyboms nustatyto amžiaus (33 str.). Palyginę Suvalkijoj veikiančius ir Latvijos įstatymo nuostatus, mes matome, kad čia skirtumas yra dar didesnis, nes tiek pirmieji, tiek antrieji ne tik nesutampa, bet ir nesuderinami net vieni su kitais.

Esant tokiai teisinei padėčiai, galima a priori pasakyti, kad Lietuvos piliečių Latvijoj sudarytų vedybų teisėtumo tikrinimo klausimas bus nelengva išspręsti. Pavyzd., Lietuvos pilietis, nuolat gyvenąs Latvijoje, kuriam sukako 80 metų, arba kuris ketvirtą kartą jau buvo susituokęs, vėl panorės vesti. Latvijos įstatymo 32 straipsniu, jis gali tat padaryti, jei tik nėra kitų įstatymo numatytų kliūčių. Vadinasi, Latvijoje visiškai nebus atsižiūrėta į tai, kad mūsų įstatymais tokios jungtuvės yra neteisėtos, tuo labiau, kad nei Lietuva, nei Latvija nėra prisidėjusios prie Haagos 1902 m. birželio 12 d. vedybų konvencijos ir dėl to, žinoma, tos konvencijos 1 str. nuostatas, kuriuo svetimos valstybės piliečio teisės vesti (materialinės teisės at-

žvilgiu) pirmiausia turi būti sprendžiamos to piliečio lege patriae, Latvijai nėra privalomas.

Tokia pat padėtis susidaro tikrinant, ar Lietuvos piliečio, buv. Kauno ar Vilniaus gubernijų ploto gyventojo, sudarytos Latvijoje civilinės vedybos neprieštarauja X t. I d. 37 str. 4, 6 ir 7 p. nuostatams, nes šie Latvijos įstatymo visiškai nėra numatyti. Čia tenka pažymėti, kad X t. I d. 37 str. 7 p. ir 1836 m. Vedybų įst. 24 str. nuostatas dėl pripažinimo neteisėtomis stačiatikių vedybų su nekrikščionimis, mano nuomone, prieštarauja ne tik Latvijos įstatymui, kuris yra privalomas visiems Latvijos piliečiams be tikybų skirtumo, bet ir mūsų Konstitucijos 14 str., kuriuo paskelbta sąžinės ir tikybos laisvė[10]).

Netenka daug įrodinėti, kad tikrinant, ar Lietuvos piliečio, Suvalkijos gyventojo, atliktos Latvijoje civilinės jungtuvės neprieštarauja 1836 m. Vedybų Įst. 23 str. nuostatams, galima susidurti su dar didesniais sunkumais, nes, kaip jau anksčiau pasakyta, Suvalkijoj veikiantieji vedybų nuostatai yra bendro pobūdžio ir tobūlumo bei pilnumo atžvilgiu atsilieka net nuo X t. I d. 37 str. nuostatų.

Kaip gi atrodo, tokioms sąlygoms esant, Vyr. Tribunolo 1933-V-18 dienos išaiškinimo taikymas praktikoje? Čia visų pirma kyla šie klausimai: a) kuri įstaiga ir kokia procedūra tikrins pas mus, ar Lietuvos piliečio, Kaunijos arba Suvalkijos gyventojo, Latvijoj atliktos civilinės vedybos neprieštarauja X t. I d. 37 str. arba 1836 m. Vedybų Įstatymo 23 str.? b) jei

---

[10]) Konstitucijos § 3 recepuoti iš Rusijos įstatymai tik tiek reiškia, kiek jie aiškiai neprieštarauja Konstitucijos nuostatams, šiuo atveju § 14. Nors šis straipsnis yra deklaratyvinio pobūdžio, ir iš jo išvesti tam tikros veikiančios teisės normas vargu ar galima, kol šis nuostatas nėra specialių įstatymų konkretizuotas, tačiau neigiamu atžvilgiu § 14 deklaruotam ir visiems Lietuvos piliečiams garantuotam sąžinės ir tikybos laisvės dėsniui negalima nusižengti, taikant tam dėsniui aiškiai prieštaraujančius įstatymus, šiuo atveju X t. 1 d. 37 str. p. 7. ir 1836 Vedybų įst. 24 str. Štai dėl ko Vyriausiojo Tribunolo 1933-V-18 d. išaiškinime išreikšta nuomonė, kad „jei vedybos buvo sudarytos su nekrikščionimis, kas uždrausta Lietuvoj veikiančiais įstatymais (X. t. 1 d. 37 ir 85 str., 1836 Vedybų įst. 23 ir 24 str.), tai tokios vedybos privalomos teisinės reikšmės Lietuvoje turėti negali ir laikomos nesamos“, mano manymu, nėra pagrįstas.

tas klausimas bus šiokiu ar kitokiu būdu sutvarkytas[11]), tai kaip bus išspręsti Latvijos ir mūsų įstatymų kolizijos klausimai, kurie ne tik gali kilti, kaip parodė abiejų kraštų įstatymų atitinkamų nuostatų aukščiau padaryta analizė, bet be abejo turės kilti? Į šiuos klausimus mes Vyr. Tribunolo 1933-V-18 d. išaiškinime nerandame jokio atsakymo (ir tat savaime suprantama, nes Vyr. Tribunolas, kaipo aukščiausias teismas, gali tiktai interpretuoti įstatymus, bet negali išleisti naujus, šiuo atveju dėl Lietuvos ir Latvijos vedybų teisės kolizijos normų), dėl ko, žinoma, to išaiškinimo taikymas gyvenime, jei ne visiškai neįmanomas, tai bent labai apsunkintas.

Vyriausiojo Tribunolo 1933-V-18 d. išaiškinimas Lietuvos piliečių Latvijoj sudarytų civilinių vedybų nutraukimo reikalu.

Antrasis Vyriausiojo Tribunolo išaiškinimo punktas skamba šitaip: „Bylas dėl tokių vedybų nutraukimo sprendžia civilinis teismas"[12]). Vadinasi, Lietuvos piliečių sudarytų Latvijoje civilinių vedybų nutraukimo klausimą sprendžia Lietuvos civilinis teismas.

Toks Vyr. Tribunolo išaiškinimas yra loginga išvada iš Lietuvos piliečių sudarytų užsienyje vedybų galios pripažinimo: kartą Vyr. Tribunolas priėjo išvadą, kad tokios civilinės vedybos pas mus turi juridinės galios, tai tuo pačiu reikia pripažinti, kad šios vedybos gali būti nutrauktos tokia pat tvarka, kuria jos buvo sudarytos, t. y. civiline tvarka. Praktiškai tat reiškia, kad ne bažnytinis teismas turi jas nutraukti, kaip kad tas yra numatyta X t. I d. 38 ir 45 str. str., bet civilinis teismas.

Nors šis Vyr. Tribunolo išaiškinimas yra visiškai pagrįstas, bet vis dėlto ryšy su juo kyla visa eilė klausimų, kuriems

---

[11]) Pavyzd., to klausimo išsprendimas galės būti pavestas susituokėlių kilimo vietos apylinkės teismui, užklausiant apie tai Lietuvos Konsulatus per Užsienių Reikalų Ministeriją, Teisingumo Ministerijai tarpininkaujant.

[12]) Cituotų įstatymų straipsnių (X t. 1 d. ir Civ. Proc. įst.) kalba, o taip pat Vyr. Tribunolo išaiškinimo kalba palikta neliesta. X. t. 1 d. straipsniai paimti iš K. Šalkausko civilinių įstatymų; Civ. Proc. įst. straipsniai paimti iš I. Viskanto Civ. Proceso įstatymo.

[13]) Tas punktas Vyr. Tribunolo nemotyvuotas.

išspręsti veikiantieji Lietuvoje įstatymai neturi jokių nuostatų. Pavyzdž., Lietuvos piliečiai, susituokę civiliniu būdu Latvijoj, panorės iškelti Lietuvos civiliniame teisme vedybų nutraukimo bylą. Visų pirma kyla klausimas: kuriais materialiniais teisės nuostatais teismas galės spręsti civilinių vedybų nutraukimo bylą? Nei X t. I d., nei 1836 m. Vedybų Įstatymas jokių materialinės teisės nuostatų šiuo klausimu neturi. X t. I d. 45 str., tiesa, nurodo 3 atvejus, kada jungtuvės gali būti bažnytinio teismo nutrauktos, vienam susituokėlių prašant: 1) kai įrodyta vieno susituokėlių neištikimybė (svetimavimas) arba fizinis nesugebėjimas gyventi moterystėj; 2) kai vienas susituokėlių nubaustas bausme, susijusia su pilietinių teisių atėmimu, arba ištrėmimu į Sibirą ir visų ypatingų teisių bei privilegijų atėmimu; 3) vienam susituokėlių dingus be žinios.

1836 m. Vedybų Įstatymo 60 str. 2 p. ir 62 straipsniu, persiskyrimas tiek galutinis, tiek laikinis (atsiskyrimas nuo stalo ir lovos) duodamas tik bažnytinio teismo: galutiniai persiskirti galima tik Vedybų Įstatymo 23 str. numatytais atvejais, kada pačios vedybos pripažįstamos neteisėtomis, gi atskirti nuo stalo ir lovos bažnytinis teismas gali: 1) dėl neištikimybės (svetimavimo); 2) dėl vieno susituokėlių biauraus elgesio su antruoju; 3) kai vienas susituokėlių bus baudžiamojo teismo nubaustas, arba jei vienas jų privertė antrąjį padaryti nusikalstamąjį darbą.

Kaip matome, tiek Kaunijoj, tiek Suvalkijoj vedybų nutraukimo bylos pavestos tik bažnytiniam tesmui. Jau vien dėl to civilinis teismas vargu bau galėtų tais nuostatais remtis, spręsdamas civilinių vedybų nutraukimo bylas.

Jei mes ir prileisime, kad mūsų civilinis teismas, nesant kitokių nuostatų, taikys persiskyrimo byloms aukščiau pažymėtus nuostatus, tai čia vis tiek kils daug sunkumų jau dėl to, kad veikiantieji pas mus nuostatai yra nepilni ir nenumato visų tų atvejų, kuriais, pavyzdž., Latvijos įstatymas leidžia persiskirti tiek galutiniai, tiek laikinai.

Be to, juridinė padėtis Kaunijoj ir Suvalkijoj gyvenančių Lietuvos piliečių, susituokusių civiliniu būdu Latvijoje, žymiai skiriasi. Mat, X t. I d. 45 str. numato galutinį persiskyrimą (čia turima galvoj stačiatikius, kurių tikyba leidžia persiskirti), o apie atsiskyrimą nuo stalo ir lovos, t. y. apie vadinamojo

laikinio persiskyrimo institutą X t. I d. jokių nuostatų nėra. Tuo tarpu, Suvalkijoj veikiantieji įstatymai žino vien tik laikiniojo persiskyrimo institutą (Vedybų Įst. 62 str.), nes katalikams galutinis persiskyrimas bendrai neleidžiamas. Esant Kaunijoj ir Suvalkijoj tokiems skirtingiems persiskyrimo nuostatams, tai, taikant juos, mūsų civiliniam teismui susidaro kurijozinė teisinė padėtis: Kauno miesto gyventojus, susituokusius civiliniu būdu Rygoje, mūsų civilinis teismas galės perskirti, pasiremdamas X t. I d. 45 str., gi marijampoliečius, susituokusius Rygoje tokia pat tvarka, teismas negalės perskirti, o galės tiktai laikinai juos atskirti, pasiremdamas 1836 m. Vedybų Įst. 62 str. Čia būtų nelygus visų piliečių traktavimas, tat prieštarautų Lietuvos konstitucijai, kuria visi piliečiai lygūs prieš įstatymą (§ 11).

Žinoma, čia galima atsikirsti, kad nelygus traktavimas eina iš to, kad X t. I d. persiskyrimo nuostatai turėjo galvoj tik stačiatikius, gi 1836 m. Vedybų Įstatymas — katalikus; tiek vieni, tiek antri persiskyrimo nuostatai kyla iš įvairių tikybų kanonų teisės nuostatų, o todėl juose aiškiai pabrėžta, kad jie skiriami bažnytiniam teismui vadovautis. Bažnytinis teismas šiuos nuostatus, žinoma, turi papildyti savo kanonų teisės nuostatais bei suderinti su jais. Štai kodėl tiek Kaunijos, tiek Suvalkijos persiskyrimo įstatymai yra tokie nepilni. Mat, jie buvo ir tebėra tik bendrojo pobūdžio nuostatai, kurių bažnytiniai teismai turi laikytis, spręsdami persiskyrimo bylas, tačiau konkrečiais atvejais jie turi teisę be tų nuostatų vadovautis dar savo tikybos kanonų teisės nuostatais.

Mūsų civiliniam teismui, sprendžiant persiskyrimo bylas (civilinių vedybų), vargu bau galima būtų vadovautis tais nuostatais dėl dviejų sumetimų: 1) formaliai, šie nuostatai yra skiriami vien tik bažnytiniam teismui vadovautis; 2) iš esmės, šie nuostatai yra nepilni ir neišsemia visų persiskyrimo pagrindų, o be to, taikant juos, Kaunijos gyventojas galės gauti galutinį persiskyrimą, gi Suvalkijos gyventojas — vien tik laikinį atsiskyrimą.

Tuo būdu prieiname išvadą, kad mūsų civilinis teismas nelabai tegalės vadovautis X t. I d. ar 1836 m. Ved. Įst. persiskyrimo nuostatais.

Lieka vienintelis juridinis kelias: sprendžiant persiskyrimo bylas, vadovautis civilinių vedybų sudarymo vietos įstatymais. Latvijos įstatymas, kaip matyti iš anksčiau padarytos jo juridinės analizės, plačiai reguliuoja persiskyrimo ir atsiskyrimo klausimą, numatydamas 8 pagrindus persiskyrimo bylai iškelti ir įvairiai tuos pagrindus modifikuodamas.

Tačiau ir čia kyla tuoj vienas klausimas: kuriais įstatymais galės remtis mūsų teismas, taikydamas savo piliečių persiskyrimo byloms svetimos valstybės nuostatus, kad ši valstybė ir būtų vedybų sudarymo vieta (lex loci celebrationis)? Mano nuomone, Civ. Proc. 707 str. nelabai tegalima remtis, sprendžiant šias bylas. Šį straipsnį dar galima būtų taikyti, sprendžiant Lietuvos piliečių užsienyje sudarytų civ. jungtuvių galios klausimą, bet jokiu būdu ne persiskyrimo byloms. Mat, Civ. Proc. Įst. 707 straipsnis tik reguliuoja užsieny sudaryto dokumento ar akto teisėtumo tikrinimo klausimą, bet teismas jokiu būdu negali juo patį aktą nutraukti.

Tiek dėl materialinės teisės persiskyrimo nuostatų.

Kaip gi atrodo procesualinių persiskyrimo normų klausimas?

Šioj srity padėtis maždaug yra tokia pat, kaip kad materialinės teisės srity. Civ. Proc. Įst. III knygos, trečiojo skyriaus pirmas perskyrimas turi specialius nuostatus, kuriais reguliuojama vedybų bylų kėlimo ir sprendimo tvarka (1337—1345 str. str.).

Pirmoji to perskyrimo skirtis kalba apie bylas, kilusias iš teisėtų vedybų santykių (1337—1345 str.), antroji skirtis reguliuoja kėlimą ir sprendimą bylų „dėl atstatymo santuokinės draugystės, dėl reikalavimo išlaikymo vienam katram atsiskyrusiam susituokėliui, o taip pat dėl nustatymo gimdytojų savitarpio teisių ir pareigų vaikams auklėti, jeigu gimdytojai vengia gyventi santuokinėj draugystėj."

Pažiūrėkime dabar, ar šiais nuostatais reguliuojami ir persiskyrimo reikalai.

Civ. Proc. Įst. 1337 str. štai ką nustato:

„Civiliniam teismui pareina spręsti bylos dėl asmenybės ir turto teisių, susijusių su teisėtinės santuokos santykiais tiek pačių santuokininkų, tiek ir gimusių iš jų santuokos vaikų."

1338 str. tą nuostatą papildo: „Bylosena civiliniam teisme sustabdoma, kai iškyla tokios aplinkybės, kurios pareina spręsti bažnytiniam teismui, ir kai pirma neišsprendus tų aplinkybių, negali būti sprendžiama iškeltoji civiliniam teisme byla. Apie bylos sustabdymą tokiu atsitikimu paskelbiama bylininkams.“

Iš šitų nuostatų aiškiai matyti, kad veikiantieji Lietuvoj Civilinio proceso įstatymai įsakmiai palieka vedybų ir persiskyrimo bylas bažnytiniam teismui tvarkyti ir todėl jokių nuostatų šiuo reikalu civiliniam teismui nenumato.

Tiesa, Civ. Proc. Įst. 1345^{1} str. sako, kad „bylos dėl reikalavimo vyro ar žmonos gyventi vienas su antru santuokinėje draugystėje, arba duoti išlaikymą vienam katram atsiskyrusiam santuokininkui — vyrui ar žmonai (turima galvoj laikinis atsiskyrimas), o taipogi nustatyti gimdytojų savitarpio teises ir pareigas vaikams auklėti, jeigu jų gimdytojai vengia gyventi santuokinėj draugystėje, eina teismuose bendra civilinio proceso nustatyta tvarka, laikantis išdėstytų 1338, 1341, 1342, 1345^{2} ir 1345^{11} str. nuostatų“. Tačiau šie nuostatai su persiskyrimo klausimu tik tiek turi bendra, kad jie tvarko persiskyrimo padarinius, nes, žinoma, kai kuriais atvejais, sprendžiant persiskyrimo bylas, tenka kartu spręsti ir vaikų likimo klausimą (kam turi būti palikti vaikai auklėti). Išlaikymo klausimas paprastai keliamas skyrium, kaip tat pavyzdž. yra nustatyta Latvijos Vedybų Įst. 67 str. 2 p.; ten įsakmiai nustatyta, kad neleidžiama kelti alimentų ir kitokio pobūdžio reikalavimų persiskyrimo byloje.

Kelti civiliniame teisme persiskyrimo bylas, pasiremiant mūsų Civ. Proc. Įst. 1345^{5}, 1345^{7}, 1345^{8}, 1345^{9} ir 1345^{10} straipsniais, vargu bau galima, nes tų straipsnių nuostatai liečia daugiau santuokinės draugystės atstatymą arba vaikų auklėjimą. Tuo būdu, lieka bendrieji Civilinio Proceso Įstatymo nuostatai, kuriais galima būtų iškelti persiskyrimo bylas. Tačiau dėl šių bylų ypatingo pobūdžio, būtent, dėl jų viešosios teisės pobūdžio ir valstybės intereso, jų kėlimas ir sprendimas bendraisiais Civilinio Proceso Įstatymo nuostatais vargu bau yra galimas ir štai dėl ko:

Visų pirma valstybei, greta suinteresuotųjų asmenų, suteikta teisė kelti jungtuvių nutraukimo bylas, kaip tat pavyzdž.

yra Latvijos Vedybų Įst. numatyta (32, 36 ir 64 str. str.). Tokiose bylose nepilnamečiai susituokėliai turi teisę patys ieškoti ir atsakyti teisme. Jau vien šie nuostatai žymiai skiriasi nuo bendrųjų Civilinio Proceso Įstatymo nuostatų dėl paprastų ieškinių kėlimo. Pagaliau, suteikimas teismui teisės reikalauti iš bylininkų įrodymų dėl visų bylos aplinkybių, kurių jie net neneigia, prileidimas šiose bylose šiaip šalintinių liudytojų, taikos sutarties neprileidimas (Latvijos įst. 71 ir 73 str.) ir kitos nustatytos procesualinės išimtys, kurios taikomos persiskyrimo byloms daugelyje vakarų Europos valstybių, pabrėžia šių bylų viešąjį pobūdį ir jas prilygina iš dalies baudžiamosioms byloms.

Nebuvimas pas mus specialių tokioms byloms procesualinių nuostatų, gali ne tik apsunkinti persiskyrimo bylų kėlimą bei sprendimą, bet iš viso padaro tokių bylų kėlimą mūsų civiliniame teisme beveik negalimą.

Išvados.

Padarę Vyriausiojo Tribunolo 1933-V-18 d. išaiškinimo ir Latvijos Vedybų Įstatymo juridinę analizę, prieiname štai kokias išvadas:

1) Sprendžiant klausimą, ar Lietuvos piliečių Latvijoj sudarytos civilinės vedybos neprieštarauja X t. I d. 37 str. ar 1836 m. Vedybų įstatymo 23 str., susiduriama su Lietuvos ir Latvijos įstatymų kolizija.

2) Nesant tam tikrų normų Lietuvos ir Latvijos vedybų įstatymų kolizijai išspręsti, Vyr. Tribunolo 1933-V-18 d. išaiškinimo taikymas gyvenime ypatingai apsunkintas.

3) Vien mūsų įstatymais, t. y. X t. I d. 37 str. ir 1836 m. įstatymo 23 str., kurių nuostatai yra paimti iš atitinkamų tikybų kanonų teisės ir prieštarauja net mūsų konstitucijai, Lietuvos piliečių užsieny sudarytų civilinių jungtuvių pripažinimo klausimas tam tikrais atvejais negali būti sprendžiamas.

4) Lietuvos piliečių užsieny sudarytų civilinių vedybų nutraukimo bylų kėlimas bei išsprendimas, nepaisant Vyr. Tribunolo principinio pasisakymo, jog tokias bylas sprendžias civilinis teismas, praktikoj yra labai apsunkintas ir net iš viso negalimas dėl stokos pas mus specialinių materialinių ir procesualinių normų šioms byloms civiliniame teisme spręsti, o taip pat dėl mūsų skirtų bažnytiniam teismui materialinių įsta-

tymų kai kurių nuostatų bei procesualinių įstatymų netinkamumo.

5) Norint sutvarkyti šį reikalą, reikia kogreičiausiai išleisti civilinių vedybų įstatymą Latvijos bei vakarų Europos valstybių pavyzdžiu, kuriuo būtų sureguliuoti tiek privatinės tarptautinės teisės, tiek tarpsritinės teisės kolizijos klausimai.

G. Rutenbergas.

Kaip reikėtų pakeisti Civil. Proceso įstatymą, Teismų Santvarkos įstatymą paskelbus.

Civilinio Proceso Įstatymas susideda iš penkių knygų: I. Bylosena Taikos Teismuose, 29—201; II. Bylosena bendruose Teismuose, 202—1281 str.; III. Išimtys iš bendros Civilinio Proceso tvarkos, 1282—1400 str. (Valdžios įstaigų bylos, atlyginimo ieškojimas iš valdininkų, santuokos ir kūdikio gimimo teisėtumo bylos, šalių susitaikymo bylosena); IV. Apsaugos bylos, 1401—1460[61] str.; V. Apie bylosenąMarijampolės teismo apygardoje ir Užkaukazės krašte, 1461—1798 str.

Didžiausia ir pagrindinė knyga yra antroji — bylosena bendruose teismuose. Į bendrųjų teismų sąvoką įeidavo: Apygardos Teismas, pirmoji instancija; Teismų Rūmai, antroji — apeliacinė instancija ir Senatas, kasacinė instancija. Vadinasi, kiti teismai, jų tarpe ir Taikos Teismai, buvo išimtiniai teismai. Taikos Teismų kompetencija buvo nedidelė: jiems buvo pavesta spręsti ieškiniai, kurių kaina ne didesnė kaip 1000 ar 500 rublių, o taip pat bylos, kurios reikalingos greitesnio išsprendimo, net nesigilinant į šalių teises, kaip tai, dėl pažeisto arba prarasto valdymo atstatymo, kai nuo valdymo praradimo yra praėję ne daugiau kaip vieni metai. Taikos Teismus sudarydavo: Taikos Teisėjas, pirmoji instancija; tų Teisėjų Suvažiavimas, apeliacinė instancija ir Senatas, kasacinė instancija.

Jau pirmasis Lietuvos teismų santvarkos įstatymas, pavadintas „Laikinasis Lietuvos teismų ir jų darbo sutvarkykymas“ (V. Ž. Nr. 2—3), šį principą visai paneigė, padaręs Taikos Teismą pagrindiniu bendru teismu. Jam buvo pavesta spręsti visos bylos, išskyrus tas ginčo bylas, kurių ginčijamojo objekto kaina didesnė kaip 10.000 auksinų (paskiau 5.000

litų). Apygardos Teismas, panaikinus Taikos Teisėjų suvažiavimą, liko apeliacinė instancija taikos teismų byloms ir pirmoji instancija išimtinėms byloms, būtent, toms, kurių ginčijamojo objekto kaina yra didesnė kaip 5.000 litų.

Tuo būdu žymi dalis bylų, kurias Civilinio Proceso Įstatymu anksčiau spręsdavo bendrieji teismai, dabar atiteko Taikos Teisėjui, kaip tai: apsaugos bylos, kūdikio gimimo teisėtumo bylos ir t. t.

Naujas teismų santvarkos įstatymas (V. Ž. 419 Nr.), kuris pradėjo veikti nuo 1933 metų rugsėjo mėn. 15 d., galutinai panaikino Apygardos Teismą, kaipo pirmąją instanciją civilinėms byloms, ir visas civilines bylas pavedė spręsti Apylinkės Teisėjui (taip vadinasi buvęs Taikos Teisėjas).

Čia ir kyla klausimas: ar pritaikytas mūsų Civilinio Proceso Įstatymas naujai teismų santvarkai, ar galės naujai pertvarkyti teismai tinkamai juo vadovautis, ar nereikia kai kuriuos jo nuostatus pakeisti? Juk šiame įstatyme Taikos (apylinkės) Teisėjui paskirta vos 141 straipsnis, o visai Taikos Teismuose bylosenai 172 (ligi 202-rojo) straipsnių, gi bendriesiems teismams — 202—1281 str. Tiesa, nuo 891 staipsnio įstatymo nuostatai taikomi ir Taikos Teismams, nes juose kalbama apie teismų sprendimų vykdymą ir jie daugiausia liečia teismo antstolių veikimą bei jų darbo priežiūrą.

Nemaža dalis II knygos straipsnių yra pažodžiui atkartota pirmoj knygoj, kai kada šiek tiek suglaustai. Pagaliau, Taikos Teismai naudojasi ir visais kitais II knygos straipsniais, pasiremdami Civ. Proc. Įst. 80 straipsniu. Šį straipsnį aš ištisai pacituosiu: „Atsitikimai, kuriais Taikos Teisėjas susiduria su kokiu nors procesualiniu keblumu, jo sprendžiami sumetimais nuostatų, išdėstytų šioj knygoj su smulkiomis proceso taisyklėmis bendriesiems teismams".

Be to, kai kuriuose pirmosios knygos straipsniuose įsakmiai nurodyta kurių antrosios knygos taisyklių reikia laikytis, pavyzd., 38, 55^{1-2}, 58^{1}, 76, 104, 106^{1}, 116, 124^{2}, 124^{4}, 126 str. str. ir t. t. Todėl naujuoju teismų santvarkos įstatymu sudarytieji teismai be didelio sunkumo gali naudotis dabar veikiančiojo Civ. Proc. Įstatymo nuostatais, dėdami pagrindan pir-

mąją knygą ir papildydami ją antrosios knygos nuostatais, kiek šie neprieštarauja pirmosios knygos nuostatams.

Bet vis dėlto yra keletas skirtumų tarp bylosenų, numatytų pirmojoje ir antrojoje knygose. Tuos skirtumus reikia kaip nors pašalinti, ir apie tai kaip tik noriu savo trumpame rašinyje kalbėti.

Pirmas skirtumas — ieškinio prašymo pareiškimas. 51 straipsniu, ieškinio prašymas, pareiškiamas Taikos Teisėjui, gali būti rašytinis arba sakytinis. Bendruose teismuose veikia 256 str. nuostatas: Teismas pradeda byloseną, tiktai priėmęs rašytinį ieškinio prašymą. Kuri tvarka reikia pasirinkti naujiems teismams? Mano nuomone, tik antroji tvarka priimtina; tuo labiau, kad ir praktikoje ieškinio pareiškimas žodžiu visai nevartojamas. Be to, pas mus Lietuvoje, kur įvestas privalomasis mokslas, kur beraščių skaičius nuolat mažėja, ir, galima tikėtis, kad greitu laiku „beraščio" sąvoka taps anachronizmu, toks įstatymo nuostatas nustos, o greičiausia jau nustojo, savo prasmės.

51 str. nuostatas turi būti panaikintas ir dėl kitos priežasties. 263 str. nustatyta, jog prie ieškinio prašymo ir visų pridėtųjų prie jo dokumentų pridedami ieškovo parašu patikrintieji prašymo ir tų dokumentų nuorašai; gi 52[1] straipsniu, išskyrus valdžios įstaigų bylas, neprivaloma pateikti priešingajai šaliai duodamųjų teismui prašymų, atsiliepimų į už akių nuteisimo sprendimus ir atskirųjų skundų bei pridedamų dokumentų nuorašus. Apeliacijos ir kasacijos skundai abiejų knygų taisyklėmis pateikiami su nuorašais.

Sugretinę tuos du straipsnius, mes matom, kad bendruose Teismuose nuorašai yra privalomi, o Taikos Teismuose — neprivalomi, tačiau bylininkas, rasdamas, kad jo ieškinio prašymo ar pridėtų dokumentų nuorašų įteikimas priešingajai šaliai būtų naudingas bylos eigai, gali tuos nuorašus pateikti ir Teisėjas tada turi nurodyta antros knygos tvarka tuos nuorašus įteikti tam bylininkui, kuriam jie skirti.

Ar verta Apylinkių Teismuose įvesti nuorašų pateikimo privalomumą? Gal tat sudarys daug sunkumų bylininkams ir neigiamai atsilieps į visą teismo bylosenąą?

Kiekvienas žmogus, ne teisininkas, gali savo gyvenime turėti kelias bylas teismuose, arba kai kada visai jų neturėti.

Tad apie bylininkų apsunkinimą, reikalaujant iš jų prašymo bei dokumentų nuorašų, kalbėti netenka. Tas reikalavimas taip pat neapsunkins ir advokatų, nes visi je turi rašomąsias mašinėles, ir gali tuo būdu pasigaminti nuorašų tiek, kiek jiems reikia, laiko negaišindami.

Be to, šis reikalavimas nežymiai pabrangins bylinėjimąsi: tie nuorašai apmokami tik po 40 centų. Gi valstybės iždas, atsižvelgiant į tai, kad bylų skaičius per metus siekia 100.000 ir daugiau, gaus iš to porą šimtų tūkstančių litų pajamų.

Bet ne šis momentas yra svarbiausias. O svarbiausias momentas yra bylininkų nauda iš tų nuorašų gavimo, ir kaip tik tat verčia mane pasisakyti už nuorašų būtinumą visose bylose, išskyrus, gal būt, visai menkutes.

Retai būna, kad atsakovai, gavę raginimą atvykti teisman naujoj byloje, lauktų ramiai posėdžio dienos ir tik tada sužinotų, ko ir už ką iš jų prašoma priteisti. Dažniausia yra taip, kad jie, nelaukdami teismo posėdžio dienos, specialiai atvažiuoja (juk dauguma bylininkų pas mus yra kaimiečiai, kuriems dažnai ligi teismo būstinės tenka pravažiuoti dešimtis kilometrų) į teismą pasiteirauti kokioje byloje jie yra šaukiami, ir jei tat yra rudenį ar pavasario metu, kada keliai blogi, arba vasarą, kada kiekviena darbo diena yra brangi, tai, galima įsivaizdinti, kiek be reikalo aikvojama laiko ir energijos. Neturėdami ieškinio prašymo bei jo įrodymų nuorašų, ir nesusipažinę su byla, atsakovai negali pirmame posėdy tinkamai atsikirsti arba laiku pasirūpinti teisinės pagalbos, kas ypač svarbu didesnėse, labiau komplikuotose bylose, ir dėl to dažnai bylos vilkinamos ir jos nereikalingai komplikuojasi; atsakovai negali pirmame posėdy pateikti savo priešingus reikalavimus, priešinguosius ieškinius ir t. t.

Nuorašų įteikimas nesudaro ir teismui didelių sunkumų. Siunčiant raginimus, kartu su jais siunčiami ir nuorašai. Juk tarp Civ. Proc. Įst. 61 str. ir 276 str. yra tik tas skirtumas, kad 276 straipsniu raginime turi būti dar pažymėti pridėtieji prie jo priedėliai.

Įvedus į pirmąją knygą nuorašų privalomumo nuostatą, reiktų iš 54^1 str. 5 p. išbraukti žodžius: „atsitikimais, nurodytais 52^1 ir 1289^1 straipsniuose“.

Kadangi Apylinkės Teisėjams naujuoju teismų santvarkos įstatymu pavesta spręsti ir pačios sunkiausios civilinės bylos, tai būtų visiškai racionalu suteikti jiems 312 straipsny numatytą teisę, būtent: — „Teisėjas, šaukdamas atsakovą, gali kartu pasiūlyti jam paduoti rašytinį paaiškinimą dėl ieškinio prašymo, jeigu iš bylos aplinkybių mato, kad tat yra reikalinga“. Šiuo atveju Teisėjai turėtų remtis Civ. Proc. Įst. 312—317 straipsnių taisyklėmis.

Dabar pora žodžių apie atsakovų pareiškiamus atmetimus, kai bylos nepriklauso tos nuovados Teisėjui, kuriam ieškinio prašymas pateiktas (69 str. 1 p.). Patenkindamas tokį atmetimą, teismas bylą nutraukia ir visas įmokėtas žyminis bei teismo mokestis negrąžinamas.

Ieškovas turi tada kelti naują bylą, apmokėdamas kartotinai teismo ir kitus mokesčius, kurie kai kada gali siekti keletą tūkstančių litų. Dažnai toks bylos nutraukimas atima iš ieškovo galimybę kelti naują bylą, nes ne taip lengva yra, ypač ūkininkui, surinkti keletą tūkstančių litų mokesčiams sumokėti, o turinčiajam turtą teisėjas gi nepripažins neturto teisės bylai vesti, ir tuo būdu galės atsitikti, kad koks nors grobikas pasisavins svetimą daiktą, savo elgėsiu pažeisdamas teisėtumo ir teisingumo principus, ir ramiai jį valdys.

Pagaliau piliečiams ne taip lengva orijentuotis, kuriam teisėjui byla priklauso. Civ. Proc. Įst. 228 str. ir leidžia šalims visose bylose, išskyrus bylas dėl nekilnojamojo turto, tarpusavio susitarimu, pasirinkti ginčui išspręsti ir ne tą Apygardos Teismą, kuriam byla priklauso spręsti bendrąja kompetencijos tvarka.

Mano nuomone, būtų visai teisinga visoms byloms, kurios klaidingai iškeltos ne atitinkamame Apylinkės Teisme, pritaikyti 582 ir 583 straipsnių nuostatus, juos suredaguojant šiaip:

„Teisėjas, nutaręs reikalinga perkelti bylą į kitą teismą, sugrąžina ieškovui jo ieškinio prašymą, pažymėjęs jame atsakovo nurodytą ir jam privalomą Apylinkės Teismą. Pagal sugrąžintą pažymėtu pagrindu prašymą ieškinys laikomas buvęs iškeltas, jeigu ieškovas per tris mėnesius nuo grąžinimo dienos paduos sugrąžintąjį ieškinio prašymą atsakovo nurodytam Apylinkės Teismui. Žyminį ir teismo mokesčius antrą kartą mokėti nereikia“.

Jei šiuo keliu eisime, tai Teisėjas, savaime suprantama, be nurodytų 69 str. atmetimų, turės priiminėti dar vieną atmetimą, pažymėtą 571 str. 5 p., — „kai svetimšalis, netarnaująs Lietuvos Valstybės tarnyboje ir neturįs Lietuvoj nekilnojamojo turto, nepateikia laido (garantijos) išlaidoms ir nuostoliams, galintiems dėl bylos susidaryti atsakovui".

Aukščiau nurodėme, kaip smarkiai skriaudžiamas asmuo, kuris klaidingai pateikė ieškinį ne atitinkamam Teisėjui. Bet antra vertus, tame pat įstatyme randame nuostatus, kuriais visai nepagrįstai suteikiama bylininkui lyg privilėgijas nemokamai naudotis savo civiliniams ginčams išaiškinti valdžios organų (teismų) patarnavimu. Aš turiu galvoje 200[6] str. 1 p., kuriuo, jei šalys susitaiko ligi byla neišspręsta, tai joms grąžinami pinigai, įteiktieji tai instancijai, kurioje buvo susitaikyta. Tiesa, Bendruose Teismuose toks dėsnis nebuvo taikomas. Šis nuostatas galėjo turėti prasmę Taikos Teismuose, t. y. išimtiniuose teismuose, kurių svarbiausias uždavinys, kaip iš paties pavadinimo matyti, yra bylininkus taikyti. Bet dabar, kada Taikos Teismai tapo Bendrais Teismais, jų pagrindinis uždavinys yra padėti piliečiams surasti teisėtą ginčų išsprendimą.

Kad teismų patarnavimas būtų tinkamai atlygintas, reikėtų nustatyti, kad visose bylose, kur galima skųstis kasacijos tvarka, ieškinys būtų įkainotas ne mažiau, kaip 500 litų.

Be to, reikia leisti apskųsti atskiro skundo tvarka teisėjo nutarimus dėl nepripažinimų šaliai neturto teisių bylai vesti, bent tose bylose, kur ieškinio kaina yra didesnė kaip 5000 litų, t. y., palikti šioms byloms tą pačią tvarką, kuri buvo ligšiol Bendruose Teismuose. Manau, kad toks pageidavimas yra aiškus ir be atskiro paaiškinmo.

Dabar tenka keletą žodžių pasakyti apie trečiojo asmens įstojimo į bylą.

Vyriausiasis Tribunolas savo sprendime (15/26) aiškiai pabrėžė procesualinės tvarkos skirtumą Taikos Teismų bylose ir Bendrųjų Teismų bylose: Taikos Teismų bylose trečiojo asmens įstojimas įmanomas tik pirmoj instancijoj, gi Bendruose Teismuose trečiajam asmeniui leidžiama įstoti bylon visą laiką. Be to, „Taikos Teismų bylose pareiškę savarankius reikalavimus tretieji asmens nėra priimtini" (32/26).

Taip buvo nustatyta, norint suprastinti Taikos Teismų byloseną, nes dažniausia, kaip jau minėjau, Taikos Teismuose buvo sprendžiamos mažesnės vertės arba reikalingos greitesnio išsprendimo bylos ir net tokios, kur tiesiog buvo draudžiama gilintis į šalių teises.

Neįleisti į didesnes bylas, kurios kartais tęsiasi keletą metų ir išauga į didžiausius tomus, trečiojo asmens su savarankiomis teisėmis, galinčiomis nulemti visą bylą ir panaikinti pirmųjų dviejų bylininkų ginčą, nėra tikslu, nes tat tiktai apsunkintų teismą; jis būtų priverstas du kartu dirbti tą patį darbą. Todėl manyčiau, kad antrosios knygos taisyklės (662—666 str.) reiktų palikti pagrindiniais trečiųjų asmenų įstojimo bylon dėsniais, o 128^2 str. nuostatus palikti, kaipo išimtis tik toms byloms, kur toks įstojimas tiktai trukdytų greitą bylos išsprendimą, pavyzdžiui, bylos dėl atstatymo pažeisto valdymo, iškraustymo nuomininko iš buto ir pan.

Štai svarbesnieji pakeitimai, kurie, mano manymu, turėtų būti įvesti į Civ. Proc. Įst. pirmąją knygą. Tuo aš nenoriu pasakyti, kad Civ. Proc. Įstatyme nėra daugiau svarstytinų panašių skirtumų. Pavyzdžiui: yra nemaža skirtumų terminų klausimuose. Apylinkės Teismuose, anksčiau Taikos Teismuose, visiems atskiriems klausimams apskųsti nustatytas vienas bendras terminas—septynios dienos (167), tuo tarpu antrojoje knygoj visur minimas dviejų savaičių terminas, kaip tai, — dėl ieškinio prašymo nepriėmimo (268), dėl nutarimų apeliacijos teisės atstatymo reikalu (780), dėl apeliacijos skundo nepriėmimo (757) ir t. t.

Skirtingas taip pat ir laikas, per kurį sprendimas turi būti parašytas galutinėje formoje: (141 str. — 7 dienos; 713 str. — bent per 2 savaites).

Prieštaravimams išvengti, mano nuomone, reiktų ir pirmoj knygoj septynių dienų terminą pakeisti dviejų savaičių terminu.

Pirmoj knygoj visai nenumatyta trečiųjų asmenų, nedalyvavusių byloje, kasacijos skundų padavimas bei terminas tokiems skundams paduoti, kas numatyta antroje knygoje (795 ir 796 str.); taip pat nėra numatyti atsitikimai prisidėjimo prie apeliacijos (766 str.), nieko nepasakyta apie teises atsakovų, atvykusių sprendimus įvykdžius (967^{10} str.) ir t. t.

Tačiau visi šie klausimai pareikalautų iš įstatymų leidėjo ilgesnių svarstymų. Antra vertus, pažymėtus straipsnius Apylinkės Teismai galės taikyti ir dabar, pasiremdami Civ. Proc. Įst. 80 str.

Baigdamas rašinį, norėčiau nurodyti susidariusią didžiausią piliečių nelygybę. Čia aš turiu galvoje kasacijos klausimą. Ligi teismų santvarkos įstatymui pradėjus veikti, byloms, kurios prasidėdavo Apygardos Teismuose, kasacijos instancijos nebuvo. Visoms kitoms Taikos Teismų byloms kasacijos įkaitas buvo 50 litų. Dabar susidarė tokia padėtis, kad vienodos kainos (bet daugiau 5000 lt.) bylos turi nevienodą likimą: byla iškelta, žinoma, Apylinkės Teisme po 1933 m. rugsėjo 15 d. pateks į Vyriausiąjį Tribunolą su įkaitu 50 litų, o tokioje pat byloje, pradėtoje iki rugsėjo 15 d., žinoma, Apygardos Teisme, teks mokėti įkaitas 500 lt. (800 str.). Ieškinio kaina daugumos Apygardos Teismuose pradėtų bylų buvo iki 15.000 lt. Teismai tačiau dažnai ieškinius patenkindavo tik dalinai ir kartais pri teista suma neviršijo buvusios Taikos Teisėjo kompetencijos (5000 lt.). Aišku, kad tokios bylos dalyviai nepajėgs rizikuoti 500 litų. Tuo būdu šitos bylos faktiškai vėl pasilieka be kasacijos instancijos. Aš manyčiau, jog mūsų laikais kasacijos įkaitas 500 litų sumos nepakeliamas. Ar verta, bendrai, toms užsilikusioms I-os instancijos byloms, kurių iš viso bus ne daugiau 300, palikti tokį didelį įkaitą? Ar nebūtų tiksliau ir teisėtumui naudingiau, 800 straipsnį pakeisti, nustatant vieton 500 litų tik 50 litų kasacijos įkaito?

Dar viena pastaba iš kitos srities, būtent, Prekybinio Proceso. Šiuo procesu, Komercijos Teismams antroji ir paskutinioji instancija buvo Senatas (Prek. Proc. Įst. 364 ir 367 str.). Kur nebuvo Komercijos Teismų, juos pavaduodavo Apygardos Teismai, ir Civilinio Proceso Įst. 1400 str. priedo 18 str. skundai prieš Apygardos Teismo nutarimus buvo duodami Civ. Proceso Įst. nurodyta tvarka. Tuo būdu, Komercijos Teismo funkcijos dabar atiteko Apylinkės Teismams, kurie, kaip minėjau, yra bendrųjų teismų pirmoji instancija.

Manyčiau, jog atiduoti vienam asmeniui, kad ir teisėjui, spręsti prekybininko galutinį likimą yra perdrąsu. Užtenka tik peržiūrėti Įstatymą apie administracijos įsteigimą, kas dar

toli gražu nėra bankrotas; kiek, tą klausimą sprendžiant, dalyvauja žmonių: ekspertai - žinovai, Prekybos ir Pramonės Rūmų vykdomasis organas ir teismai (V. Ž. 378 ir 381 Nr. Nr.)! Tad, ar nevertėtų pakeisti Civ. Proc. Įst. 1400 str. priedo 18 str. ta prasme, kad Komercijos Teismų vietą užimtų ir dabar Apygardos Teismai, o jiems, kaip ir Komercijos Teismams, galutinė ir vienintelė instancija būtų Vyriausiasis Tribunolas.

Č. Butkys.

Šiaurės Europos valstybių advokatūra.

Kiekvienam juristui yra tekę iš civilinio ir baudžiamojo procesų susipažinti su Vokietijos, Prancūzijos, Anglijos (gal retkarčiais dar ir su Italijos, Austrijos) advokatūra. Tačiau kitų valstybių advokatūra daugumui palieka nežinoma. Čia noriu bent trumpai papasakoti, kaip advokatūra yra tvarkoma šiaurės Europos valstybėse.

Advokatūros vystymosi istorijoje skiriami trys svarbesni laikotarpiai: pirmuoju — klasiškasis Romos pavyzdys — į advokatų verslą buvo žiūrėta, kaip į visiems laisvai pasiekiamą, privatų darbą, pagrįstą laisva konkurencija; antruoju — advokatų darbas laikomas valdiška tarnyba, ir, pagaliau, trečiuoju — advokatai sudaro savivaldos pagrindais susitvarkiusį luomą, kuris reglamentiniais korporacijos reikalavimais, jų priėmimo sąlygomis, paruošimu darbui ir darbo priežiūra stengiasi pakelti savo narių etikos lygmenį. Vargha („Die Vertheidigung in Strafsachen") teisingai nurodo, kad pirmojo laikotarpio advokatūra, nebūdama susiorganizavusi, negalėjo turėti visuomenėje ir teisme reikiamo autoriteto, ir advokatai, siekdami savo asmens tikslų ir gerovės, stengėsi skatinti gyventojų tarpe bylinėjimąsi, nesidrovėdami kartais prasilenkti net su įstatymų reikalavimais. Antruoju laikotarpiu panaikinamas advokatų savarankiškumas, — jie padaromi priklausomi administracijos ir magistratūros. Pagaliau, paskutinio laikotarpio advokatūra, kilusi iš laisvos profesijos idėjos, turi tikslą tarnauti teisingumui, kuris pasiekiamas mokslu, profesine organizacija ir jos narių moralinio lygio aukštumu. Šiais principais yra pagrįstos beveik visų mūsų laikų valstybių advokatūros santvarkos, išskyrus Švediją ir Suomiją, kur, kaip pamatysime vėliau, viešos advokatūros nėra, ir Belgiją bei Prancūziją, kur advokatūra iš

dalies yra valdiška tarnyba, nes bylų rengėjai („avoué's“) yra prokuratūros ir teismo žinioje.

Estijoje ir Latvijoje advokatūra susiorganizavo šiek tiek pakeistais prieškarinės Rusijos advokatūros santvarkos pagrindais.

Estijoj yra dviejų rūšių advokatai: prisiekusieji ir privatiniai. Pirmoji grupė susideda iš prisiekusiųjų advokatų ir jų padėjėjų. Prisiekusiųjų advokatų organizacijos priešaky stovi advokatų taryba. Prisiekusiais advokatais priimami asmens, baigę aukštąjį teisių mokslą Rusijos universitetuose ligi 1917 metų, arba vėliau — Tartu universitete, ir metus dirbę teismo įstaigose arba pas prisiekusį advokatą. Privatiniems advokatams nereikalingas specialusis teisių mokslas, bet jie turi išlaikyti prie teismų tam tikrus egzaminus, daugiau iš praktiškų teisės dalykų. Nuo 1925 metų nebeišduodami liudijimai naujiems privatiniams advokatams, ir tuo būdu ši institucija naikinama.

Latvijoje prisiekusiais advokatais gali būti abiejų lyčių asmens, ne jaunesni kaip 25 metų amžiaus, baigę aukštąjį teisių mokslą ir ištarnavę teismo įstaigose 5 metus, arba išbuvę tokį pat laiką prisiekusiojo advokato padėjėjais. Prisiekusiais advokatais priima advokatų taryba. Prisiekusiųjų advokatų padėjėjai gali vesti svetimas bylas, jei jie yra įgiję privatinio advokato teises. Privatiniai advokatai turi išlaikyti tam tikrą patikrinamąjį egzaminą ir turi gauti byloms vesti leidimą iš to teismo, prie kurio nori savo darbą dirbti. Advokatų taryba, susidedančią iš 5—15 narių, renka pris. advokatai vienieriems metams. Advokatų tarybos nutarimai gali būti skundžiami Teismo Rūmams, kurių sprendimai yra galutiniai.

Švedija yra „šunadvokačių“, arba, kaip juos ten vadina, „degtinės advokatų“ šalis. Ten advokato darbu gali verstis kiekvienas pilietis, ir tam nereikia išeiti specialaus mokslo bei stažo. Kiekvienas gali arba pats savo teises ginti, arba laisvai pasirinkti sau įgaliotinį. Toks ultrademokratiškas principas pateisinamas tiek švedų tradicijomis ir tautos psichologija (Švedai yra apsišvietę, dori), tiek jų gyvenimo konservatiškumu ir teismų santvarka, kuri pasižymi savo pasenusiomis, kitų valstybių seniai atmestomis, formomis. Švedijos procesas pasižymi savo tęstinumu, ir yra atliekamas daugiausia raštu. Žemesniųjų teismų instancijose yra vadinamoji „mündlich-pro-

tokollarisch“ sistema, o abiejose aukštesnėse instancijose bylininkai teisman visai nestoja, ir procesas vyksta tik raštiškai. Nors Švedijoje advokatūra nėra įstatymo sunormuota, bet pats gyvenimas privertė besiverčiančiuosius advokato profesija asmenis organizuotis. To organizavimosi padarinys yra 1887 m. įsikūrusi „Sveriges Advokatsamfundet“ — privatinė advokatų sąjunga, turinti apie 400 narių. Tos sąjungos nariais gali būti asmens, baigę aukštąjį teisių mokslą ir išlaikę teisių mokslo kandidato egzaminus. Čia reikia pabrėžti, kad ton sąjungon priimami tik kvalifikuoti advokatai, ir kad jos vidujis gyvenimas pasižymi griežtu drausmingumu ir visišku jos nepriklausomumu. Sąjunga stropiai seka savo narių darbą ir už nusižengimus drausmei baudžia perspėjimu arba pašalinimu iš sąjungos. To dėka organizacijos nariai gyventojų tarpe turi didelį pasitikėjimą, užima visuomenėje garbingą vietą, ir materialinė jos narių padėtis yra gera. Kai kurie sąjungos nariai dirba universitetuose, kaip praktiškų kursų vedėjai. Tuos kursus privalo baigti tie studentai, kurie nori būti teisėjais. Pats teisių mokslas Švedijoje yra kelių laipsnių, kurie pareina nuo išlaikytų dalykų skaičiaus, būtent: kas yra išlaikęs vadinamą „raštinės egzaminą“ (be romėnų teisės ir tautos ūkio), tas gali užimti valdininko vietą, bet kas nori užimti aukštesnę valdininko vietą arba būti teisėju, tas turi išbūti universitete 5 metus ir išlaikyti kandidato egzaminus iš 14 dalykų. Be to, iš aspiranto reikalaujama 4 metų stažo.

Suomijos advokatūros sutvarkymas savo esme visiškai panašus į Švedijos sutvarkymą. Ir suprantama kodėl. Suomija kadaise buvo Švedijos valdoma, ir pastarosios įvestoji tvarka užsiliko ligi šiam laikui. Jokio egzamino bei leidimo iš norinčio verstis advokato praktika Suomijoje nereikalaujama. Visi, nežiūrint lyties skirtumo, gali vesti bylas visose teismų instancijose, jei tik jų teisės nėra apręžtos. Pirmiau aukštesniuose teismuose galėjo bylą vesti tik išėjusieji teisių mokslus, bet tas nuostatas 1917 m. įstatymu buvo panaikintas. Advokatūra nėra įstatymo keliu sutvarkyta. 1919 m. įsikūrė advokatų sąjunga — „Suomen Asianajajaliitto“. Jos tikslas — plėsti advokatūros idėją, savo narių mokslinio lygio pakėlimas, jų interesų gynimas ir jų veikimo priežiūra. Sąjungos nariu gali būti kiekvienas visateisis Suomijos pilietis, ne jaunesnis kaip 25 metų

amžiaus, baigęs teisių mokslus, išlaikęs tam tikrus patikrinamuosius egzaminus teisėjo vietai gauti, ir ne mažiau kaip 3-jus metus dirbęs teisme arba pas sąjungos narį. Sąjungos valdyba turi teisę skirti drausmės bausmes: ji gali narį perspėti arba visai pašalinti iš sąjungos. Valdybos nutarimas gali būti skundžiamas apeliacinei instancijai — tam tikram garbės teismui, susidedančiam iš 16 narių, renkamų visuotinio sąjungos susirinkimo. Valdyba nustato savo nariams honoraro dydį. Sąjunga turi 11 skyrių, o jos narių skaičius siekia 358. Tik apie 40—50 advokatų nėra tos sąjungos nariais. Viename biure paprastai dirba du advokatu; biurų skaičius — 145. Tie biurai nėra įstatymo sunormuoti. Advokatų, sąjungos narių, medžiaginė padėtis yra gera. Visuomenėje jie turi didelį pasitikėjmą ir yra gerbiami. Jie dalyvauja politiniame krašto gyvenime, užimdami aukštas ir atsakingas vietas.

Norvegijoje ir Danijoje advokatūra vystėsi visai kitaip, negu Švedijoje. Jau 16 amž. pabaigoje Norvegijoje randame visai susiorganizavusį advokatų luomą. 1736 m. buvo paskelbtas įstatymas, kuriuo nustatoma, kad advokatu tegali būti asmuo, išėjęs universitete teisių mokslus ir išlaikęs valstybinius egzaminus. Tuo įstatymu buvo nustatytas advokatūros tvarkymo pagrindas, ir velėsnieji 1848 ir 1859 m. įstatymai jį tik papildė. 1904 m. įstatymas atidarė moterims kelią į advokatų luomą, o 1915 metų teisių santvarkos įstatymas tik kodifikavo advokatus liečiančius įstatymus.

Norvegijoje yra 2 advokatų kategorijos: žemesnieji ir aukštesnieji. Pirmieji veda bylas žemesniuose teismuose, o antrieji — vyriausiajame teisme. Advokato teisėms įgyti nepakanka universiteto diplomo, o reikia, kaip jau minėta, dar išlaikyti valstybinius egzaminus. Išlaikę egzaminus „mit dem besten Prädikat“, patenkinamai pravedę 3 bylas vyriausiajame teisme ir 3 metus dirbę advokato padėjėju žemesniuose teismuose, ar išbuvę 3 metus teisėju arba universiteto docentu (pastariesiems reikia, be to, išbūti vienerius metus žemesniojo teismo advokatu), gali būti priimti aukštesniųjų teismų advokatais. Kiekvienas advokatas gali turėti po vieną padėjėją, kuris turi teisę dalyvauti tik žemesniame teisme ir tik savo patrono bylose. Visiškos autonomijos Norvegijos advokatų luomas neturi, nes advokatais priima Teisingumo Departamentas. Advokatas yra lai-

komas iš dalies einąs valstybės tarnybą, ir už drausmės pobūdžio nusižengimus ir nusikalstamus darbus atsako kaip valstybės tarnautojas. Nusižengęs savo verslo nuostatams, advokatas yra baudžiamas pinigine bauda arba pašalinimu iš advokatų luomo.

Be šios oficialinės advokatų organizacijos, Norvegijoje yra ir privatinė organizacija — advokatų draugija, kuriai priklauso beveik visi advokatai. Tą draugiją, susidedančią iš 16 vietos skyrių, tvarko 9 narių valdyba. Draugijos tikslas — rūpintis advokatų profesiniais rekalais, tobulinti savo narius, prižiūrėti jų darbus ir ugdyti jų tarpe kolegiališkumo sąmonę. Jai taip pat priklauso ir drausmės galia. Taip pavyzdingai sutvarkyta advokatų draugija turi didelį autoritetą, ir beveik visi teisę ir teismus liečią įstatymų projektai yra valdžios siunčiami advokatų draugijai, kad ji pareikštų dėl jų savo nuomonę.

Danija atsiskyrė nuo Norvegijos 1814 metais. Ligi to laiko abidvi valstybės turėjo bendrus įstatymus, vadinas, ir jau paminėtasis 1736 m. įstatymas, kuris nustatė Norvegijos advokatūros pagrindus, lietė ir Daniją. 1916 m. Danijos išleistame teismų santvarkos įstatyme tilpo, beveik be jokių pakeitimų, 1868 metų įstatymas, kuriuo buvo nustatyta advokatūros santvarka.

Danijoje esama trijų kategorijų advokatų. Pirmosios kategorijos advokatai gali vesti bylas visuose teismuose, antrosios kategorijos — visuose teismuose, išskyrus vyriausiąjį teismą, ir, pagaliau, trečiosios kategorijos — tik žemesniuose teismuose. Advokatų luoman priėmimo sąlygos kiekvienai kategorijai yra skirtingos. Norint tapti trečiosios kategorijos advokatu, pakanka baigti sutrumpintą universiteto kursą ir išbūti 3 metus advokato padėjėju. Antrosios kategorijos advokatas turi būti baigęs visą 5—6 metų universiteto kursą, išlaikęs egzaminus bent su pažymėjimu „Zweiten Charakter ersten Grades" ir atlikęs 3-jų metų advokato padėjėjo stažą. Dar sunkesni nuostatai pirmosios kategorijos advokato teisėms įgyti. Tam reikia baigti platesnius teisių mokslus su pažymėjimu „ersten Charakters", išbūti 3 metus antrosios kategorijos advokatu ir išlaikyti vyriausiajame teisme patikrinamąjį egzaminą, kurs pasireiškia dalyvavimu 3-se teismo procesuose. Pastaroji sąlyga esanti labai sunki, nes yra nelengva surasti 3 procesus, kuriuos teismas pripažintų esant tinkamus patikrinamojo egzamino rei-

kalui. Todėl neretai atsitinka, kad aspirantui tenka laukti 10 ir daugiau metų, kol jį įskaito į pirmos kategorijos advokatus. Pats tas egzaminas esąs taip sunkus, jog visoje Danijoje tėra tik 30—40 aukščiausios kategorijos advokatų. Čia tenka dar pažymėti esančią advokatų tarpe specializaciją atskirų teismo šakų atžvilgiu. Danijos advokatų luomas yra visai autonominis ir nepriklausomas. Naujus advokatus priima advokatų taryba. Visa advokatų korporacija yra padalinta į 12 apygardų, kurių prieky stovi vietos valdybos. Sostinėje yra centralinė taryba, susidedanti iš 13 narių. Už drausmės pobūdžio nusižengimus baudžiama pinigine bauda ir uždraudimu verstis advokato praktika vienerius metus.

Baigdamas kalbėti apie Danijos advokatūrą, noriu dar pastebėti, kad Danijoje labai praplitęs paprotys visais svarbesniais reikalas kreiptis į advokatą, kuris savo klientui tampa „namų gydytoju". Bet, nežiūrint to, naujų advokatų medžiaginė padėtis yra labai sunki, nes Danijoj, kaip ir visur, pastebimas tos rūšies profesijos žmonių perteklius.

Olandijos advokatūros organizacijos pagrindą sudarė 1446 metų įstatymas. Gynyba Olandijoje buvo pasiekusi aukštą laipsnį; daugelis advokatų buvo baigę aukštuosius teisių mokslus užsieny. Jie griežtai skyrėsi nuo prokurorų, kurie dirbo raštinėse. Advokatūra buvo sunormuota 1838 m. reglamentu; tas reglamentas įvairiais laikais buvo keičiamas, ir advokatų luomo organizacija galutinai buvo nustatyta tik 1925 metų įstatymu. Kaip minėjau, ligi 1879 m. Olandijoje buvo advokatai ir prokurorai. Jų darbas buvo skirtingas, nes prokurorai dirbo tik raštinėse. Bet nuo tų metų advokatų ir prokurorų darbas susilygino, ir užsilikęs jų pavadinimas turi daugiau formalios reikšmės. Pastaruoju metu advokato ar prokuroro teisėms įgyti sąlygos yra vienodos: reikia baigti universitetas ir išlaikyti egzaminus, vadinamus „doctoraal egzamen in de regtswetensschap", o ligi 1879 m. prokurorais galėjo būti ir nebaigę universiteto. „Doctoraal" egzaminus galima laikyti, tik prieš tai išlaikius prie universiteto kandidato vardui įgyti egzaminus. Išlaikiusiems „doctoraal" egzaminus ir atlikusiems tam tikras sąlygas, nuo 1821 metų duodama teisė įsirašyti į teisininkų kolegiją ir įsigyti advokato ir prokuroro teises. Jaunieji advokatai turi dirbti prie savo senesnių kolegų arba teisme. Davęs prie-

saiką advokatas gali vesti bylas visuose valstybės teismuose, o prokuroras gali dirbti toje teismo apygardoje, kurioje yra įsirašęs. Apygardos advokatų taryba davusį priesaiką advokatą gali iš savo tarpo pašalinti. Pašalintasis turi teisę skųstis „Gerechtshof'ui, o taip pat gali paduoti kasaciją kasaciniam teismui. Vyriausiajame teisme — „Houge Raad“ šalys privalo turėti advokatus, o žemesniuose teismuose — prokurorus. Visi vienos apygardos advokatai sudaro nepriklausomą luomą, vadinamą „Ordre“. Jis renka iš savo tarpo 6 narių valdybą, su dekanu priešaky. Valdyba turi ginti advokatų garbę, kelti jų moralinę būklę ir prižiūrėti narių drausmingumą. Reikalui esant, ji gali bausti luomo narius šiomis bausmėmis: įspėjimu, atėmimu teisės ligi 1 metų verstis praktika ir pašalinimu iš luomo. Olandijos advokatūra yra laisva profesija. Advokatas visumet turi pasilikti „dominus litis“, jis turi kuo stropiausiai ginti savo kliento interesus. Advokatas negali naudotis reklama, viešai skelbtis ar kuriuo nors kitu būdu ieškoti klientų. Paskutiniųjų 20 metų laikotarpyje Olandijos advokatų tarpe įsigaljo paprotys, dirbti bendrai. Teismų būstinių vietose esama vieno advokatų būrio, susidedančio iš 3—5 advokatų. 1915 m. susiorganizavo „Advocaten vereeniging“ privatinės organizacijos pagrindais. Ji yra paplitusi po visą kraštą, ir turi tikslą padėti savo nariams juridiniais patarimais. Draugija turi 725 narius, iš bendro (1500) advokatų skaičiaus. Pastaraisiais laikais jaunųjų advokatų prieauglis yra labai didelis, ir jau nebetolimi tie laikai, kur aštri konkurencija, nešanti į advokatūros organizaciją daug netvarkos, galės ne vieną jaunųjų advokatų palikti be duonos.

Belgijos advokatūrą suorganizavo Napoleono I 1810 m. gruodžio 14 d. dekretas, vadinasi, dar tuomet, kai Belgija tebepriklausė Prancūzijai. Nuo to laiko tas dekretas buvo keletą kartų keičiamas, tačiau, tie pakeitimai dekreto esmės nepalietė. Asmuo, noris būti advokatu turi 2 metus universitete studijuoti istoriją, filosofiją ir literatūrą ir 3 metus — teisės mokslus; be to, turi dar išlaikyti 5 valstybinius egzaminus ir įgyti teisių daktaro laipsnį. Nuo 1921 metų advokatais gali būti ir moterys. Advokatai, dirbą prie apeliacinių teismų (jų yra trys) ir prie pirmosios instancijos civilinių teismų, sudaro tam tikrą „barreau“ su savo valdyba priešaky. Kiekvienas advokatas gali vesti

bylas bet kuriame valstybės teisme. Be to, 1919 metų Belgijos - Prancūzijos konvencija, Belgijos advokatai gali vesti bylas visuose Prancūzijos teismuose. Belgijoje įgaliojimas advokatui nereikalingas: pakanka žodžiu pranešti teismui, kad jis stoja vienoje ar kitoje byloje. Savo klientų reikalus advokatai gina labai sąžiningai, todėl jie yra įgiję visuomenėje didelį pasitikėjimą ir pagarbą. Ten teisinės pagalbos ar patarimo reikalingas žmogus atskleidžia advokatui savo vargus, rupesčius ir paslaptis. Belgijoje (taip pat Prancūzijoje, Anglijoje ir kit.) teisinę pagalbą teikia „avacat" ir „avoué". Svarbiausioji avacat funkcija — teisinės pagalbos teikimas bylininkui. Avacat nėra savo kliento įgaliotinis, ir jokių sutarties santykių su juo nenustato; jis tik duoda patarimus ir stoja teisme. Visą parengiamąjį bylos darbą atlieka „avoués" — bylininko įgaliotiniai, kurie veda techniškąą bylos pusę, paruošia raštinėje bylą, prisilaikydami visų reikiamų terminų ir formalumų. Jų kontorų skaičius yra aprėžtas, nes iš avoué yra reikalaujamas didelis užstatas. Iš avoué nereikalaujama tokio išmokslinimo ir stažo, kaip iš avacat. Belgijoje labai retai pasitaiko, kad byla, vistiek kad ir menkiausia ji yra, eitų be avacat. Paprastai avacat su priešingosios pusės avacat visų pirma daro pastangų bylininkams sutaikinti. Dėl šios aplinkybės, tapusios jau tradicija, daug bylų baigiama susitaikymu, o tuo sutaupomi žmonių pinigai ir apsaugojami jų nervai. Jaunieji avacat, davę priesaiką, paprastai negali savarankiškai bylų vesti, ir, be to, per pirmuosius 3-jus metus jie neturi kai kurių teisių: negali rinkti į avacat tarybą, patys negali būti renkami ir t. t. Per tuos 3-jus metus, vadinamus stažo metais, jaunasis avacat turi dirbti pas savo patroną, kuris savo ruožtu turi turėti ne mažiau kaip 10 metų praktikos. Be to, tas „avacat stagiaire" turi lankyti visus referatus, kuriuos kiekvieną savaitę skaito advokatų draugijos — „Conseil de l'Ordre" nariai etikos ir juridinės praktikos klausimais, ir turi dalyvauti jaunųjų paskaitose („Conférénce du jeune barreau"). Šitose paskaitose diskutuojami juridiniai klausimai, inscenizuojamos bylos, skaitomi referatai, atliekami iškalbingumo uždaviniai ir t. t. Be to, atliekančiam stažą avacat tenka stoti teismuose tose bylose, kurios eina neturto teisėmis. Kai „avacat stagiaire" yra tinkamai atlikęs visus aukščiau nurodytus reikalavimus ir ne mažiau kaip 3 metų stažą, tai vie-

tinė advokatų taryba įrašo jį į sąrašus — „tableau de l'Ordre des avacats". Taryba ir jos pirmininkas griežtai žiūri, kad būtų saugojama avacat luomo ir atskiro advokato garbė, gina savo narių teises ir interesus, nustato honorarus ir t. t. Tarybos pirmininkas, kurio vieta prilyginta apeliacinio teismo pirmininko vietai, bevek nuolat būna teismo rūmuose, ir į jį kreipiasi tiek advokatai savo profesijos ir etikos klausimais, tiek publika savo skundų prieš advokatus reikalais, tiek prokuratūra bei teismas. Nusižengusį narį „Ordre" baudžia disciplinariniu būdu ligi pašalinimo iš luomo. Tiems nutarimams apeliacinė instancija — apeliacinio teismo bendrasis susirinkimas.

Belgijos advokatai savo elgesiu yra puikus pavyzdys kitiems piliečiams. Ten advokatas, kaip ir senovės Romoje, savo klientui yra patronas, kurs savo protą ir gabumus aukoja jo bylai. Jis yra „miles juris"—teisės ir teisingumo karys. Jis neima bylų, einančių iš „biznio" dalykų. Jam draudžiama būti prekybos bei pramonės įmonės savininku, prokuristu ir t. t., nes jis negali žiūrėti į savo darbą, kaip į pelno šaltinį. Advokatas turi būti teisės tarnas, o ne biznierius. Čia neįprasta matyti advokatus dirbant bendrai, nes toks darbas visuomet yra pagrįstas komerciniais sumetimais. Advokatas turi būti geras juristas, stebėtojas, iškalbus ir politikas. Ir reikia pripažinti, kad nė vienos šalies advokatūra nėra davusi mokslui, literatūrai ir politikai tiek bendradarbių, kiek jų davė Belgija. Taip pat daugumas parlamento narių, diplomatų, senatorių ir teisėjų yra buvę advokatais. Belgijos Teisingumo ministeris visuomet buvo ir tebėra advokatas. Pakanka čia paminėti visiems gerai žinomas pavardes: Vandervelde, Brunet, Hymans, Jaspars ir kit. — jie visi yra advokatai. Belgija gali didžiuotis savo advokatūra, nes niekur ji nėra pasiekusi tokios aukštumos, ir jos nariai niekur neturi tiek pagarbos ir pasitikėjimo.

Valstybei tenka tvarkytis sveikais pagrindais, atsižvelgiant į savo reikalus ir į savo bei kitų valstybių prityrimą, o taip pat ir į bendras kultūros ir pažangos idėjas. Daugumos Europos valstybių pavyzdys rodo, kad advokato vardui įgyti reikia paaukoti daug darbo ir laiko. Kiekvienam turi būti aišku, kad Belgijos advokato aukštumą galima pasiekti tik ilgu mokslu, sunkiu darbu ir rimtu stažu. *Teisininkas A. Vaitiekavičius.*

Naudotasi šiais veikalais:

1. S. Šmidts. Advokātūra Skandinavijas valstîs.
2. Dr. Julius Magnus. Die Rechtsanwaltschaft.

Įstatymo redakcinė klaida ir nenuoseklumas.

Pastaruoju laiku, pasunkėjus žmonių ekonominei būklei, įstatymleidėjas Civ. Proceso Įst. pakeitimu („Vyr. Žin." 374 Nr. eil. 2568 nr.) apsaugojo skolininkus nuo skaudžių skolos išieškojimo pasėkų, aprėždamas kreditorių kaip skolos išieškotojų teises. Šiuo įstatymo pakeitimu tarp kitko yra pasakyta, kad „Civ. Proc. Įst. 974 str. 4 p. panaikinamas", gi 973 straipsnis, kuriuo tam tikri skolininko daiktai nieku būdu neleidžiami areštuoti, yra papildomas 12-ju punktu, įtraukiant į griežtai draudžiamųjų areštuoti daiktų skaičių, knygas, instrumentus ir įrankius (pabūklus), kurie reikalingi skolininkui kasdieniniuose jo profesijos, amato arba verslo darbuose.

Anuo 974 str. 4 punktu sąlyginiai („nesant kitokio turto") buvo leidžiami areštuoti tie patys skolininko daiktai, kurie dabar 973 str. 12 punktu jokiu būdu negali būti areštuoti. Vadinasi, įstatymleidėjas šiuo Civ. Proc. Įst. pakeitimu norėjo apsaugoti skolininko būvį, išimdamas jų profesinius darbo įrankius, kaip uždarbio priemones, iš tos kategorijos daiktų, kurie, vykdant sprendimą, sąlyginiai leidžiami areštuoti ir priskirdamas prie kategorijos tų daiktų, kurie nieku būdu negali būti areštuoti. Tačiau šis įstatymo pakeitimas Suvalkijoj, kur veikia Napoleono Kodeksas ir jam pritaikintas Civ. Proc. Įstatymas, ne tik nepalengvino skolininkų būklės, bet, priešingai, dargi net pasunkino.

Suvalkijoj, einant Civ. Proc. Įst. 1536 ir 1551 str str., įgalinti veikti to įst. tik 973 str. 1—8 ir 11 punktai ir 974 straipsnis. Šiuo Civ. Proc. Įst. pakeitimu 974 str. 4 punktą panaikinus ir 973 str. atitinkamai 12 punktą papildžius, įstatymleidėjui reikėjo dar šį pakeitimą pritaikyt ir išimtinai Suvalkijoj veikiantiems Civ. Proc. Įst. nuostatams, atatinkamai papildžius 1536 str. arba 1551 str. Dabar gi išeina, kad 974 str.

4 punktas, kaip panaikintas, Suvalkijoj veikti nustojo, o 973 str. 12 punktas, kaip aiškiai Suvalkijoj veikti neįgalintas ir nesutinkąs su Civ. Proc. 1536 str. prasme, Suvalkijoj neveikia. Vadinasi, Suvalkijoj tie profesinio darbo įrankiai, kaip išmitimo priemonės, ne tik ką nėra griežtai draudžiami už skolą areštuoti (kaip kad galima spręsti įstatymleidėją norėjus uždrausti), bet jie dargi nepriklauso nei prie sąlyginiai leidžiamų areštuoti daiktų. Išeina, kad į šias skolininko pragyvenimo priemones Suvalkijoj galima kreipti skolos išieškojimas be jokių aprėžimų. Žinoma, sunku tikėti, kad įstatymleidėjas norėjo daryti skirtumą tarp Suvalkijoj ir kitoj Lietuvos daly gyvenančių žmonių, nelygiai laikydamas skolininkus sprendimo vykdymo procese, tačiau iš to Civ. Proc. Įst. pakeitimo tokia netikėtina išvada išeina. Reikia manyti, kad čia bus tik įstatymo redakcinė klaida, o ne sąmoningai padarytas netikslingumas.

P. Stravinskas.

Klaipėdos Krašto Vyriausiasis Teismas.
1920 — 1933 m.*)

Klaipėdos krašto prie Lietuvos prijungimo dešimties metų sukaktuvių proga (1933 m. sausio 15 d.) teisininkams įdomu prisiminti vienos įžymios šio krašto teismo įstaigos trumpą, bet gana savaimingą, istoriją. Ryšium su Klaipėdos krašto ir mūsų kaimyninių valstybių pokarinės nenusistojusios politinės būklės raida, vyriausioji šio krašto teismo įstaiga per šį trumpą laiką perėjo tris etapus, — Klaipėdos krašto „Valdžios Žiniose" randame štai ką:

I. Bendras „Laikinis Vyriausias Sūdas" Danzigui ir Klaipėdai 1920.IX.14 — 1921.XI.1.

Gen. Odry 1920.III.15 paliepimu A. 27 (Valdž. Žin. 1920 m. Nr. 3, 11/12 pusl.) nustatyta, kad „Sobald als moeglich soll ein Obergericht fuer das Memelgebiet eingerichtet werden, das ant Stelle des Oberlandesgerichts in Koenigsberg in Preussen, des Kammergerichts in Berlin und das Reichsgerichts in Leipzig tritt". 1920 m. rugpiūčio 30 d. buvo sudarytas „Suderėjimas apie laikinį vyriausį Sūdą Danskai ir Klaipėdai" (Valdž. Žin. 1920 m. Nr. 35, 307/309 pusl.). Visas šios sutarties pavadinimas lietuvių kalba yra šitoks: „Tarp Generalio Odry, Atstowo Santarwės Walstybių Klaipėdoje ir tarp Sir Reginald Tower, Santarwės Walstybių atstowo Danskoje padaromas Pritarimu Pasiuntinių Konferencijos nuo 28. Julijo 1920 szitoks Suderėjimas". Iš viso sutartyje yra 15 straipsnių, kurių svarbiausieji dėsniai tokie: 1) 1920.III.13 įsteigtas Danzige vyr. teismas „paskiriamas ir Klaipėdos kraštui laikiniu Wyriausiu

---

*) Jo raida, pradedant nuo Obergericht'o Danzige iki Vyr. Tribunolo Klaipėdos Krašto Skyriaus Kaune.

Sūdu"; 2) jam priklauso visos bylos, kurios iki tol buvo Karaliaučiaus „Oberlandesgericht'o", „Kammergericht'o" ir „Reichsgericht'o" kompetencijoje; 3) sprendžiamos tik po 1920 m. sausio 10 d. iškeltosios bylos; 4) teismo sudėtis — 5 teisėjai, įskaitant ir pirmininką; 5) posėdžiauti jis gali ir Klaipėdoje (sesijoje); 6) teismo antspaudas: „Laikinis Wyriausias Sūdas Danskai ir Klaipėdai"; 7) teismas pradeda veikti septintą dieną, kalbamą sutartį atitinkamame Klaipėdos ir Danzigo valdžios leidiny paskelbus. Kl. kr. Valdž. Žiniose sutartis paskelbta 1920 m. rugsėjo 7 d. (nežinia, kada ji buvo paskelbta „Staatsanzeiger fuer Danzig").

Ryšium su šia sutartimi Odry-Petisné 1920.IX.14 paliepimu (Valdž. Žin. 1920 m. Nr. 40, 339 pusl.) buvo nustatyta ir laikinoji bylų eigos tvarka. Teismo sprendimai turėjo būti galutinai (žiūr. Odry 1920.X.19 paliep. Nr. A 152, Valdž. Žin. 1920 m. Nr. 53, 443 pusl.), arba, kaip ten pasakyta, „jokie atsišaukimai nepriimami". Ar šis 1 metus ir pusantro mėnesio formaliai egzistavęs teismas faktinai veikė ir bylas sprendė, iš „Valdž. Žinių" nesimatyt.

II. „Wyriausias Teismas su Pastowa Klaipėdoj" — „Obergericht mit dem Sitz in Memel" — 1921.XI.1—1924. III.1/15.

Paskiau atskiras vyriausias teismas Klaipėdos kraštui buvo įsteigtas vyr. Komisaro Petisné 1921.IX.24 paliepimu Nr. A314, paskelbtu Valdž. Žin. 1921 m. Nr. 110, 867/868 pusl.; jo pavadinimas šitoks: „Paliepimas apie Įsteigimą Wyriausio Teismo Klaipėdoj". Teismo būstinė — Klaipėda; sudėtis: „isz Senato nuo 5 Narių įglaustinai Pirmininką". Jis sprendžia tas bylas, kurios iki 1920.I.10 priklausė „Oberlandesgericht'ui", „Kammergericht'ui" ir „Reisgericht'ui". Šio teismo vyriausias prokuratūros atstovas vadinamas „Generalstaatsanwalt". Atskiru paliepimu „Valdž. Žin. 1921 m. Nr. 128, 1039 pusl., ši santvarka buvo įgyvendinta nuo 1921 m. lapkričio 1 d. Per 2 metus ir 4 mėn. šio teismo gyvavimo buvo išleista nemaža jo organizaciją bei veikimą tvarkančių paliepimų tiek Santarvės valstybių atstovo, tiek mūsų Vyriausybės Įgaliotinio bei Direktorijos. Vieni iš tų paliepimų buvo keičiami, kiti papildomi. Iš to matyti, kad to laiko gyvenime vyriausias krašto teismas

turėjo ir praktiškos reikšmės. Petisnė 1921.XI.9 paliepimas Nr. A354 nustato teismo sprendimų apskundimo tvarką — vadinas, tada jau jie nebebuvo galutiniai, kaip iki tol. Tatai matyti iš „Paliepimo kaslink Atsiszaukimo priesz ciwilinius Nusprendimus I Instancijos Klaipėdos Kraszto Teismo“ ir jo papildymo (Valdž. Žin. 1921 m. Nr. 128, 1039 pusl. ir 1922 m. Nr. 2, 9 pusl.). Vėliau buvo didinamas teisėjų skaičius, rūpinamasi teisėjų darbo tvarka ir kt. (žiūr. Valdž. Žin. 1922 m. Nr. 76, 620 pusl., 1923 m. Nr. 114, 933 pusl., Nr. 3, 18 pusl.). Buvo taikomi ir buv. Vokietijos teismų santvarkos įstatymai, įtraukus į juos kai kuriuos pakeitimus (Valdž. Žin. 1923 m. Nr. 114, 933 pusl.). Lietuvos Vyriausybės Įgaliotinio išleistieji paliepimai liečia Vyr. Teismo ir Apygardos Teismo („Landgericht'o“) teisėjų bendradarbiavimą, tais atvejais, kai jiems tekdavo vieniems pakeisti kitus (Valdž. Žin. 1923 m. Nr. 47, 372 pusl.). Kartais vyr. teismo pirmininko pareigas galėjo eiti Krašto Direktorijos Pirmininkas (Valdž. Žin. 1923 m. Nr. 114, 934 pusl.). 1923 m. spalių 27 d. Lietuvos Vyr. Įgaliotinio ir Direktorijos paliepimu (Valdž. Žin. 1923 m. Nr. 114, 933/934 pusl.). — „Paliepimas kaslink bendro Wyriausio ir Kraszto Teismų Prezidiumo Paszalinimo“ — steigiamas nepriklausomas, atskiras nuo Apygardos Teismo, Vyriausiojo Teismo prezidiumas. Iš šiuo paliepimu panaikintųjų ankstyvesnių paliepimų (Valdž. Žin. 1922 m. Nr. 76, 620 pusl.; 1923 m. Nr. 3, 18 pusl.) matyti, kad Vyriausiojo Teismo teisėjai galėjo, reikalui esant, būti kviečiami eiti Apygardos Teismo teisėjų pareigas kaip „Pagalbos Teisėjai“. Tiek randame Krašto oficioze davinių, liečiančių šios aukščiausios teismo instancijos sutvarkymą. Neteko, dėja, gauti žinių apie bylų eigą šiame teisme. Bet kad tada Vyr. Teismas krašte veikė, vargu bau tenka abejoti, nors jis ir buvo dar tik pradėjęs veikti po kelių formalaus egzistavimo metų.

III. Vyriausiasis Teismas Klaipėdos Kraštui — Lietuvos Respublikos Vyriausiojo Tribunolo Skyrius.

Klaipėdos Krašto Konvencijai (paskelbta 1924 m. rugsėjo 1 d., Vyr. Žin. Nr. 169) pradėjus veikti, vyriausiuoju krašto teismu yra Lietuvos Vyriausiasis Tribunolas. Kl. Krašto Statuto 24 str. nustatytoji santvarka, liečianti Vyr. Tribunolo juris-

dikciją, buvo jau anksčiau, prieš Konvenciją pasirašant, t .y. prieš 1924.V.8, ir prieš ją ratifikuojant, nustatyta Seimo 1924.I.31 priimtuoju įstatymu — „Laikinojo Lietuvos teismų ir jų darbo santvarkos įstatymo pakeitimu" (Vyr. Žin. Nr. 151). Šio įstatymo 48 str., „Klaipėdos Krašto Obergerichtas nuo 1924 m. kovo mėn. 1 d. panaikinamas". Čia reikia pažymėti, kad Klaipėdos Krašto Valdžios Žiniose šis įstatymas, paliepimo forma („Paliepimas liecząs Wyriausiąjį Teismą Klaipėdos Krasztui") buvo paskelbtas vėliau, 1924 m. kovo 15 d. (Valdž. Žin. 1924 m. Nr. 23, 185/187 pusl.). Taigi pačiame Krašte šis įstatymas pradėjo veikti 15 dienų vėliau negu D. Lietuvoje, bet dar irgi keliais mėnesiais prieš konvencijos sudarymą. Iš to matyti, kad ryšium su Krašto Vyriausiojo Teismo pertvarkymu nuo 1924 m. kovo 1/15 dienos buvo palikti galioti veikusieji iki tol buv. vokiečių įstatymai, papildžius juos keliais naujais dėsniais, liečiančiais teismo kompetenciją, teisėjų skyrimo tvarką, prokuratūrą ir kt. Vyr. Tribunolo Klaipėdos Krašto Skyrius, Kl. Krašto Statuto 24 str., „susidės daugumoje iš teisėjų, priklausančių Klaipėdos Teritorijos Magistratūrai ir galės posėdžiauti Klaipėdos mieste". Iki 1932 m. spalių mėnesio bylos buvo sprendžiamos Kaune ir Klaipėdoje, kur gyveno šio Skyriaus teisėjų dauguma ir kur vietos Apygardos Teismo („Landesgericht'o") rūmų patalpose Vyriausiojo Teismo raštinė ir bylos turėjo laikinę prieglaudą. Vyr. Tribunolo Bendrojo Susirinkimo 1924 m kovo 24 d. nutarimu, jau buvo nustatyta, kad Skyriaus bylos ir kanceliarija turi būti Kaune, tik Klaipėdos Magistratūros Teisėjams — Skyriaus Nariams laikinai leista gyventi Klaipėdoje; pradedant nuo pažymėtos datos visos naujos bylos jau turi eiti nebe Klaipėdoje, o Kaune. Kitu papildomuoju V. Tribunolo Bendrojo Susirinkimo nutarimu (1932 m. kovo 10 d.) nuo šios laikinosios išimties padėties pereita prie bendros normalinės tvarkos, lygios visiems Vyr. Tribunolo nariams, būtent: nuo 1932 m. liepos 1 d. ir Klaipėdos Teismų atstovai, du Vyr. Tribunolo „Klaipėdos bylų skyriaus" teisėjai turi gyventi Kaune. Kanceliarija ir bylos perkeltos iš Klaipėdos į Kauną 1932 m. spalių mėn.

Iš žinių, liečiančių Skyriaus bylų eigą štai ką matome:

1924 metų pradžioje buvo nebaigtų apeliacinių, kasacinių

ir kitokių bylų, perimtų iš buv. „Obergericht'o" — 66 civ. ir 11 baudž. Per kitus septynerius (1925—1931) metus naujų bylų, tiek civilinių, tiek baudžiamųjų, buvo pateikiama kasmet beveik vienodas skaičius — apie 200 (baudžiamųjų kiek mažiau nei civilinių; civ. nuo 155 iki 261, o baudž. nuo 58 iki 183). Neišspręstų bylų skaičius, metų gale lieka labai nežymus.

Jeigu praeitais 1932 metais atėjusių į Skyrių naujų bylų ir išspręstų bylų skaičiai buvo maždaug vienodi (oficialinių žinių neturiu), tai dabar, minėdami pirmąjį Klaipėdos krašto prie D. Lietuvos prijungimo dešimtmetį, matome, jog, „Obergericht'ui" nustojus egzistuoti, Vyr. Tribunolo Skyrius, kaipo vyriausioji Klaipėdos krašto teismo instancija, per devynerius (1924—1932) metus iš viso išžiūrėjo apie 2000 įvairių bylų. Kokį darbą tas teismas atliko per pirmuosius ketverius (1920—1923) savo egzistavimo metus, arba bent per 1922 ir 1923 m., kada jis buvo jau nebebendras Danzigui ir Klaipėdai, o turėjo savo žinioje vien tik Klaipėdos kraštą, apie tai tikrų duomenų neturiu ir todėl jokių palyginamųjų išvadų negaliu daryti.

V. Burkevičius

Kritika, recenzijos ir bibliografija.

Kovokime su nusikaltimais. *Metinis Valstybės Saugumo Departamento leidinys. Kaunas, 1933, 110 psl.*

Šiame leidinyje yra visa eilė straipsnių aktualiais kriminalistikos klausimais. Pažymėsime tik kai kuriuos.

Prof. V. Stankevičius. Faktai ir išvados. Autorius, tarp kitko, išnagrinėja klausimą dėl visuomenės dalyvavimo kovoje su nusikaltimais ir nurodo, kad „Lietuvoje mes turime ypatingai dėkingą ir plačią dirvą sėkmingai kovai su nusikalstamumu. Palyginti nedidelis kraštas visada daugiau teikia galimumo visai išplėtoti ir įgyvendinti nuoseklią penitencinę sistemą. Tam tikras ekonominės padėties tvirtumas, vienodumas ir pastovumas, be didelių kontrastų, be staigių svyravimų, taip pat sudaro labai palankias sąlygas. Nusikaltimų skaičius nėra didžiausias. Lietuvoje kasmet suimama apie 12.000 asmenų, tai yra tik pusė tiek, kiek suimama Latvijoje. Tačiau vis dėlto nusikaltimų skaičius pastaraisiais metais rodo tendenciją augti.

Vyr. Tribunolo Prokuroro padėjėjas *K. Žalkauskas. Visuomenė ir nusikaltimai.*

Dr. J. Purickis. Kova su piktu.

Prof. S. Bieliackinas. Baudžiamojo teismo problemos.

Be pažymėtųjų leidinyje yra dar keli įdomūs straipsniai kriminalinistikos klausimais.

Be to, jame yra rašinių apie mūsų Valstybės Saugumo Departamento veikimo metodus, jo vidaus sutvarkymą ir pan.

G. B.

Ladas Natkevičius. Lietuvių lenkų administracijos linija tarptautinės teisės atžvil-

giu (Atspauda iš „Tarptautinės Teisės Mokslų Draugijos surengtos paskaitos“, Kaunas, 1933, 19 pusl.).

Panašaus turinio straipsnis jau buvo išspausdintas Paryžiuje leidžiamam, žinomam tarptautinės teisės žurnale, „Revue Générale de Droit International Public“ 1931 m. rugsėjo-spalių mėn. numeryje. Autorius savo paskaitoj pasisako ir dėl Hagos Tribunolo 1931 m. spalių 15 d. sprendimo Lietuvių Lenkų tranzito byloje.

Dr. Natkevičius nurodo, kad Lentvarovo - Kaišiadorio byloje Hagos Tribunolas savo 1931.X.15 patariamojoj nuomonėje yra konstatavęs, jog nė vienas iš tariamųjų tarptautinių pasižadėjimų (gruodžio 10 d. rezoliucija, Pakto 23 str. e. p., Klaipėdos konvencijos III priedo 3 straipsnis) neverčia Lietuvą atidaryti susisiekimą. Tuo remdamasis jis visai neįžiūrėjo „dabartinių aplinkybių“, ir Tautų Sąjungos Pakto 23 str. e. p. aiškino susiaurinta prasme ir „vien šios bylos atveju“.

Todėl autorius prieina išvadą, kad „Lietuvai, gal būt, būtų buvę naudingiau, jeigu Teismas vienu ar kitu punktu būtų nusistatęs teigiamai, t. y. pripažinęs tariamų pasižadėjimų privalomumą. Teismas tada būtų buvęs priverstas pasisakyti dėl susidariusiųjų aplinkybių, būtent: želigovskiados ir Suvalkų sutarties, Ambasadorių Konferencijos nutarimo teisėtumo...“

G. R.

V. A. Nadeždin. Teismo medicina. Iš rusų kalbos vertė G. Zimanas, Kaunas, 1933, pusl. 103, D. Gutmano leidinys.

Šio vertimo originalas yra žinomas teismo medicinos srities veikalėlis, parašytas rusų kalba. Jo pagrindu eina kitas to paties autoriaus veikalas, kurį redagavo prof. Oršanskij, prof. Žižilenko ir Derzibažev.

Kadangi lietuvių kalba šioj srity neturime nei vadovėlių (išskyrus d-ro Viršilos vadovėlį, kuris yra konspektinio pobūdžio), nei rimtesnių veikalų, todėl tuo tarpu tenka naudotis vertimais. G. Zimanas, išversdamas mums į lietuvių kalbą teismo medicinos veikalą, atliko naudingą darbą.

G. R.

P r a k t i š k a s v a d o v ė l i s į v a i r i ų b y l ų r a š t a m s r a š y t i. D. Gutmano leidinys, Kaunas, 1933, 585 pusl.

Šis vadovėlis apima beveik visas sritis, su kuriomis tenka susidurti tiek teisininkui praktikui, tiek šiaip piliečiui. Jame teikiama prašymų ir skundų pavyzdžių civilinėms ir baudžiamoms byloms, ir įvairioms administracijos įstaigoms. Be to, vadovėlyje duodama visa eilė prašymų ir įvairių raštų pavyzdžių draugijų, kooperatyvų ir prekybos bendrovių registravimo byloms.

Vadovėlio gale yra priedas, kuriame įdėta įvairių rūšių įstatų, sutarčių ir aktų pavyzdžiai. Teikiamieji pavyzdžiai, žinoma, gali būti labai naudingi visiems tiems, kam tenka susidurti su įvairiomis teisės ir administracijos sritimis. Tenka čia betgi pažymėt, kad vargu bau galima bus pagal šį vadovėlį paruošti apeliacijos ar kasacijos skundai, kuriems visų pirma reikia surasti teisinis pagrindas, daugeliu atsitikimų esti ne bendro, o kazuistinio pobūdžio. Tačiau nesudėtingoms byloms galės būti naudojamasi vadovėly nurodytais pavyzdžiais. Jais ypač galės pasinaudoti tie, kuriems juridinis patarimas nėra prieinamas (kaimų ir mažų miestelių žmonėms). Daugiausia vis dėlto šiuo vadovėliu galima bus pasinaudoti įvairius prašymus administracijos įstaigoms rašant. Su šia sritimi tenka susidurti beveik kiekvienam piliečiui savo kasdieniniame gyvenime, ir teikiamieji tekstai palengvins tiek piliečiui, tiek ir administracijos įstaigoms, kurios gaus tinkamai suformuluotą prašymą ar pareiškimą.

G. R.

REDAKTORIUS **JURGIS BYLA**

Oficialinė dalis.

I.

Nauji įstatymai,

paskelbti Vyr. Žiniose:

Nr. 417 (1933-VI-17): Kooperacijos Banko įstatai. — Žemės Ūkio Kredito Kooperatyvų pagrindiniam kapitalui sudaryti fondui sunaudoti įstatymas.

Nr. 418 (1933-VI-22): Žemėms Panevėžio miesto gatvėse nusavinti įstatymas.

Nr. 419 (1933-VII-11): Teismų santvarkos įstatymas.

Nr. 420 (1933-VII-21): Melioracijos draugijų įstatymas. — Žemės ūkiams prižiūrėti įstatymas. — Aspirantų tarnybos įstatymas.

Nr. 421 (1933-VIII-8): Valstybės biudžeto 1933 metams įstatymas.

Nr. 422 (1933-VIII-12): Teisingumo Ministerijos etatų pakeitimas.

Nr. 423 (1933-IX-11): Civilinio proceso įstatymo pakeitimas. — Žemės Banko statuto pakeitimas.

Nr. 424 (1933-IX-15): Valstybės draudimo įstaigos įstatų pakeitimas. — Baudžiamojo proceso įstatymo pakeitimas. — Advokatų sąrašas.

Nr. 425 (1933-IX-19): Žemės reformos įstatymo pakeitimas.

Nr. 426 (1933-IX-23): Cukraus akcizo įstatymo priedėlis. — Aviacijos puskarininkių lakūnų ir mechanikų mokyklos statutas. — Aukštesniosios kulturtechnikų mokyklos įstatų pakeitimas.

Nr. 427 (1933-X-10): Apylinkių teismams steigti įstatymas. — Pulko teismo įstatų pakeitimas. — Butų nuomos miestuose įstatymo panaikinimas. — Autosunkvežimių įstatymo pakeitimas.

Nr. 428 (1933-X-31): Nukentėjusiems dėl nederliaus ūkiams 1929 metais išduotoms paskoloms grąžinti įstatymas. — Įstatymas apie Lietuvos Valstybės 5% paskolą nuo Amerikoje gyvenančių Lietuvos piliečių pakeitimas.

Nr. 429 (1933-XI-11): Pramonės darbininkų samdos įstatymas. — Darbo inspekcijos įstatymo pakeitimas.

Nr. 430 (1933-XI-25): Automatinėms telefonų stotims Kaune ir Klaipėdoje pastatyti įstatymas. — Pavyzdiniai privatinių gydyklų įstatai.

Nr. 431 (1933-XII-22): Viešųjų darbų fondo įstatymas. — Žyginių arklių įstatymas. — Veterinarijos praktikos teisių įstatymas. — Vietos savivaldybės įstatymo pakeitimas. — Karinės prievolės įstatymo pakeitimas. — Vandens kelių ir uostų rinkliavos įstatymo pakeitimas. — Įstatymo apie valstybinį mokestį nuo nejudomųjų turtų miestuose ir miesteliuose pakeitimas. — Nusavintam turtui atlyginti įstatymas.

Nr. 432 (1933-XII-30): Kredito įstaigų imamoms palūkanoms normuoti įstatymas. — Lietuvos Banko įstatymo pakeitimas. — Baudžiamojo Statuto pakeitimas. — Civilinių įstatymų pakeitimas. — Lietuvos Banko Statuto pakeitimas. — Baudžiamojo proceso įstatymo pakeitimas — Radio susisiekti įstatymo pakeitimas.

II.

Respublikos Prezidento įsakymai.

P a s k i r t i:

1) Panevėžio Ap. Teismo P-ko Padėjėjas *Jonas Gudauskas* — Apeliacinių Rūmų pirmininku nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 651).
2) Kauno Ap. Teismo narys *Mykolas Mataitis* — Apeliacinių Rūmų Teisėju nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 689).
3) Kauno Ap. Teismo narys *Mečys Rašinskas* — Apel. Rūmų Teisėju nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 690).
4) Vyr. Trib. Valst. Gyn. Padėjėjas *Jonas Valtys* — Apel. Rūmų Prokuroru nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 691).
5) Kauno Ap. Teismo Valst. Gynėjas *Jurgis Byla* — Vyr.. Tribunolo Teisėju nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 692).
6) Šiaulių Ap. Teismc Valst. Gynėjas *Juozas Brazinskas* — Kauno Ap. Teismo Prokuroru nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 693).
7) Šiaulių Ap. Teismo Valst. Gynėjo Padėjėjas *Genrikas Nutautas* — Šiaulių Ap. Teismo Prokuroru nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 694).
8) Radviliškio nuov. Taikos Teisėjas *Bronius Ivanauskas* — Šiaulių Ap. Teismo Teisėju nuo š. m. rugsėjo mėn. 10 d. (įsak. Nr. 695).
9) Mariampolės Ap. Teismo Valstybės Gynėjas *Jonas Zdanavičius* — Panevėžio Ap. Teismo Skyriaus Pirmininku nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 696).

10) Panevėžio Ap. Teismo narys *Romanas Cerpinskas* — Panevėžio Ap. Teismo Pirmininku nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 698).

11) Panevėžio Ap. Teismo Pirmininkas *Jonas Danauskas* — Vyr. Tribunolo Teisėju nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 699).

12) Panevėžio I-os nuov. Teismo Tardytojas *Juozas Vasiliauskas* — Kauno Apyg. Teismo Tardytoju nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 703).

13) Ypatingai Svarbioms byloms Teismo Tardytojas *Stasys Markeliūnas* — Kauno Apygardos Teismo Teisėju nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 704).

14) Kėdainių 2-os nuov. Teismo Tardytojas *Vulfas Lurje* — Kauno Apyg. Tardytoju nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 705).

15) Raseinių nuov. Teismo Tardytojas *Vladas Balvočius*—Kauno Apyg. Tardytoju nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 706).

16) Šakių nuov. Teismo Tardytojas *Aleksandras Sokolovas* — Kauno Apyg. Tardytoju nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 707).

17) Biržu nuov. Teismo Tardytojas *Savelijas Zymanas* — Kauno Apyg. Tardytoju nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 708).

18) Kaišiadorių nuov. Teismo Tard. *Bronius Antanėlis* — Kauno Apyg. Tardytoju nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 709).

19) Radviliškio n. Teismo Tard. *Ignas Navickas* — Kaišiadorių apyl. Tardytoju nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 710).

20) Salantų n. Teismo Tard. *Liudas Nezabitauskas* — Šiaulių Apyg. Tardytoju nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 711).

21) Diplomuotas teisininkas *Anatolijus Sokolovas* — Kauno Apygardos Teisėju nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 785).

22) Ukmergės II nuov. Taikos Teisėjas *Vytautas Montvila* — Šiaulių Apyg. Teismo Teisėju nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 786).

23) Vyr. Tribunolo narys *Juozas Brazaitis* — Vyr. Tribunolo Skyriaus Pirmininku nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 787).

24) Kauno V-os n. Taikos Teisėjas *Juozas Žilinskas* — Kauno Apygardos Teismo Teisėju nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 788).

25) Panevėžio Ap. Teismo Valst. Gyn. Padėjėjas *Dionizas Monstavičius* — Apeliacinių Rūmų Prokuroro Padėjėju nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 789).

26) Panevėžio Ap. Teismo Valst. Gynėjas *Vladas Rantenas* — Apeliacinių Rūmų Prokuroro Padėjėju nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 790).

27) Mariampolės Apyg. Teismo narys *Antanas Skrinska* — Mariampolės Apygardos Teismo Pirmininku nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 791).

28) Mariampolės Ap. Teismo Pirmininko Padėjėjas *Sergėjus Dorošūkas* — Apeliacinių Rūmų Teisėju nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 792).

29) Kauno Ap. Teismo Valst. Gyn. Padėjėjas *Antanas Mikaila* — Mariampolės Apygardos Teismo Prokuroru nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 793).

30) Kauno Ap. Teismo Pirmininkas *Juozas Grigaitis* — Vyr. Tribunolo Teisėju nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 794).

31) Kauno Ap. Teismo Pirmininko Padėjėjas *Antanas Drevinskas* — Kauno Apyg. Teismo Pirmininku nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 795).

32) Panevėžio Ap. Teismo narys *Stasys Gineika* — Panevėžio Apyg. Teismo Prokuroru nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 796).

33) Kauno Ap. Teismo Valst. Gyn. Padėjėjas *Antanas Maliukevičius* — Kauno Apyg. Teismo Teisėju nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 797).

34) Šiaulių Ap. Teismo narys *Silvestras Leonas* — Apeliacinių Rūmų Teisėju nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 798).

35) Kauno Ap. Teismo Valst. Gyn. Padėjėjas *Antanas Valavičius* — Kauno Apyg. Teismo Teisėju nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 799).

36) Panevėžio I-os n. Taikos Teisėjas *Alfonsas Augustauskas - Bredikas* — Panevėžio Apyg. Teismo Teisėju nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 859).

37) Mariampols Ap. Teismo Valst. Gynėjo Padėjėjas *Juozas Krikščiūnas* — Mariampolės Apyg. Teismo Teisėju nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 860).

38) Kybartų n. Taikos Teisėjas *Nikodemas Mackevičius* — Mariampolės Apyg. Tesimo Teisėju nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 861).

39) Mariampolės Apyg. Teismo narys *Andrius Dubinskas* — Kauno Apyg. Teismo Skyriaus Pirmininku nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 862).

40) Aleksoto nuov. Taikos Teisėjas *Steponas Stonis* — Mariampolės Apyg. Teismo Teisėju nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 863).

41) Vyr. Tribunolo narys *Jonas Staškevičius* — Vyr. Tribunolo Klaipėdos Krašto Skyriaus Pirmininku nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 877).

42) Kauno Apyg. Teismo Teisėjas *Eduardas Balbachas* — Apeliacinių Rūmų Teisėju nuo š. m. rugsėjo mėn. 18 d. (įsak. Nr. 885).

43) Šiaulių Ap. Teismo Teisėjas *Vytautas Montvila*, jam pačiam prašant, Kauno Apylinkės Teisėju nuo š. m. rugsėjo mėn. 15 d. (įsak. Nr. 900).

44) Šiaulių Apyg. Teismo kandidatas *Adomas Dulevičius* — Kupiškio Apylinkės Teisėju nuo š. m. spalių mėn. 1 d. (įsak. Nr. 926).

45) Mariampolės Apyg. Teismo Teisėjas *Vladas Girštautas* — Mariampolės Apyg. Teismo Skyriaus Pirmininku nuo š. m. spalių mėn. 1 d. (įsak. Nr. 927).

46) Panevėžio II Apylinkės Tardytojas *Kęstutis Grigaitis* — Panevėžio Apyg. Teismo Prokuroro Padėjėju nuo š. m. spalių mėn. 1 d. (įsak. Nr. 928).

47) Mariampolės Apyl. Teisėjas *Jonas Mičiulis* — Mariampolės Apyg. Teismo Teisėju nuo š. m. spalių mėn. 1 dienos (įsak. Nr. 929).

48) Ukmergės II apyl. Tardytojas *Vincas Ruša* — Ukmergės II apylinkės Teisėju nuo š. m. spalių mėn. 1 d. (įsak. Nr. 930).

49) Kupiškio Apyl. Teisėjas *Leonas Vabalas* — Panevėžio Apyl. Teisėju nuo š. m. spalių mėn. 1 d. (įsak. Nr. 931).

50) Diplom. teisininkas *Juozas Steponaitis* — Mariampolės Apyg. Teismo Prokuroro Padėjėju nuo š. m. spalių mėn. 1 d. (įsak. Nr. 932).

51) Kauno Apyg. Teismo kandidatas *Vytautas Bulota* — Ukmergės II apyl. Tardytoju nuo š. m. spalių mėn. 1 d. (įsak. Nr. 933).

52) Panevėžio Apyg. Teismo kandidatas *Kazimieras Bukauskas* — Panevėžio II apyl. Tardytoju nuo š. m. spalių mėn. 1 d. (įsak. Nr. 934).

53) Kauno Apyg. Teismo kandidatas *Juozas Čelkus* — Kybartų Apyl. Teisėju nuo š. m. spalių mėn. 1 d. (įsak. Nr. 935).

54) Aleksoto Apyl. Teismo sekretorius *Aleksandras Dabšys* — Mariampolės Apylinkės Teisėju nuo š. m. spalių mėn. 1 d. (įsak. Nr. 966).

55) Molėtų Apyl. Teisėjas *Juozas Kybartas* — Mariampolės Apylinkės Teisėju nuo š. m. spalių mėn. 10 d. (įsak. Nr. 971).

56) Pasvalio Apyl. Tardytojas *Leontijus Prušakevičius* — Šiaulių Apygardos Teismo Teisėju nuo š. m. spalių mėn. 10 d. (įsak. Nr. 972).

57) Panevėžio Apygardos Teismo kandidatas *Petras Veteikis* — Pasvalio apylinkės Tardytoju nuo š. m. spalių mėn. 10 d. (įsak. Nr.973).

58) Šilalės apylinkės Tardytojas *Jurgis Jazbutis* — Šakių apylinkės Tardytoju nuo š. m. spalių mėn. 10 d. (įsak. Nr. 974).

59) Kauno Apygardos Teismo kandidatas *Jonas Valentas* — Šilalės Apylinkės Tardytoju nuo š. m. spalių mėn. 10 d. (įsak. Nr. 975).

60) Panevėžio Apygardos Teismo kandidatas *Aleksandras Jucevičius* — Molėtų apylinkės Teisėju nuo š. m. spalių mėn. 10 d. (įsak. Nr. 976).

61) Kauno Apygardos Teismo kandidatas *Domas Digrys* — Kėdainių apylinkės Tardytoju nuo š. m. spalių mėn. 10 d. (įsak. Nr. 977).

62) Kauno Apygardos Teismo kandidatė *Bronė Uogintienė* — Kauno Apylinkės Teisėju nuo š. m. spalių mėn. 10 d. (įsak. Nr. 978).

63) Kauno Apygardos Teismo Prokuroro Padėjėjas *Romualdas Burokas* — Kauno Apygardos Teismo Tardytoju nuo š. m. spalių mėn. 10 d. (įsak. Nr. 979).

64) Kauno Apygardos Teismo sekretorius *Jonas Kalvaitis* — Kauno Apyg. Teismo Prokuroro Padėjėju nuo š. m. spalių mėn. 10 d. (įsak. Nr. 980).

65) Kauno Apygardos Tardytojas *Bronius Antanėlis* — Kauno Apygardos Teismo Prokuroro Padėjėju nuo š. m. spalių mėn. 10 d. (įsak. Nr. 981).

66) Kėdainių apylinkės Tardytojas *Pranas Baranauskas* — Kauno Apyg. Teismo Prokuroro Padėjėju nuo š. m. spalių mėn. 10 d. (įsak. Nr. 982).

67) Kauno Apyg. Teismo kandidatė *Elena Masiulytė* — Želvos Apylinkės Teisėju nuo š. m. spalių mn. 10 d. (įsak. Nr. 983).

68) Utenos 2-os apylinkės Teisėjas *Adolfas Rankus* — Kauno Apylinkės Teisėju nuo š. m. spalių mėn. 10 d. (įsak. Nr. 984).

69) Širvintų apylinkės Teisėjas *Vaclovas Juškys* — Utenos II-os Apylinkės Teisėju nuo š. m. spalių mn. 10 d. (įsak. Nr. 985).

70) Kauno Apyg. Teismo Sekretoriaus padėjėjas *Balys Vitkauskas* — Širvintų apylinkės Teisėju nuo š. m. spalių mėn. 10 d. (įsak. Nr. 986).

71) Kauno Apygardos Teismo kandidatas *Liudas Kalnietis* — Kauno Apylinkės Teisėju nuo š. m. spalių mėn. 10 d. (įsak. Nr. 987).

72) Kauno Apygardos Teismo kandidatas *Kazys Navasaitis* — Kauno Apylinkės Teisėju nuo š. m. spalių mėn. 10 d. (įsak. Nr. 988).

73) Kauno Apygardos Teismo kandidatas *Juozas Vembrė* — Raseinių Apylinkės Tardytoju nuo š. m. spalių mėn. 10 d. (įsak. Nr. 989).

47) Skaudvilės apylinkės Teisėjas *Petras Gureckas* — Panevėžio I-os Apylinkės Tardytoju nuo š. m. spalių mėn. 15 d. (įsak. Nr. 993).

75) Šiaulių Apygardos Teismo kandidatas *Liudas Andrijauskas* — Skaudvilės apylinkės Teisėju nuo š. m. spalių mėn. 15 d. (įsak. Nr. 994).

76) Kauno I-os apylinkės Teisėjas *Petras Niuneva* — Kauno Apygardos Teismo Teisėju nuo š. m. spalių mėn. 15 d. (įsak. Nr. 995).

77) Panevėžio Apygardos Teismo kandidatas *Petras Maželis* — Biržų Apylinkės Tardytoju nuo š. m. spalių mėn. 15 d. (įsak. Nr. 996).

78) Šiaulių Apygardos Teismo kandidatas *Adolfas Pranckūnas* — Telšių apylinkės Tardytoju nuo š. m. spalių mėn. 15 d. (įsak. Nr. 997).

79) Telšių apylinkės Tardytojas *Antanas Vaišnys* — Šiaulių Apyg. Teismo Prokuroro Padėjėju nuo š. m. spalių mėn. 15 d. (įsak. Nr. 998).

80) Šiaulių Apygardos Teismo kandidatas *Aleksas Šalkauskas* — Šiaulių Apygardos Teismo Prokuroro Padėjėju nuo š. m. spalių mėn. 15 d. (įsak. Nr. 999).

81) Šiaulių Apygardos Teismo kandidatas *Vladas Domeika* — Kauno Apygardos Teismo Prokuroro Padėjėju nuo š. m. spalių mėn. 15 d. (įsak. Nr. 1000).

82) Papilės Apylinkės Teisėjas *Pranas Kavaliūnas* — Kauno Apylinkės Teisėju nuo š. m. spalių mėn. 15 d. (įsak. Nr. 1001).

83) Šiaulių Apygardos Teismo kandidatė *Marija Milvidienė* — Papilės Apylinkės Teisėju nuo š. m. spalių mėn. 15 d. (įsak. Nr. 1002).

84) L. e. Tauragės apylinkės Teisėjo p. *Zigmas Orvidas* — Tauragės apyl. Teisėju nuo š. m. spalių mėn. 15 d. (įsak. Nr. 1003).

85) Rokiškio Apylinkės Tardytojas *Rokas Preskienis* — Pasvalio Apylinkės Tardytoju nuo š. m. spalių mėn. 26 d. (įsak. Nr. 1025).

86) Pasvalio Apylinkės Tardytojas *Petras Veteikis* — Rokiškio Apylinkės Tardytoju nuo š. m. spalių mėn. 26 d. (įsak. Nr. 1026).

87) Vyr. Tribunolo Prokuroro Sekretorius *Jonas Liepinaitis* — Kauno V apylinkės Tardytoju nuo š. m. gruodžio mėn. 1 d. (įsak. Nr. 1052).

88) Mariampolės Apygardos Teismo kandidatas *Romualdas Jakštas* — Seirijų Apylinkės Teisėju nuo š. m. gruodžio mėn. 1 d. (įsak. Nr. 1053).

89) Panevėžio Apygardos Teismo Teisėjas *Klemensas Arminas* — Kauno Apygardos Teismo Skyriaus Pirmininku nuo š. m. lapkričio mėn. 16 d. (įsak. Nr. 1054).

90) Panevėžio Apygardos Teismo Prokuroro Padėjėjas *Kazys Juknevičius* — Panevėžio Apygardos Teismo Teisėju nuo š. m. lapkričio mėn. 16 d. (įsak. Nr. 1055).

91) Panevėžio Apygardos Teismo kandidatas *Povilas Šlapelis* — Pasvalio Apylinkės Teisėju nuo š. m. lapkričio mėn. 20 d. (įsak. Nr. 1083).

92) Pandėlio Apylinkės Teisėjas *Motiejus Piliponis* — Šiaulių Apygardos Teismo Teisėju nuo š. m. lapkričio mėn. 20 (įsak. Nr. 1084).

93) Kauno Apygardos Teismo Sekretorius *Antanas Graunas* — Dusetų Apylinkės Teisėju nuo š. gruodžio mėn. 1 d. (įsak. Nr. 1085).

94) Alytaus I Apylinkės Teisėjas *Abdonas-Karolis Remeza* — Rokiškio Apylinkės Teisėju nuo š. m. lapkričio mėn. 20 d. (įsak. Nr. 1086).

95) Kauno Apygardos Teismo Vyr. Notaras *Vincas Augulis-Kazlauskas* — Kauno Apygardos Teismo teisėju nuo š. m. gruodžio mėn. 1 d. (įsak. Nr. 1096).

96) Diplomuotas teisininkas *Juras-Jurgis Kubilius* — Kauno Apygardos Teismo Vyresniuoju Notaru nuo š. m. gruodžio mėn. 1 d. (įsak. Nr. 1097).

97) Mariampolės Apygardos Teismo neatatinis kandidatas *Petras Jočys* — Alytaus I-os Apylinkės Teisėju š. m. gruodžio mėn. 1 d. (įsak. Nr. 1105).

98) Kauno Apygardos Teismo Teisėjas *Česlovas Butkys* — Vyr. Tribunolo Teisėju nuo š. m. gruodžio mėn. 16 d. (įsak. Nr. 1198).

99) Diplomuotas teisininkas *Jurgis Viskanta*—Vabalninkų Apylinkės Teisėju nuo 1934 m. sausio mėn. 1 d. (įsak. Nr. 1221).

100) Diplomuotas teisininkas *Povilas Beržanskis* — Sedos Apylinkės Teisėju nuo 1934 m. sausio mėn. 1 d. (įsak. Nr. 1222).

101) Advokatas *Mikalojus Staškevičius* — Linkuvos Apylinkės Teisėju nuo 1934 m. sausio mėn. 1 d. (įsak. Nr. 1223).

102) Kauno Apygardos Teismo Prokuroro Sekretorius *Edmundas Radziukynas* — Kupiškio Apylinkės Tardytoju nuo 1934 m. sausio mėn. 1 d. (įsak. Nr. 1225).

103) Kupiškio Apylinkės Tardytojas *Antanas Adamonis* — Panevėžio Apygardos Teismo Prokuroro Padėjėju nuo 1934 m. sausio mėn. 1 d. (įsak. Nr. 1224).

104) Diplomuotas teisininkas *Tadas Vaitekūnas* — Šiaulių Apylinkės Teisėju nuo 1934 m. sausio mėn. 1 d. (įsak. Nr. 1226).

Atleisti iš tarnybos:

1) Šiaulių Ap. Teismo narys *Vladas Ziakinas,* jam pačiam prašant, nuo š. m. rugsėjo mėn. 1 d. (įsak. Nr. 685).
2) Šiaulių Ap. Teismo narys *Vladas Adomavičius* dėl ligos nuo š. m. rugsėjo mėn. 10 d. (įsak. Nr. 687).
3) Šiaulių Ap. Teismo narys *Mykolas Šurna,* jam pačiam prašant, nuo š. m. rugsėjo mėn. 1 d. (įsak. Nr. 688).
4) Vyr. Tribunolo Teisėjas *Vaclovas Milvydas,* jam pačiam prašant, nuo š. m. rugsėjo mėn. 10 d. (įsak. Nr. 697).
5) Vyr. Tribunolo narys *Ignas Buika,* jam pačiam prašant, nuo š. m. spalių mėn. 15 d. (įsak. Nr. 967).
6) Pasvalio Apylinkės Teisėjas *Pranas Vasiliūnas* dėl ligos nuo š. m. lapkričio mėn. 15 d. (įsak. Nr. 1041).
7) Kauno V apylinkės Tardytojas *Antanas Marcinkevičius,* jam pačiam prašant, nuo š. m. gruodžio mėn. 1 d. (įsak. Nr. 1051).

III.

Teisingumo Ministerio įsakymai.

Paskirti:

1) Buv. Vyr. Tribunolo narys *Česlovas Milvydas,* jam prašant — Telšių nuov. Taikos Teisėju nuo š. m. rugsėjo mėn. 10 d. (įsak. Nr. 209).
2) Panevėžio Ap. Teismo jaun. teismo kandidatas *Antanas Ragelis* — Utenos I-os nuov. Teismo Tardytoju nuo š. m. liepos mėn. 1 d. (įsak. Nr. 124).
3) Mariampolės Ap. Teismo vyr. teismo kandidatas *Antanas Penčyla* — Seinų nuov. Taikos Teisėju nuo š. m. liepos mėn. 26 d. (įsak. Nr. 129).
4) *Algirdas Moigis* — Panevėžio I-ju notaru nuo š. m. liepos mėn. 10 d. (įsak. Nr. 151).
5) Atsargos majoras *Aleksandras Balsys* — Kauno Ap. teismo antstoliu Kaune nuo š. m. spalių mėn. 25 d. (įsak. Nr. 340).
6) *Vytautas Jasinskas* — Kauno Ap. Teismo Antstoliu Kaune nuo š. m. spalių mėn. 25 d. (įsak. Nr. 341).
7) *Vladas Mylimas* — teismo antstoliu prie Seinų ap. teismo nuo š. m lapkričio m. 15 d. (įsak. Nr. 364).

Pavesta laikinai eiti pareigas:

1) Šiaulių Ap. Teismo jaun. teismo kandidatui *Zigmui Orvidui* — Tauragės nuov. Taikos Teisėjo p. nuo š. m. rugpiūčio mėn. 1 d. (įsak. Nr. 199).
2) *Juozui Ciechanavičiui* — Kaune I Notaro pareig. nuo š. m. spalių mėn. 10 d. (įsak. Nr. 292).

Perkelti:

1) Telšių nuov. Taikos Teisėjas *Henrikas Radvilavičius* — į Radviliškio nuov. nuo š. m. rugsėjo m. 10 d. (įsak. Nr. 208).

Atleisti iš tarnybos:

1) Šiaulių Apygardos Teismo Valstybės Gynėjo Padėjėjas *Kostas Kalendra,* kaipo paskirtas Šakių ap. v-ku, nuo š. m. liepos mėn. 1 d. (įsak. Nr. 111).
2) Utenos 1 nuov. Teismo Tardytojas *Brunonas Frenkelis* dėl kūno ir dvasios susilpnėjimo nuo š. m. liepos mėn. 1 d. (įsak. Nr. 123).
3) Seinų nuov. Taikos Teisėjas *Juozas Zabelskis* dėl kūno susilpnėjimo nuo š. m. liepos mėn. 16 d. (įsak. Nr. 128).
4) Tauragės nuov. Taikos Teisėjas *Jonas Jasenauskas* dė.l kūno susilpnėjimo nuo š. m. rugpiūčio mėn. 1 d. (įsak. Nr. 198).
5) Mariampolės Ap. Teismo antstolis *Leonas Girgelis* dėl kūno susilpnėjimo nuo š. m. lapkričio m. 15 d. (įsak. Nr.363).

Išbraukti iš tarnautojų skaičiaus mirę:

1) Vyr. Tribunolo Pirmininkas *Antanas Kriščiukaitis* nuo š. m. spalių mėn. 30 d. (įsak. Nr. 373).
2) Marijampolės Ap. Teismo Pirmininkas *Jurgis Žukauskas* nuo š. m. rugpiūčio mėn. 21 d. (įsak. Nr. 219).
3) Panevėžio I notaras *Jonas Moigis* nuo š. m. liepos mėn. 8 d. (įsak. Nr. 150).
4) Kauno I Notaras *Ipolitas Barauskas* nuo š. m. spalių mėn. 10 d. (įsak. Nr. 291).

IV.

Teisingumo Ministerijos aplinkraščiai.

Nr. 134. Apygardos Teismams ir Taikos Teisėjams.

Einant Lietuvos - Vokietijos konvencijos dėl susisiekimo teisės dalykais 2 dal. 9 str. (Vyr. Žin. 301 Nr.), civiliniais ir prekybos dalykais su Vokietija susisiekti nustatau nuo š. m. rugpiūčio mėn. 1 dienos vartoti prie šio siunčiamus pakeistus formuliarus.

Formuliaras (forma 133) Lietuvos Teismų vartojamas kreipiantis į Vokietijos Teismus dėl įteikimo dokumentų asmenims, gyvenantiems Vokietijoje, o formuliaras (forma 132) vartojamas, kuomet Vokietijos teismas prašo įteikti dokumentus asmenims, gyvenantiems Lietuvoje.

Teisingumo Ministerijos aplinkraštis Nr. 100 1930 metų spalių mėn. 20 d. panaikinamas.

Priedų: 200 egz. formuliarų.

(pas.) *Al. Žilinskas*
Teisingumo Ministeris.

1933 m. liepos mėn. 4 d.

Nr. 135. Visoms Teisingumo Ministerijos Centro ir vietos įstaigoms.

Ministerių Kabineto š. m. kovo mėn. 7 d. nutarimu, š. m. birželio mėn. 6—7 d. ir liepos mėn. 25—26 d. šaukiami vienam mėnesiui karo pratimų visi, pratimų metu gyvenantieji Lietuvoje, I kategorijos raidžių a—c atsargos kariai, gimusieji 1905 m. ir 1926—29 m. laikotarpy I—IV aspirantų kursų laidas baigusieji pėstininkų ir inžinerijos atsargos jaunesnieji leitenantai.

Kad pašauktieji pratimams atsargos kariai nenustotų turimos tarnybos arba darbo, šiuo siūlau: karo pratimų laikui pašauktuosius atsargos karius atleisti nuo tarnybos pareigų ir pratimams užsibaigus vėl priimti į prieš tai turėtas vietas, atlyginimo mokėjimą nenutraukti ir karo pratimuose išbūtą laiką be jų pačių sutikimo į jiems priklausomų atostogų laiką neįskaityti.

(pas.) *P. Brazaitis*
Už Teisingumo Ministerį.

1933 m. liepos mėn. 21 d.

Nr. 136. Visiems Notarams.

Pastaruoju laiku pastebėta, kad p. p. Notarai siųsdami paštu klijentams pranešimus apie vekselių išpirkimą — neapmoka jų pašto ženklais.

Pagal pašto tarifą (Vyr. Žin. 280 § 21) ir Pašto Taisykles (900 str.) valdžios įstaigos turi teisę siųsti paštu neapmokamai tik *tarnybinę korespondenciją*. Kadangi pranešimai apie vekselių išpirkimą nėra tarnybinė korespondencija, tai siunčiant paštu tokius pranešimus reikia juos apmokėti pašto ženklais pagal veikiantį pašto tarifą.

(pas.) *Al. Žilinskas*
Teisingumo Ministeris.

1933 m. rugpiūčio mėn. 9 d.

Nr. 137. Visiems Apylinkių Teismams.

Esamomis žiniomis Mokesčių Departamentas kasmet Teismuose iškelia ligi 4.000 bylų už nusižengimus akcizo įstatymams. Šias bylas nagrinėjant yra naudinga, o kartais tiksliam bylos išsprendimui net būtinas Mokesčių Departamento atstovo dalyvavimas.

Tačiau, kaip rodo praktika, Apylinkių Teismai skiria posėdin po vieną kitą akcizo bylą keletą dienų iš eilės arba vieną kitą dieną praleidus. Tuo būdu Mokesčių Departamento atstovai, kurie užimti savo tiesioginiomis pareigomis, neišgali visuose Teismo posėdžiuose dalyvauti ir dėl laiko stokos ir dėl išlaidų, surištų su dažnais į Teismus važinėjimais.

Todėl Mokesčių Departamento atstovų dalyvavimui šiose bylose palengvinti, šiuo siūlau visas akcizo bylas grupuoti ir skirti posėdin didesniame skaičiuje.

(pas.) *Al. Žilinskas*
Teisingumo Ministeris.

1933 m. rugsėjo mėn. 23 d.

Nr. 139. Visiems Apygardų ir Apylinkių Teismams.

Einant Civ. Proc. įst. 1142 str. nekilnojamų turtų varžytynėms atlikti nustatomi šie terminai:

1) žemės ūkiams — kiekvieno mėnesio 10—20 d., pradedant nuo spalių ligi kovo mėn. imtinai, ir
2) visiems kitiems nekilnojamiems turtams, neatsižvelgiant į tai, kur tie turtai yra, ar miestuose, ar už miesto ribų — kiekvieno mėn. 10—20 d., per ištisus metus.

(pas.) *Al. Žilinskas*
Teisingumo Ministeris.

1933 m. spalių mėn. 26 d.

Nr. 140. Visoms Ministerijos įstaigoms.

Valstybės Kontrolė, darydama revizijas Teisingumo Ministerijos įstaigose, yra konstatavusi faktą, jog kai kurių įstaigų Viršininkai neteisėtai išdavinėja tarnautojams algos sąskaiton avansus. Išdavinėjimas avansų nenustatyta tvarka iššaukia nereikalingų susirašinėjimų ir pasiaiškinimų su revizuojančia įstaiga.

Kad panašūs veiksmai nebepasikartotų, siūlau Teisingumo Ministerijos žinioje esančių įstaigų Viršininkams avansų, nenumatyta tvarka, įstaigų tarnautojams neišdavinėti.

(pas.) *Al. Žilinskas*
Teisingumo Ministeris.

1933 m. lapkričio mėn. 18 d.

Nr. 141. Visiems Notarams.

Teisingumo Ministerija yra pastebėjusi, kad p. p. Notarai, surašinėdami įvairius aktus, skiriamus užsieniui, laikosi ne vienodos praktikos. Pavyzdžiui: vieni — akto originalą surašo lietuvių kalba ir prie jo prideda vertimą svetima kalba, o kiti — akto originalą surašo svetima kalba ir prie jo prideda vertimą lietuvių kalba.

Todėl iškilus reikalui sudaryti bet kuriuos aktus, skirtus užsieniui, siūlau aktų originalus surašinėti lietuvių kalba, o prie jų pridėti vertimus atitinkama svetima kalba.

Be to, prašau P. P. Notarus kreipti dėmesį į tai, kad aktai sudaromi Notarų kontorose o taip pat pristatomi į kontoras, būtų surašyti taisyklinga kalba.

(pas.) *Al. Žilinskas*
Teisingumo Ministeris.

1933 m. lapkričio mėn. 18 d.

Nr. 142. Visiems Teismo Antstoliams.

Teisingumo Ministerija yra pastebėjusi, kad Teismo Antstoliai, bevykdydami Teismų nutarimus arba atlikdami kitokius Teismo pavestus jiems veiksmus, susijusius su kitų Apygardų Teismais, kreipiasi netarpiškai į kitos Apygardos Teismo Pirmininką, bei apylinkės Teisėją, aplenkdami savo Apygardos Pirmininką. Netarpiškas susirašinėjimas su kitų Apygardų Teismais, aplenkiant savo Apygardos Teismo Pirmininką, yra neleistinas.

Kad ateityje panašūs reiškiniai nebepasikartotų, siūlau Teismo antstoliams, esant reikalui kreiptis į kitos Apygardos Teismus, kreiptis visuomet per savo Apygardos Teismo Pirmininką.

(pas.) *Al. Žilinskas*
Teisingumo Ministeris.

1933 m. gruodžio mėn. 21 d.

Nr. 143. Apylinkių Teismams, Tardytojams, Teismo Antstoliams ir Notarams.

Pastebėta, jog kaikurie Apylinkių Teismai, Apylinkių Tardytojai ir Teismo Antstoliai, siųsdami bylas su dokumentais, vartoja senus vokus, kurie jau yra atlikę vieną arba dvi keliones. Tie vokai nebeturi reikiamo atsparumo ir dėl tos priežasties paskyrimo įstaiga dažnai gauna pašto siuntinį netvarkoje.

Kadangi Teismų siunčiamos bylos, kartais net su didelės svarbos dokumentais, siūlau Apylinkių Teismams, Apylinkių Tardytojams, Teismo Antstoliams ir Notarams, siunčiant svarbesnes bylas bei susirašinėjimą kitoms teismo įstaigoms, siųsti juos naujuose stipriuose vokuose.

(pas.) *Al. Žilinskas*
Teisingumo Ministeris.

1933 m. gruodžio mėn. 21 d.